

PRAVNA HRONIKA

Pravna hronika | Broj 13 | Godina 7 | Juni 2021. godine

IZLAZI DVA PUTA GODIŠNJE

■ Teme broja:

Pristup javnosti i transparentnost
pravosudnog sistema – Evropski
standardi i praksa u BiH

Intervju s predsjednikom Visokog
sudskog i tužilačkog vijeća Bosne i
Hercegovine, Halilom Lagumdžijom

Transparentnost rada pravosudnih
institucija tokom pandemije: Javna
komunikacija i odnosi s medijima

PRAVNA HRONIKA

IMPRESUM:

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA

Aida Trožić

UREDNIŠTVO

Biljana Braithwaite, Vera Bjelogrić, Marija Jovanović, Aida Trožić

SARADNICI

Mirela Adžajlić Hodžić, Berina-Ina Alispahić, Ajla Bašić,
Azra Bećirović, Ledi Bianku, Edin Čengiđ, Tomislav Čavić,
Ermina Dumanjić, William Ferris, Catharina Harby,
Emira Hodžić, Šeila Imamović-Brković, Tanja Miletić,
Nuala Mole, Sevima Sali-Terzić, Dalida Tanović,
Duška Tomašević, Elma Veledar-Arifagić

DIZAJN

Kliker Dizajn – Marko Milićević

LEKTURA I KOREKTURA

Maja Andrić

IZDAVAČI

Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine (Sarajevo)
The AIRE Centre (London)

Online publikacija: ISSN 2712-2115

Print publikacija: ISSN 2712-2107

Izdavanje ovog časopisa finansira Vlada Ujedinjenog
Kraljevstva. Međutim, u njemu izneseni stavovi ne odražavaju
nužno politiku Vlade Ujedinjenog Kraljevstva.

Poštovani čitaoci i čitateljke,

s posebnim zadovoljstvom vam predstavljamo trinaesti broj *Pravne hronike*, treći po redu koji je nastao u uslovima svjetske pandemije COVID-19. Ovaj broj *Pravne hronike* je tematski posvećen pitanjima **transparentnosti rada pravosuđa**. Časopis *Pravna hronika* je i osmišljen s ciljem da praksu evropskih sudova i sudova iz Bosne i Hercegovine učini lakše dostupnom i na taj način doprinese širenju informacija o sudskoj praksi i transparentnosti sudova.

U izvještaju Evropske komisije o Bosni i Hercegovini za 2020. godinu konstatovano je da „pravosudni sistem nije dovoljno pristupačan i transparentan“ te da „ključne sudske odluke i potvrđene optužnice nisu dostupne *online*, posebno u predmetima korupcije.“ Isti izvještaj je iznio zaključak da „transparentnost i komunikaciju treba **značajno poboljšati kroz interakciju pravosuđa s pravnom strukom, korisnicima usluga pravosuđa, medijima i javnošću u cjelini.**“

Rad sudova je javan osim u izuzetno rijetkim situacijama kada je zakonom predviđeno da se, najčešće iz razloga zaštite posebno ranjivih kategorija učesnika u sudskim postupcima, javnost isključi. U praksi, međutim, stručna i opšta javnost se suočavaju s mnogobrojnim problemima u pokušajima da ostvare uvid u rad sudova i dobiju neophodne informacije. Pandemija COVID-19 je dodatno usložila cijelu situaciju.

I bez pandemije COVID-19 javnost rada sudova je predstavljala veliki izazov, a sada je sasvim jasno da postoji velik prostor za **unapređenje transparentnosti rada pravosudnih organa**. Na ovom polju veliku ulogu u Bosni i Hercegovini ima Visoko sudsko i tužilačko vijeće (VSTV) koje, pored ostalog, značajnu pažnju posvećuje i pitanju transparentnosti rada, što je za *Pravnu hroniku* potvrdio i Halil Lagumdžija, predsjednik VSTV-a. Predstavio je korake koje VSTV namjerava poduzeti s ciljem poboljšanja transparentnosti u kontekstu zahtjeva medija i javnosti. U **razgovoru s predsjednikom VSTV-a** saznajemo o značaju usvajanja novog Zakona o VSTV-u kao preduslovu za „ozbiljne i suštinske reforme u pravosuđu“. Također, za čitaoce je pojasnio šta predstavlja Reformski program VSTV-a koji obuhvata pet oblasti, kao što su: kvalitet pravosuđa, integritet pravosuđa, efikasnost pravosuđa, borba protiv organizovanog kriminala i korupcije, kapaciteti VSTV-a i saradnja s vanjskim akterima. U okviru napora poduzetih s ciljem harmonizacije sudske prakse, za korisnike baze sudskih odluka je od posebnog značaja informacija o tome da je u toku implementacija baze sudskih stavova (e-Sentenca), što ima za cilj olakšati i kvalitetniji pristup sudskim odlukama.

Da je transparentnost pravosuđa **od velikog javnog interesa** govori i podatak da je sačinjen **detaljan izvještaj** koji je u proteklo vrijeme na bazi istraživanja, uz podršku AIRE Centra, pripremio Mediacentar pod nazivom „Transparentnost rada pravosudnih institucija tokom pandemije: Javna komunikacija i odnosi s medijima“, koji je također u ovom broju *Pravne hronike* predstavljen. Značajni su nalazi koji ukazuju na **nedovoljno informisanje javnosti i oskudne komunikacijske prakse** koji utiču na nivo povjerenja javnosti, a to stanje je dodatno problematizovano pandemijom COVID-19.

Nastojeći da temu dodatno istraži, **četvrta godišnja konferencija Pravosudnog foruma** za Bosnu i Hercegovinu posvećena je temi „Pristup javnosti i transparentnost pravosudnog sistema – Evropski standardi i praksa u BiH“, a prikaz Konferencije sa usvojenim zaključcima je predstavljen u ovom broju *Pravne hronike*. Pomenuti zaključci obuhvataju korake koje je potrebno poduzeti ka unapređenju odnosa s javnošću i transparentnosti rada pravosudnih institucija na svim nivoima.

Dalje, ovaj broj *Pravne hronike* sadrži i članke posvećene sudskoj praksi Evropskog suda za ljudska prava u Strazburu. Podnosioci predstavki su se u 2020. godini najviše žalili na dužinu postupka pred domaćim sudovima, pravičnost suđenja, pristup sudu i neizvršenje domaćih presuda vezanih za

član 6 i član 1 Protokola br. 1, u odnosu na zaštitu imovine, te član 8, pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života, i član 3, zabrana mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja.

U ovom broju posebno je predstavljen predmet **M.K. i drugi protiv Poljske** povodom povrede Konvencije zbog vraćanja ruskih azilanata u Bjelorusiju bez valjane ocjene njihovih zahtjeva za međunarodnu zaštitu. Također, posebna pažnja zbog povrede procesnog aspekta člana 2, jer državni organi nisu s posebnom savjesnošću sproveli blagovremenu i iscrpnu istragu o napadu kiselinom na jednu osobu ženskog pola, posvećena je u predmetu **Tërshana protiv Albanije**. Presuda Velikog vijeća u predmetu **Guðmundur Andri Ástráðsson protiv Islanda** odnosi se na učešće sudije čije je imenovanje bilo obilježeno teškim povredama domaćeg prava u odlučivanju po žalbi na krivičnu presudu podnosioca predstavke protivno članu 6 stav 1, jer nije ostvarena odgovarajuća ravnoteža između pravne sigurnosti i prava podnosioca predstavke na sud obrazovan na osnovu zakona.

U odnosu na Bosnu i Hercegovinu **Evropski sud za ljudska prava** je u toku druge polovine 2020. godine donio 2 presude i 18 odluka o dopustivosti, od kojih jedna presuda pokreće pitanja prava na zaštitu prava iz člana 1 Protokola br. 12 (opšta zabrana diskriminacije), dok druga presuda pokreće pitanje prava na pravično suđenje iz člana 6 u vezi s pravom na mirno uživanje imovine iz člana 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju (pravo na zaštitu imovine). Odluke se prvenstveno odnose na prava iz člana 6 (pravo na pravično suđenje) u vezi sa članom 1 Protokola br. 1 uz Evropsku konvenciju o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, o čemu više možete pročitati u posebnom članku u ovom broju časopisa.

Članak o **praksi Suda Evropske unije** (Luksemburg) sadrži sažetke predmeta vezanih za pitanja zaštite ličnih podataka, odnosno davanja valjane saglasnosti za prikupljanje i pohranu ličnih podataka, pitanje „**neutralnosti interneta**“, te koje podatke nositelj prava može zahtijevati u slučaju nezakonitog učitavanja filma na internetsku platformu, kao i pitanje roka zastare za tužbu radi povrata na temelju nepoštene odredbe iz ugovora sklopljenog između trgovca i potrošača. Zanimljiva je i presuda u kojoj se Sud bavio pitanjem da li pravne osobe javnog prava mogu biti odgovorne za štetu u okolišu prouzrokovanu djelatnostima koje se obavljaju u javnom interesu na temelju zakonom propisanog delegiranja.

Trinaesti broj *Pravne hronike* se bavi i razvojem **sudske prakse u Bosni i Hercegovini** u drugoj polovini 2020. godine, te sadrži članke o razvoju prakse Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, Suda Bosne i Hercegovine, Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine, Vrhovnog suda Republike Srpske i Apelacionog suda Brčko distrikta Bosne i Hercegovine. Izdvojene odluke Ustavnog suda BiH karakterišu nedostaci u obrazloženjima odluka redovnih sudova, zbog kojih je utvrđeno kršenje prava na pravično suđenje iz člana 6 Evropske konvencije, dok je Sud BiH za ovaj broj *Pravne hronike* izabrao praksu koja se odnosi na **izmjene pravne kvalifikacije za krivična djela protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom, korištenje predmeta koji su dobrovoljno predati kao dokaz, korištenje iskaza svjedoka iz istrage, te korištenje iskaza saoptuženih koji su zaključili sporazum o priznanju krivice**. Vrhovni sud Federacije Bosne i Hercegovine, Vrhovni sud Republike Srpske i Apelacioni sud Brčko distrikta Bosne i Hercegovine predstavljaju presude iz oblasti krivičnog, građanskog i upravnog prava.

„**Baza sudskih odluka** mora biti besplatno dostupna svim građanima. Također, u sudovima najviše instance potrebno je formirati posebna odjeljenja za sudsku praksu, jer je sudska praksa nedosljedna,“ konstatovao je izvještaj Evropske komisije iz 2020. godine. Uvažavajući ove preporuke VSTV je bazu sudskih odluka otvorio za javnost, te u ovom broju predstavljamo kako se cijeli proces odvijao i kako VSTV radi **na unapređenju početne obuke za novoimenovane tužioce**.

Centar za edukaciju sudija i tužilaca FBiH u ovom broju *Pravne hronike* predstavlja svoju izdavačku djelatnost, koja se ogleda u izdavanju publikacije „Govor mržnje *online* i u drugom javnom prostoru” posvećene govoru mržnje i slobodi izražavanja, govoru mržnje u međunarodnom pravu i praksu, te regulaciji i samoregulaciji interneta, kao i izdavanju zbornika radova „Izabrani segmenti iz oblasti zaštite ljudskih prava”. Teme koje su obrađene u tom Zborniku su raznovrsne i on po svojoj strukturi prati tekst Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Centar za edukaciju sudija i javnih tužilaca u Republici Srpskoj je u ovom broju predstavio niz edukativnih aktivnosti koje je uspio provesti uprkos pandemiji COVID-19.

Želimo vam ugodno čitanje,

Redakcija *Pravne hronike*

Koncept

Časopis *Pravna hronika* je osmišljen u cilju podizanja svijesti o razvoju sudske prakse i ljudskim pravima, a namijenjen je sudijama, tužiocima, advokatima i ostalim pravnim stručnjacima širom zemlje. Pravnici u BiH se putem ovog časopisa mogu upoznati s novinama u zakonodavstvu i relevantnoj praksi domaćih sudova, kako na državnom, tako i na nivou entiteta.

Pravna hronika, pored toga, sadrži pregled ključnih novina u praksi ESLJP-a i Suda Evropske unije relevantnih za BiH. Časopis se usredsređuje na kretanja u zakonodavstvu i na praksu domaćih sudova i ESLJP-a, kao i na praksu Suda EU relevantnu za BiH, te nastoji čitaocima upoznati s najnovijim i najznačajnijim novinama u ovoj oblasti.

Izdavanje ovog časopisa ima za cilj i unapređenje primjene EKLJP-a u BiH, te doprinos rješavanju konkretnih problema, utvrđenih u dijelovima Izvještaja o napretku u kojima se Evropska komisija bavi reformama pravosuđa i vladavinom prava.

Časopis također služi kao produžetak redovne obuke koju provode nadležne institucije. *Pravna hronika* je osmišljena kao pravni informativni časopis koji uređuju pravni eksperti Bosne i Hercegovine. Eksperti Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH i AIRE Centra pružaju aktivnu podršku razvoju ovog časopisa.

U cilju osiguravanja samoodrživosti časopisa autori članaka su pravni savjetnici Ustavnog suda BiH, Suda BiH, Vrhovnog suda Federacije BiH, Vrhovnog suda Republike Srpske, te Apelacionog suda Brčko distrikta BiH. Povremeni saradnici časopisa su i drugi pravni stručnjaci i profesori prava. Angažman domaćih stručnjaka je od presudnog značaja za samoodrživost ovog časopisa jer on prije svega ima za cilj da bude u službi potrebe za kontinuiranom edukacijom pravnika iz Bosne i Hercegovine.

Časopis *Pravna hronika* je nastao u okviru projekta kojeg sprovodi AIRE Centar i finansira Ministarstvo spoljnih poslova Ujedinjenog Kraljevstva, s ciljem unapređenja kvaliteta pravosuđa i jačanja vladavine prava u Bosni i Hercegovini za evropske integracije.

Izdavači *Pravne hronike* su Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine i AIRE Centar.

Pravna hronika se objavljuje dva puta godišnje.

Sadržaj

Intervju s predsjednikom Visokog sudskog i tužilačkog vijeća Bosne i Hercegovine, Halilom Lagumdžijom	8
Novine u praksi Evropskog suda za ljudska prava tokom 2020. godine	12
Pregled sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava u odnosu na Bosnu i Hercegovinu u drugoj polovini 2020. godine	23
Pregled aktualnih odluka Suda Europske Unije za drugu polovicu 2020. godine.....	29
Novine u praksi Ustavnog suda Bosne i Hercegovine	36
Novine u jurisprudenciji Suda Bosne i Hercegovine.....	42
Novine u jurisprudenciji Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine.....	46
Novine u jurisprudenciji Vrhovnog suda Republike Srpske	52
Novine u jurisprudenciji Apelacionog suda Brčko distrikta Bosne i Hercegovine	60
Novosti iz Visokog sudskog i tužilačkog vijeća Bosne i Hercegovine u vezi otvaranja baze sudskih odluka za javnost, te rada na unapređenju početne obuke za novoimenovane tužioce	67
Četvrta godišnja konferencija Pravosudnog foruma za Bosnu i Hercegovinu – „Pristup javnosti i transparentnost pravosudnog sistema – Evropski standardi i praksa u BiH“	72
Transparentnost rada pravosudnih institucija tokom pandemije: Javna komunikacija i odnosi s medijima.....	76
Prikaz publikacije „Govor mržnje <i>online</i> i u drugom javnom prostoru” i zbornika radova „Izabrani segmenti iz oblasti zaštite ljudskih prava”	79
Edukacija sudija i javnih tužilaca u Republici Srpskoj u 2021. godini.....	84
Lista korištenih skraćenica	89

Intervju s predsjednikom Visokog sudskog i tužilačkog vijeća Bosne i Hercegovine, Halilom Lagumdžijom

Sudija Suda Bosne i Hercegovine, Halil Lagumdžija je 10. februara 2021. godine izabran za predsjednika Visokog sudskog i tužilačkog vijeća Bosne i Hercegovine (VSTV), na mandat od četiri godine. Redakcija *Pravne hronike* je željela čestitati predsjedniku VSTV-a na novoj funkciji i razgovarati o prioritetima VSTV-a BiH u naredne četiri godine.

Razgovarali: AIRE Centar i Halil Lagumdžija, predsjednik VSTV-a BiH, maj 2021. godine.

AIRE Centar: *Nedavno ste preuzeli mandat predsjednika Visokog sudskog i tužilačkog vijeća. Koji su Vaši prioriteti za unapređenje pravosuđa i kako vidite pravosuđe u Bosni i Hercegovini (BiH) za četiri godine?*

Halil Lagumdžija: Želio bih da za četiri godine vidim pravosuđe koje je svojim vrijednim radom, poštovanjem visokih etičkih i profesionalnih principa – dakle, profesionalnim i moralnim integritetom – zaslužilo povjerenje svojih građana i ima ugled u bosanskohercegovačkom društvu koji inače imaju pravosudni sistemi u zemljama s visokim stepenom zaštite ljudskih prava. To možemo postići dobrim rezultatima u procesuiranju predmeta korupcije i organizovanog kriminala visokog nivoa, te skraćivanjem dužine trajanja sudskih postupaka u građanskim parnicama u kojima se rješavaju problemi bitni za život svakog građanina naše zemlje. Veoma je važno da zajedno radimo na podizanju etičkih standarda kroz brižljivo njegovanje ličnog profesionalnog i moralnog ugleda od strane svakog sudije i tužioca. Govoreći o konkretnim aktivnostima, prije svega bih istakao da nam je veoma bitno usvajanje izmjena i dopuna Zakona o VSTV-u kako bismo, čim prije, dobili pravni okvir za važne reforme pravosuđa u oblastima poput ocjenjivanja i integriteta. Na sve načine, pa i ovim putem, apelujem na predstavnike izvršne i zakonodavne vlasti da posvete dužnu pažnju izmjenama i dopunama Zakona o VSTV-u koje je Vijeće prije gotovo tri godine dostavilo Ministarstvu pravde Bosne i Hercegovine. Podcrtavam, neophodno je usvajanje izmjena i dopuna Zakona o VSTV-u kako bismo krenuli s ozbiljnim i suštinskim reformama u pravosuđu. Još jedan bitan dokument kojim ćemo nastojati riješiti sporna pitanja za koje nisu neophodne izmjene i dopune Zakona o VSTV-a jeste Reformski program VSTV-a. Riječ je o skupu strateških i reformskih opredjeljenja VSTV-a proisteklih, s jedne strane, iz zakonskih nadležnosti VSTV-a i, s druge strane, zahtjeva Evropske komisije koji su vezani za pravosuđe u BiH. Mjere u Reformskom programu su grupisane u pet oblasti: 1) kvaliteta pravosuđa, što obuhvaća pitanja imenovanja i ocjenjivanja nositelja pravosudnih funkcija, njihovo stručno usavršavanje, slobodan pristup sudskim odlukama i ujednačavanje sudske prakse, unapređenje rada sa strankama, te mjere za praćenje kvalitete pravosuđa; 2) integritet pravosuđa, što obuhvaća mjere vezane za financijske izvještaje nositelja pravosudnih funkcija, etiku i disciplinsku odgovornost u pravosuđu; 3) efikasnost pravosuđa, što obuhvaća unapređenje organizacije i kapaciteta pravosuđa, upravljanja pravosudnim institucijama i postupkom i radom na predmetima, razvoj informatizacije i modernizaciju pravosuđa; 4) borba protiv organiziranog kriminala i korupcije, što obuhvaća mjere koje se odnose na tužilaštva i sudove i; 5) kapaciteti VSTV-a

i saradnja s vanjskim akterima, što uključuje izgradnju internih kapaciteta VSTV-a, saradnju s pravosudnim institucijama, zakonodavnom i izvršnom vlasti, te stručnom zajednicom i nevladinim sektorom. Ovaj važan dokument je preliminarno usvojen na sjednici VSTV-a početkom marta ove godine, a nakon toga je upućen na komentare i sugestije profesionalnoj zajednici. Trenutno smo u fazi sistematiziranja pristiglih komentara i sugestija i postoji realna mogućnost da do sljedećeg izdanja *Pravne hronike* Reformski program bude usvojen na sjednici VSTV-a (usvojen na sjednici 19. maja - op. aut.).

AIRE Centar: *Koji su najveći izazovi s kojima su se susrele pravosudne institucije tokom pandemije i da li bi ova kriza mogla dovesti do promjena u pravosudnom sistemu?*

Halil Lagumdžija: Prethodna i početak ove godine obilježeni su pandemijom korona virusa koja u značajnoj mjeri uticala na način rada pravosudnih institucija i VSTV-a. Želim da iskoristim ovu priliku i sa žaljenjem spomenem da smo ostali bez nekoliko cijenjenih kolega koji nisu uspjeli da se izbore s korona virusom, dok je veliki broj zaposlenika pravosudnih institucija bio inficiran uz lakše ili teže simptome bolesti uzrokovane njome. Rad pravosudnih institucija, u skladu s odlukama nadležnih kriznih štabova, u značajnoj mjeri je bio ograničen, posebno u početnom periodu pojave pandemije kada su se rješavali samo predmeti hitne prirode, dok je sa smanjenjem broja oboljelih i ublažavanjem epidemioloških mjera omogućeno održavanje ročišta uz propisane mjere zaštite. Pravosudne institucije su radile smanjenim kapacitetom, što se neminovno odrazilo i na njihovu efikasnost, koja je vidljiva i iz statističkih podataka. Veliki broj sastanaka održan je putem *online* platformi, što je u određenoj mjeri olakšalo rad i omogućilo kontinuirani dijalog o važnim temama za pravosuđe ali je, s druge strane, umanjilo mogućnosti direktnog kontakta i razmjene mišljenja koji su sastavni dio procesa donošenja odluka u normalnim uslovima rada. Međutim, čak i u uslovima rada koje je pandemija nametnula, VSTV je ostao dosljedan misiji osiguranja nezavisnog, nepristrasnog i profesionalnog pravosuđa u BiH, koje omogućava jednak pristup pravdi i jednakost svih građana pred zakonom. Svakako da smo iz pandemije, koja još nije okončana, dosta naučili. Ono što nam slijedi u narednom periodu – ukoliko se, a nadamo se da hoće, pandemija uspješno okonča – jeste saniranje njenih posljedica na rad pravosudnih institucija.

AIRE Centar: *VSTV radi na uspostavljanju baze sudskih odluka najviših sudova u BiH. Koja je vrijednost ove baze podataka i koliko će doprinijeti harmonizaciji sudske prakse? Koliko je Pravosudni forum za BiH doprinio saradnji najviših sudova u pogledu harmonizacije sudske prakse?*

Halil Lagumdžija: VSTV još od 2008. godine aktivno objavljuje sudske odluke po principu da najviši sudovi u BiH redovno dostavljaju izabrane odluke našem Odjelu koji je specijaliziran za sadržajno ažuriranje baze. Ona se redovno dopunjava odlukama i paralelno obogaćuje pravnim terminima i primijenjenim propisima. Uz navedeno, baza je pretraživa i po drugim parametrima kao što su naziv suda ili sudije, datum donošenja odluke, sentenca ukoliko je ista izrađena i dostavljena uz odluku, te prema slobodnom pretraživanju teksta odluka na principu *Google* pretrage. Bazu sudskih odluka Vijeće je otvorilo za javnost bez ikakvih ograničenja od 5.3.2021. godine – dakle, bez naknade i korisničkih šifri – i ona trenutno sadrži 13.590 odluka. VSTV također, sa četiri najviša suda u BiH putem jačanja njihovih odjeljenja za sudsku praksu, implementira projekat finansiran od strane Evropske unije s ciljem da se najvišim sudovima pomogne da sistematizuju i redovno prate i ujednačavaju svoju sudsku praksu, te redovno objavljuju svoje odluke i putem *internet* stranica svojih institucija. U toku je i implementacija baze

sudskih stavova, takozvana e-Sentenca, što će sve zajedno u konačnici doprinijeti boljem pristupu sudskim odlukama. Ove aktivnosti su podržane od strane AIRE Centra i EU te će biti od velikog značaja za harmonizaciju sudske prakse jer se sentence biraju u relevantnim predmetima najviših sudova u svim oblastima. Ova je aktivnost, dakle, komplementarna bazi koju vodi Odjel za sudsku dokumentaciju i edukaciju Sekretarijata VSTV-a BiH (OSDE). Želim dodati da je VSTV angažovao osoblje u najvišim sudovima koje pomaže u radu odjeljenjima sudske prakse. S time u vezi, VSTV je 2019. godine potpisao sporazum o saradnji s najvišim sudovima, s ciljem da ova odjeljenja imaju istu ulogu u procesu ujednačavanja sudske prakse, te da se kroz praćenje i registrovanje svih sudskih stavova na sistematičan način dobiju i teme koje će razmatrati paneli za ujednačavanje sudske prakse. Na ovaj način bi se unaprijedio trenutni okvir za rad panela i ujedno bi se sudska praksa četiri najviša suda lakše ujednačavala na nivou države, tamo gdje to pravni okvir dozvoljava. VSTV u ovom procesu ima koordinacijsku ulogu. S obzirom da s AIRE Centrom imamo saradnju vezanu za izradu priloga i uređenje časopisa *Pravna hronika*, ovom prilikom se zahvaljujem AIRE Centru na saradnji vezanoj za rad na pripremi časopisa, kao i na finansijskoj pomoći koju ste obezbijedili, zajedno s Britanskom ambasadom, za izradu tehničke specifikacije za bazu sudskih stavova najviših sudova te za podršku sudovima u pripremi sentenci kao i za pripremu smjernica za izradu samih sentenci.

AIRE Centar: *Objavljeno je više istraživanja koja govore da rad pravosudnih institucija nije dovoljno transparentan. Kakvo je Vaše mišljenje o tome i šta VSTV može učiniti da pravosudne institucije budu otvorenije?*

Halil Lagumdžija: Činjenica je da postoji dosta prostora za dalje unapređenje transparentnosti rada pravosudnih institucija i VSTV aktivno radi na ovom pitanju. Tako je na jednoj od prethodnih sjednica Vijeće usvojilo novo Uputstvo za anonimizaciju sudskih odluka za unos u bazu sudskih odluka, kojom se treba uspostaviti pravična ravnoteža između interesa javnosti za informisanjem o radu pravosuđa i potrebe zaštite privatnosti lica koja učestvuju u sudskim postupcima. Novim rješenjima nastojao se unaprijediti način anonimizacije sudskih odluka s ciljem postizanja što bolje razumljivosti odluka, istovremeno imajući u vidu odredbe Zakona o zaštiti ličnih podataka, zakonâ o sudovima, Smjernice VSTV-a za objavu tužilačkih i sudskih odluka na *internet* stranicama pravosudnih institucija kojima su dodatno obrađeni međunarodni standardi iz ove oblasti, mišljenja Agencije za zaštitu ličnih podataka BiH iz ranijih godina, te Mišljenje iz 2020. godine, kao i novu svrhu objave sudskih odluka. Šta to konkretno znači kada je u pitanju transparentnost u kontekstu zahtjeva medija i javnosti da imaju adekvatan pristup sadržajima sudskim odluka? Znači da se neće anonimizirati podaci u sudskim odlukama gdje postoji nesumnjiv poseban javni interes za objavom istih, kao što su ime, prezime i nadimak osuđenog za krivična djela ratnih zločina i drugih krivičnih djela zaštićenih po međunarodnom pravu, obzirom da se radi o krivičnim dijelima koja ne zastarijevaju. Također se neće anonimizirati ni podaci o licu osuđenom za krivična djela organizovanog kriminala, korupcije, te ostala krivična djela gdje postoji poseban javni interes za objavom punih podataka, na način kako je predviđeno i u Smjernicama. VSTV na nekoj od narednih sjednica – dakle, vrlo skoro – namjerava da usvoji i Komunikacijsku strategiju koja će biti poput „kišobran strategije“ za cjelokupno pravosuđe. Taj dokument ima ambiciju utvrđivanje ciljeva, poruka i principa komunikacije, kao i definiranje ciljnih grupa i komunikacionih kanala VSTV-a, te nastoji da dâ strateški okvir i smjernice za unapređenje transparentnosti sudskog i tužilačkog sistema. Kroz Komunikacijsku strategiju smo nastojali da izvršimo i analizu trenutnog stanja u

segmentu transparentnosti, odnosno da utvrdimo koje su naše prednosti i mogućnosti koje možemo iskoristi da ojačamo ovu oblast, ali i šta su naše slabosti i prijetnje kada je riječ o transparentnosti. Dakle, napravili smo SWOT analizu. Konačno, utvrdili smo naše osnovne i specifične ciljeve i svakako da su oni, generalno gledajući, unaprijeđena komunikacija VSTV-a i pravosudnih institucija s medijima, javnosti i korisnicima usluga pravosudnih institucija, te dostupnost informacija o radu VSTV-a, sudova i tužilaštva stručnoj i širokoj javnost. Odmah po usvajanju Komunikacijske strategije pristupit će se izradi Akcionog plana kako bismo naše strateške ciljeve pretočili u konkretne aktivnosti koje ćemo poduzeti kako bismo unaprijedili transparentnost pravosuđa. U međuvremenu razmišljamo i kako da učinimo transparentnijim testiranja i testne procedure za kandidate za nosioce pravosudnih funkcija a da pri tome što je moguće manje usložnjavamo i usporavamo proces imenovanja. Dakle, vrlo ozbiljno shvaćamo pitanje transparentnosti rada pravosudnih institucija i VSTV-a i aktivno radimo na njegovom unapređenju.

Novine u praksi Evropskog suda za ljudska prava tokom 2020. godine

Pripremio: AIRE Centar

Uvod

U ovom su članku predstavljene neke od najznačajnijih odluka Evropskog suda za ljudska prava (u daljem tekstu: Sud ili ESLJP) usvojene 2020. godine koje pružaju pregled najvažnijih novina u tumačenju i primjeni Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljem tekstu: Konvencija ili EKLJP) u vezi s pitanjima od značaja za Bosnu i Hercegovinu (BiH). U prvom dijelu su dati opšti podaci o broju predstavki podnijetih Sudu i prikazani su trendovi i statistički podaci o presudama i odlukama koje je ESLJP usvojio tokom 2020. godine. U drugom dijelu su dati podaci o broju predstavki podnijetih Sudu protiv zemalja regiona, te koje vrste pitanja i povrede su se često pojavljivale. Konačno, u trećem dijelu je dat prikaz odabranih presuda od značaja za jurisprudenciju sudova u BiH.

1. Rad Suda tokom 2020. godine

Broj neriješenih predmeta pred Sudom krajem 2020. iznosio je 61.500, u poređenju s njih 59.800 krajem 2019. godine. Ovo povećanje od 4% može se pripisati činjenici da je Sud 2020. godine administrativno riješio mnogo manje predstavki nego prethodne godine. Pored toga, uporedo s padom broja predmeta dodijeljenih odborima i sudijama pojedincima došlo je do značajnog povećanja broja predmeta upućenih na razmatranje vijećima i Velikom vijeću. Uz to, Sud je izrekao manji broj presuda 2020. nego 2019. godine djelimično i zbog posljedica pandemije COVID-19. Više od 75% neriješenih predmeta pred Sudom 2020. godine formirano je na osnovu predstavki podnesenih protiv pet zemalja. Najveći broj predmeta, njih 13.800 (22,4%), ponovo se odnosilo na Rusiju. Slijede Turska s 11.150 (18,2%), Ukrajina s 10.250 (16,7%), Rumunija s 7.700 (12,5%) i Italija s 3.400 (5,5%) predmeta. Sud je 2020. odlučio o 39.000 predstavki, što predstavlja pad od 4% u odnosu na 2019. Izrekao je 871 presudu o 1.901 predstavci, dok je 2019. izrekao 884 presude o 2.187 predstavki. Deset od tih presuda je izreklo Veliko vijeće, 381 su izrekla vijeća, dok su njih 480 izrekli odbori. Veliko vijeće i vijeća su 2020. razmotrila 22% više predmeta nego 2019. godine – njih 519 u poređenju s 426. Veliko vijeće je održalo devet usmenih rasprava. Velikom vijeću su ustupljena dva, a upućeno mu je pet predmeta. Uprkos ovom povećanju, došlo je i do dodatnog povećanja broja predmeta pred Velikim vijećem i vijećima od 16%; ti se predmeti bave složenijim pitanjima od onih na koja se odnose predstavke dodijeljene odborima. Opao je i broj neriješenih predmeta pred odborima i sudijama pojedincima a broj predmeta dodijeljenih sudijama pojedincima bio je za 11% manji. U praksi, Sud je većinu predstavki (njih 37.289) riješio odlukom, bilo o neprihvatljivosti ili o brisanju predstavke s liste predmeta. Vijeća su 190 predstavki proglasila neprihvatljivim ili izbrisala s liste predmeta, dok su odbori te odluke donijeli u pogledu 5.002 predstavke. Pored toga, sudije pojedinci su proglasili neprihvatljivim ili izbrisali s liste predmeta 31.069 predstavki, u poređenju s 33.288 predstavki 2019. godine. Sud je nastavio da se usredsređuje na sprovođenje novih postupaka kako bi racionalizovao procesuiranje neriješenih predmeta. Tokom prve cijele kalendarske godine od uvođenja vanraspravne faze postupka pred Sudom kako bi se olakšalo zaključivanje prijateljskih poravnanja gdje je to prikladno, nekih 4% predstavki je izbrisano s liste predmeta nakon što je postignuto prijateljsko poravnanje, što oprilike odgovara postotku iz 2019. godine. Sud je 2020. takođe objavio svoje drugo savjetodavno mišljenje na zahtjev Ustavnog suda Jermenije (detaljnije

u daljem tekstu u tekstu) a tokom godine su mu podnesena još dva zahtjeva, od strane Slovačke i Litvanije. Iako je 2020. obilježena 70. godišnjica Evropske konvencije o ljudskim pravima, godina za nama ostaće upamćena kao godina kada se pandemija COVID-19 proširila po cijelom svijetu, poremetivši društva i praksu rada cijelog Vijeća Evrope. Ovi poremećaji nisu poštedjeli ni Sud, koji je morao da preduzme brojne izuzetne mjere u skladu s odlukama francuskih vlasti i Vijeća Evrope vezanim za javno zdravlje. Iako je Sud nastavio da sprovodi svoje osnovne aktivnosti, s naročitim akcentom na blagovremeno odlučivanje o prioritetnim predmetima, rad na daljinu postao je norma za gotovo sve zaposlene. Ustanovljene su procedure koje omogućavaju hitno razmatranje predmeta u kojima postoji neposredna opasnost od nepopravljive štete, a rokovi za sprovođenje postupaka su produženi ili suspendovani tokom prve polovine godine. Premda Sud prepoznaje značaj otvorene pravde i sudske transparentnosti, prostorije Suda su zbog opasnosti po zdravlje svih zatvorene za javnost kada su usvojene relevantne nacionalne mjere za zaštitu javnog zdravlja. Sud je 10. juna 2020. održao prvu *online* raspravu u svojoj istoriji. Strane u postupku su se Sudu obraćale preko video linka tokom te rasprave i pet rasprava koje su uslijedile 2020. godine. Iako rasprave nisu bile otvorene za javnost, one su snimljene i objavljene na internet stranici Suda, na kojoj gledaoci mogu da ih prate na engleskom, francuskom i izvornom jeziku. Mreža viših sudova nastavila je da se širi tokom 2020. i trenutno obuhvata 93 suda u 40 država članica; nedavno joj je pristupio i njemački Savezni ustavni sud. Mreža je tokom pandemije predstavljala ključni resurs za sudove i služila je kao platforma za razmjenu informacija o pravnim pitanjima vezanim za pandemiju COVID-19 u svjetlu Konvencije. Sud se tokom 2020. bavio nekolicinom novih, inovativnih i važnih pitanja koja, između ostalog, obuhvataju i sljedeće primjere:

- Veliko vijeće je u presudi u predmetu *S.M. protiv Hrvatske*^[1] primijenilo jemstva iz člana 4 (zabrana ropstva i prinudnog rada) konkretno na trgovinu i eksploataciju žena u svrhu prostitucije i odlučilo o obimu obaveza države u takvim stvarima. Takođe je ukazalo na značaj obezbeđivanja usaglašenog tumačenja Konvencije i ostalih instrumenata međunarodnog prava.
- Veliko vijeće je u dvije presude protiv Islanda o članu 6 stav 1 (pravo na pravično suđenje) (*Guðmundur Andri Ástráðsson protiv Islanda*^[2] i *Gestur Jónsson i Ragnar Halldór Hall protiv Islanda*^[3]) pojasnio obim i značenje izraza i koncepata „sud obrazovan na osnovu zakona“ i „krivična optužba“. Sud je u drugoj presudi utvrdio vezu između obima riječi „krivična“ na način na koji se koristi u članu 6 i obima te riječi na način na koji se koristi u članu 7 (kažnjavanje samo na osnovu zakona).
- Sud je 2020. usvojio drugo savjetodavno mišljenje shodno Protokolu br. 16.^[4] Ovo je mišljenje izdao na zahtjev Ustavnog suda Jermenije, koji se odnosio na primjenu određenih tehnika pozivanja na članove prilikom definisanja krivičnog djela i poređenja krivičnih odredbi kada se odredbe koje su bile na snazi u vreme izvršenja tog dijela razlikuju od onih koje su bile na snazi u vrijeme podizanja krivične optužnice. Sud se u svom mišljenju bavio aspektima svoje prakse u pogledu člana 7.
- Sud je izrekao tri važne presude u vezi s izbornim pravom i političkim slobodama. Veliko vijeće je u presudi u predmetu *Magyar Kétfarkú Kutya Párt protiv Mađarske*^[5] razmotrilo predvidljivost zakona o slobodi izražavanja za političke stranke shodno članu 10 (sloboda izražavanja) u kontekstu izbora ili referendumu. Sud je u presudi u predmetu *Mugemangango protiv Belgije*^[6]

[1] *S.M. protiv Hrvatske*, presuda Velikog vijeća izrečena 25. juna 2020. godine, predstavka br. 60561/14; vidi dvanaesti broj *Pravne hronike* str. 14.

[2] *Guðmundur Andri Ástráðsson protiv Islanda*, presuda Velikog vijeća izrečena 1. decembra 2020. godine, predstavka br. 26374/18; vidi rezime i analizu ovog predmeta u Odjeljku 3.

[3] *Gestur Jónsson and Ragnar Halldór Hall protiv Islanda*, presuda Velikog vijeća izrečena 22. decembra 2020. godine, predstavke br. 68273/14 i 68271/14.

[4] Savjetodavno mišljenje usvojeno na zahtjev Ustavnog suda Jermenije br. P16-2019-001 od. 29. maja 2020 godine.

[5] *Magyar Kétfarkú Kutya Párt protiv Mađarske*, presuda Velikog vijeća izrečena 20. januara 2020. godine, predstavka br. 201/17.

[6] *Mugemangango protiv Belgije*, presuda Velikog vijeća izrečena 10. jula 2020. godine, predstavka br. 310/15.

definisao obim koncepta „odgovarajućih i dovoljnih jemstava“ u vezi s djelotvornim razmatranjem izbornih sporova shodno članu 3 Protokola br. 1 (pravo na slobodne izbore), a pojasnio je i pojam nacionalnih „vlasti“ iz člana 13 (pravo na djelotvorni pravni lijek). Konačno, Sud je u presudi u predmetu *Selahattin Demirtaş protiv Turske (br. 2)*^[7] odlučivao o tome da li su ukidanje imuniteta opozicionog poslanika u parlamentu i njegov dugotrajni pritvor bili vezani za njegove političke govore i u skladu s jemstvima iz člana 5 (pravo na slobodu i bezbjednost ličnosti), člana 10 i člana 18 (granice korištenja ograničenja prava) Konvencije te člana 3 Protokola br. 1.

- Sud se takođe bavio protjerivanjem stranaca preko kopnenih granica. On je u presudi u predmetu *N.D. i N.T. protiv Španije*^[8] zaključio da je momentalno i prisilno vraćanje stranaca preko kopnene granice, nakon pokušaja velikog broja ljudi da iskoriste svoje brojčano preimućstvo i nezakonito pređu tu granicu, u skladu s članom 4 Protokola br. 4 (zabrana kolektivnog protjerivanja stranaca) samim po sebi i u sadejstvu s članom 13 (pravo na djelotvorni pravni lijek). Pored toga, Sud je u presudi u predmetu *Muhammad i Muhammad protiv Rumunije*^[9], shodno članu 1 Protokola br. 7 (zaštita u postupku protjerivanja stranaca) odlučivao da li je protjerivanje stranaca koji zakonito borave u zemlji zbog nacionalne bezbjednosti i na osnovu povjerljivih informacija koje im nisu objelodanjene bilo u skladu s Konvencijom.
- U presudi u predmetu *M.K. i drugi protiv Poljske*^[10] Sud je razmatrao načelo zabrane protjerivanja (*non-refoulement*) i da li su podnosioci predstavke, kojima nije bilo dozvoljeno da traže azil kad su stigli na granični prelaz i koji su vraćeni u treću zemlju iz koje su došli, bili u opasnosti od lančanog protjerivanja u zemlju porijekla, protivno članu 3 (zabrana mučenja i nečovječnog postupanja). Sud je u ovoj presudi istakao obaveze država da postupaju u skladu s privremenim mjerama koje im Sud izriče na osnovu pravila 39 Poslovnika Suda. Sud je potom u presudi u predmetu *B i C protiv Švajcarske*^[11] utvrdio da bi podnosilac predstavke homoseksualnog opredjeljenja rizikovao da se suoči s patnjom protivnom članu 3 ukoliko bi bio protjeran u svoju zemlju porijekla, budući da bi u njoj možda bio u opasnosti od zlostavljanja zbog svoje seksualne orijentacije.
- I na kraju, Sud je razvio svoju praksu u pogledu pozitivnih obaveza država u vezi s nasiljem protiv žena, podstrekavanjem na mržnju i nasilje i zaštitom djece od roditeljskog zlostavljanja u presudama u predmetima *Buturugă protiv Rumunije*^[12], *Beizaras i Levickas protiv Litvanije*^[13], odnosno *Association Innocence en Danger i Association Enfance et Partage protiv Francuske*^[14].

2. Uobičajene povrede Konvencije na Zapadnom Balkanu

Zaključno s 31. decembrom 2020. godine, 3.503 od 61.500 (6%) neriješenih predmeta pred Sudom odnosilo se na države u regionu. Pred Sudom su se nalazile 563 predstavke protiv Albanije, 403 predstavke protiv BiH, 425 predstavki protiv Hrvatske, 320 predstavki protiv Sjeverne Makedonije, 37 predstavki protiv Crne Gore i 1.755 predstavki protiv Srbije. Sud je od osnivanja do 31. decembra

[7] *Selahattin Demirtaş protiv Turske (br. 2)*, presuda Velikog vijeća izrečena 22. decembra 2020. godine, predstavka br. 14305/17.

[8] *N.D. i N.T. protiv Španije*, presuda Velikog vijeća izrečena 13. februara 2020. godine, predstavke br. 8675/15 i 8697/15.

[9] *Muhammad i Muhammad protiv Rumunije*, presuda Velikog vijeća izrečena 15. oktobra 2020. godine, predstavka br. 80982/12.

[10] *M.K. i drugi protiv Poljske*, presuda Velikog vijeća izrečena 23. jula 2020. godine, predstavke br. 40503/17, 42902/17 i 43643/17; vidi rezime i analizu ovog predmeta u Odjeljku 3.

[11] *B i C protiv Švajcarske*, presuda Velikog vijeća izrečena 17. novembra 2020. godine, predstavke br. 889/19 i 43987/16.

[12] *Buturugă protiv Rumunije*, presuda izrečena 11. februara 2020. godine, predstavka br. 56867/15.

[13] *Beizaras i Levickas protiv Litvanije*, presuda izrečena 14. januara 2020. godine, predstavka br. 41288/15.

[14] *Association Innocence en Danger i Association Enfance et Partage protiv Francuske*, presuda izrečena 4. juna 2020. godine, predstavke br. 153433/15 i 168086/15.

2020. izrekao ukupno 83 presude u predmetima protiv Albanije, 91 presudu u predmetima protiv BiH, 437 presuda u predmetima protiv Hrvatske, 179 presuda u predmetima protiv Sjeverne Makedonije, 63 presude u predmetima protiv Crne Gore i 221 presudu u predmetima protiv Srbije. U ovom dijelu ukratko prikazujemo neka od osnovnih pravnih načela koja je Sud ustanovio u pogledu najčešćih pritužbi protiv zemalja u regionu. Ona su se 2020. godine odnosila na:

Član 6, pravo na pravično suđenje: konkretno, podnosioci predstavki su se žalili na **dužinu postupka pred domaćim sudom, pravičnost suđenja, pristup sudu i neizvršenje domaćih presuda**. Sud je, opšte uzev, nastavio da navodi osnovna načela vezana za član 6. On kontinuirano utvrđuje da postupak mora biti sproveden u razumnom roku, da sva lica optužena za krivično djelo moraju imati mogućnost da osporavaju navode protiv njih i da saslušavaju svedoke i da pojedinci moraju imati pristup sudu koji je i nezavisan i nepristrasan. Za detaljnije informacije pogledati, na primjer, *Hrvatski golf savez protiv Hrvatske*^[15], *Boshkoski protiv Sjeverne Makedonije*^[16], *Madžarović i drugi protiv Crne Gore*^[17], *Lazarević protiv Bosne i Hercegovine*^[18], *Romić i drugi protiv Hrvatske*^[19] i *Gogić protiv Hrvatske*^[20]. Član 1 Protokola br. 1, zaštita imovine: Sud navodi da je zadiranje u imovinu, bilo da je u pitanju eksproprijacija ili kontrola nad njenim korišćenjem, opšte uzev opravdano ako je zakonito i ako se može smatrati da teži ostvarenju opšteg ili javnog interesa. Zahtjev vezan za srazmjernost i ostvarenje pravične ravnoteže između interesa zajednice i zaštite interesa pojedinca mora se uzeti u obzir prilikom ispitivanja odnosa između primijenjenih sredstava i ciljeva čijem se ostvarenju teži. U regionu postoje sistemski problemi u vezi s povraćajem predratnih stanova i zbog propusta regionalnih vlada da obezbjede namirenje potraživanja podnosilaca predstavki. Vidjeti npr. *Project-Trade D.O.O. protiv Hrvatske*^[21], *Kasmi protiv Albanije*^[22], *Nešić protiv Crne Gore*^[23] i *Strezovski i drugi protiv Sjeverne Makedonije*^[24]. Član 8, pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života: Sud je utvrdio povredu člana 8 u predmetima koji su se, između ostalog, odnosili na razrješenje nastavnika zbog etničkog porijekla i jezika na kojem je držao nastavu; čuvanje rezultata testova DNK i ličnih podataka od strane vlasti u odsustvu odgovarajućih jemstava i postupaka preispitivanja pravosnažne presude; nepostojanje postupaka za odmeravanje suprotstavljenih interesa u sporovima o ekshumaciji preminulih; potrebu da se garantuje ostvarenje pravične ravnoteže u sporovima vezanim za očinstvo kako bi se obezbjedilo da je konkretna situacija u svakom predmetu valjano uzeta u obzir. Vidjeti npr.: *Mile Novaković protiv Hrvatske*^[25], *Boljević protiv Srbije*^[26], *Drašković protiv Crne Gore*^[27], *Pranjić-M-Lukić protiv Bosne i Hercegovine*^[28] i *Trajkovski i Chipovski protiv Sjeverne Makedonije*^[29]. Član 3, zabrana mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja: Sud je razmatrao predmete vezane za procesni aspekt člana 3. Podnosioci predstavki su se žalili

[15] *Hrvatski golf savez protiv Hrvatske*, presuda izrečena 17. decembra 2020. godine, predstavka br. 66994/14.

[16] *Boshkoski protiv Severne Makedonije*, presuda izrečena 4. juna 2020. godine, predstavka br. 71034/13.

[17] *Madžarović i drugi protiv Crne Gore*, presuda izrečena 5. maja 2020. godine, predstavke br. 54839/17 i 71093/17.

[18] *Lazarević protiv Bosne i Hercegovine*, presuda izrečena 14. januara 2020. godine, predstavka br. 29422/17.

[19] *Romić i drugi protiv Hrvatske*, presuda izrečena 14. maja 2020. godine, predstavke br. 22238/13, 30334/13, 38246/13, 62634/14, 5172/15 i 17642/15.

[20] *Gogić protiv Hrvatske*, presuda izrečena 8. oktobra 2020. godine, predstavka br. 1605/14.

[21] *Project-Trade D.O.O. protiv Hrvatske*, presuda izrečena 19. novembra 2020. godine, predstavka br. 1920/14.

[22] *Kasmi protiv Albanije*, presuda izrečena 23. juna 2020. godine, predstavka br. 1175/06.

[23] *Nešić protiv Crne Gore*, presuda izrečena 9. juna 2020. godine, predstavka br. 12131/18.

[24] *Strezovski i drugi protiv Severne Makedonije*, presuda izrečena 27. februara 2020. godine, predstavke br. 14460/16, 14958/16, 14962/16, 14966/16, 27884/16, 16064/17, 20229/17 i 30206/1.

[25] *Mile Novaković protiv Hrvatske*, presuda izrečena 17. decembra 2020. godine, predstavka br. 73544/14.

[26] *Boljević protiv Srbije*, presuda izrečena 16. juna 2020. godine, predstavka br. 47443/14.

[27] *Drašković protiv Crne Gore*, presuda izrečena 9. juna 2020. godine, predstavka br. 40597/17.

[28] *Pranjić-M-Lukić protiv Bosne i Hercegovine*, presuda izrečena 2. juna 2020. godine, predstavka br. 4938/16.

[29] *Trajkovski i Chipovski protiv Sjeverne Makedonije*, presuda izrečena 13. februara 2020. godine, predstavke br. 53205/13 i 63320/13.

na nepostojanje djelotvorne istrage navoda o policijskom zlostavljanju tokom hapšenja ili lišenja slobode. Sud je takođe razmatrao predmete vezane za navodne povrede materijalnih aspekata člana 3, uključujući pritužbe o zlostavljanju tokom hapšenja i zlostavljanju djece lišene slobode. Vidjeti npr.: *Trendafilovski protiv Sjeverne Makedonije*^[30], *X i Y protiv Sjeverne Makedonije*^[31], *L.R. protiv Sjeverne Makedonije*^[32] i *Strazimiri protiv Albanije*^[33].

Sud je tokom prethodne godine razmatrao i druge važne predstavke o navodnim povredama člana 2 (pravo na život)^[34] i člana 10 (sloboda izražavanja)^[35]. Pomenute presude treba smatrati prikazom važnih i zanimljivih predmeta koje je Sud razmotrio tokom 2020. godine, a ne iscrpnim pregledom njegove prakse.

3. Prikaz odabranih presuda

U ovom odjeljku *Pravne hronike* razmotren je odabrani mali broj presuda Evropskog suda za ljudska prava koje su od naročitog značaja za jurisprudenciju sudova u BiH: *M.K. i drugi protiv Poljske*, *Tërshana protiv Albanije* i *Guðmundur Andri Ástráðsson protiv Islanda*. U tekstu koji slijedi su dati sažeci činjeničnog stanja i odluka Suda, kao i stručni komentari ovih presuda.

Povreda Konvencije zbog vraćanja ruskih azilanata u Bjelorusiju bez valjane ocjene njihovih zahtjeva za međunarodnu zaštitu

PRESUDA U PREDMETU M.K. I DRUGI protiv POLJSKE

(Predstavke br. 40503/17, 42902/17 i 43646/17)

Izrečena 23. jula 2020.

Činjenice i odluka

Ovaj predmet je formiran na osnovu tri predstavke koje su podnijeli pojedinci i porodice koji su tražili azil u Poljskoj. Svi oni su bili ruski državljani iz regiona Čečenije. Podnosioci predstavki su tokom druge polovine 2016. i 2017. više puta odlazili u Terespolj, grad na granici Poljske i Bjelorusije, kako bi podnijeli zahtjeve za međunarodnu zaštitu zbog straha za svoju bezbjednost u Čečeniji. Podnosilac prve predstavke je graničnim službenicima rekao da je u Čečeniji više puta bio nezakonito hapšen i lišavan slobode te zlostavljan, mada su granični službenici poricali da su primili te informacije. Granični službenici su svaki put odbili da podnosiocima predstavki dozvole ulazak u Poljsku, tvrdeći da nemaju prava da uđu u zemlju, da nisu izjavili da su u opasnosti od progona u Rusiji i da zapravo nastoje da emigriraju iz ekonomskih ili ličnih razloga. Podnosioci prve i treće predstavke su se žalili na ove odluke bar jednom i o tim žalbama još nije bilo odlučeno u vrijeme kada je Evropski sud za ljudska prava izrekao presudu. Sud je izdao privremene mjere u skladu s pravilom 39 Poslovnika Suda kojima je poljskoj Državi naložio da podnosiocima predstavki ne vrati u Bjelorusiju. Podnosioci svih predstavki su graničnim službenicima predočili rješenja o privremenoj mjeri, kao i svoje pisane zahtjeve za međunarodnu zaštitu, ali im ponovo nije bio dozvoljen ulazak u zemlju. Muž koji je (zajedno sa svojom suprugom i petoro djece) podnio drugu predstavku je u Čečeniji lišen slobode

[30] *Trendafilovski protiv Sjeverne Makedonije*, presuda izrečena 17. decembra 2020. godine, predstavka br. 59119/15.

[31] *X i Y protiv Sjeverne Makedonije*, presuda izrečena 5. novembra 2020. godine, predstavka br. 173/17.

[32] *L.R. protiv Sjeverne Makedonije*, presuda izrečena 23. januara 2020. godine, predstavka br. 38067/15.

[33] *Strazimiri protiv Albanije*, presuda izrečena 21. januara 2020. godine, predstavka br. 34602/16.

[34] *Tërshana protiv Albanije*, presuda izrečena 17. decembra 2020. godine, predstavka br. 73544/14.

[35] *Miljević protiv Hrvatske*, presuda izrečena 25. juna 2020. godine, predstavka br. 68317/13.

i kasnije je tvrdio da je tokom lišenja slobode bio zlostavljan. Podnosiocima druge predstavke je na kraju dozvoljen ulazak u Poljsku i smješteni su u prihvatni centar za izbjeglice, a Sud je tada ukinuo privremenu mjeru. Podnosilac prve predstavke i podnosioci treće predstavke su napustili Bjelorusiju kako bi izbjegli deportaciju. Sud je odbio zahtjeve tužene države da ukine privremene mjere koje su se odnosile na ove predstavke. Podnosioci predstavki su se žalili da im je bio uskraćen pristup postupku azila protivno članu 3 Konvencije usljed čega su bili izloženi opasnosti od mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja u Čečeniji. Kada je riječ o prihvatljivosti predstavki, Sud je odbio argument tužene države da podnosioci predstavki nisu bili u njenoj nadležnosti shodno članu 1 jer su se samo kratko vrijeme nalazili na poljskoj teritoriji i jer im nije bio dozvoljen ulazak u nju u skladu sa zakonom. Sud je konstatovao da djela na koja su se podnosioci predstavki žalili potpadaju pod nadležnost Poljske u smislu člana 1. Sud je pridao veći značaj verziji događaja podnosilaca predstavki, budući da su je potkrepljivali brojni navodi koje su prikupile nacionalne organizacije za ljudska prava, uključujući ombudsmana za djecu, kao i brojni dokumenti predočeni Sudu, uključujući kopije zahtjeva za međunarodnu zaštitu podnosilaca predstavki. Sud je odbacio argument tužene države da podnosioci predstavke nisu predali te zahtjeve graničnom službeniku. Štaviše, smatrao je da je država bila svjesna ovih zahtjeva (u kojima su navedeni razlozi zašto strahuju od progona) najkasnije juna 2017. kada je sam Sud obavijestio državu o privremenim mjerama vezanim za podnosiocima predstavki. Sud stoga nije mogao ni da prihvati argument države da podnosioci predstavki nisu predočili nikakve dokaze o strahu da postoji opasnost da će biti podvrgnuti ponižavajućem postupanju kad se vrate u Belorusiju. Pored toga, njihove argumente da bi se u slučaju vraćanja u Bjelorusiju našli u opasnosti od lančanog protjerivanja potkrepljivali su zvanični statistički podaci. Sud se stoga uvjerio da je dokaziva tvrdnja podnosilaca predstavki da bjeloruski organi neće ozbiljno razmotriti njihove zahtjeve za azil i da bi njihov povratak u Čečeniju mogao za posljedicu imati postupanje protivno članu 3. Stoga je država Poljska imala apsolutnu obavezu da sprovede djelotvornu ocjenu ovih zahtjeva i da podnosiocima predstavki dozvoli da ostanu pod njenom nadležnošću dok njihovi zahtjevi ne budu valjano razmotreni. Pored toga, neka država ne može da uskrati pristup svojoj teritoriji licu koje je podnijelo zahtjev za međunarodnu zaštitu iz straha da može biti podvrgnuto zlostavljanju u susjednoj državi, izuzev ako su preduzete odgovarajuće mjere u cilju eliminisanja te opasnosti. Kada je riječ o argumentu države da je postupala u skladu s pravom EU, Sud je napomenuo da načelo zabrane protjerivanja postoji i u pravu EU, uključujući i Šengenski kodeks o granicama (u daljem tekstu: Kodeks). Država bi postupila u skladu s Kodeksom da je prihvatila zahtjeve za međunarodnu zaštitu podnosilaca predstavke umjesto što ih je vratila u Bjelorusiju. Činjenica da nikakav postupak nije pokrenut po zahtjevima za međunarodnu zaštitu podnosilaca predstavki u brojnim navratima kada su dolazili na poljsku granicu predstavljala je kršenje člana 3. Pored toga, država je svjesno podnosiocima predstavke izložila ozbiljnoj opasnosti od lančanog protjerivanja i zlostavljanja ili ponižavajućeg postupanja. Sud je stoga utvrdio povredu člana 3. Podnosioci predstavki su takođe tvrdili da je način na koji su poljski državni organi postupali prema njima na granici predstavljao ponižavajuće postupanje. Međutim, budući da je već utvrdio povredu člana 3, Sud je smatrao kako nema potrebe da posebno ispita ovu pritužbu. Sud se složio s podnosiocima predstavke koji su se žalili na kolektivno protjerivanje protivno članu 4 Protokola br. 4. Pomenuti su nezavisni izveštaji u kojima se ukazivalo na to da su slučajevi podnosilaca predstavke predstavljali dio šire državne politike da se strancima koji dolaze iz Bjelorusije ne dozvoljava ulazak u zemlju, kao i da se u zvaničnim bilješkama graničnih službenika pogrešno prikazuju navodi stranaca o traženju azila, a ovaj zaključak je potkrepljivala i izjava tadašnjeg ministra za unutrašnje poslove i upravu. Odluke kojima se podnosiocima predstavke uskraćivao ulazak u Poljsku i određivao njihov povratak u Bjelorusiju bile su dio šire politike ignorisanja njihovih zahtjeva za azil, što je predstavljalo kolektivno protjerivanje stranaca. Shodno tome, došlo je do povrede člana 4 Protokola br. 4. Sud se takođe složio s tvrdnjom podnosilaca predstavki da, protivno članu 13, nisu na raspolaganju imali djelotvorni lijek i da je država prekršila član 34 jer nije postupila u skladu s privremenim mjerama koje je odredio Sud. Sud je dosudio: prvom podnosiocu predstavke 34.000 eura na ime nematerijalne

štete i 140 eura na ime sudskih troškova i izdataka; podnosiocima druge predstavke 34.000 eura zajedno na ime nematerijalne štete i 39 eura na ime sudskih troškova i izdataka; a podnosiocima treće predstavke 34.000 eura zajedno na ime nematerijalne štete i 140 eura na ime sudskih troškova i izdataka.

Komentar

Evropski sud za ljudska prava je 1989. prvi put utvrdio da su, prema članu 3 Konvencije, države odgovorne ne samo za činjenje i nečinjenje koje predstavlja mučenje ili nečovječno ili ponižavajuće postupanje na njihovoj teritoriji već i za slanje ljudi u druge zemlje u kojima mogu biti izloženi stvarnoj opasnosti od zlostavljanja zabranjenog članom 3.^[36] U proteklih 30 godina se promijenio kako fokus Suda, tako i odnos država. Uvijek je bilo jasno da se Konvencijom ne jemči pravo na azil kao takvo, a u još mnogo manjoj mjeri status izbjeglice iz ženevske Konvencije o statusu izbeglica. Međutim, Sud i dalje države smatra odgovornim za djela kojima ljude izlažu opasnosti od zabranjenog zlostavljanja u drugim državama. Zabrana vraćanja ljudi u njih apsolutna je kao što je i zabrana mučenja. Sud je tokom prvih decenija razmotrio brojne predmete o protjerivanju ljudi koji se već nalaze na teritoriji države, pri čemu je u obzir uzimao faktičku situaciju u državi u koju treba da budu udaljeni, nivo lične opasnosti kojoj bi u njoj bili izloženi i postojanje ili nepostojanje procesnih jamstava vezanih za njihovo protjerivanje. Međutim, prava prepreka s kojom se posljednjih godina suočavaju ljudi kojima je potrebna međunarodna zaštita je da fizički stignu do mjesta gdje mogu zapravo da je dobiju (čak i zatraže). Sud je razmatrao neformalna vraćanja na pučini i nedavanje dozvole spasilačkim plovilima da pristanu, kao i neformalna vraćanja na kopnenim granicama. Ovaj najnoviji predmet je još šokantniji zato što su mnogi od podnosilaca predstavki koji nisu imali pristupa postupku azila bili djeca u odnosu na koju države imaju posebne hitne obaveze kako u skladu s Konvencijom, tako i u skladu s Konvencijom Ujedinjenih nacija o pravima djeteta. Tužena država je podnijela zahtjev da predmet bude upućen na razmatranje Velikom vijeću u skladu s članom 43 ali je taj zahtjev odbijen.

Povreda procesnog aspekta člana 2 jer državni organi nisu s posebnom savjesnošću sproveli blagovremenu i iscrpnu istragu o napadu kiselinom na jednu osobu ženskog pola

PRESUDA U PREDMETU TËRSHANA protiv ALBANIJE

(Predstavka br. 48756/14)

Izrečena 4. avgusta 2020. godine

Činjenice i odluka

Podnositeljka predstavke rođena je 1984. godine i živela je u Tirani. Na dan 29. jula 2009. godine pretrpjela je teške povrede kada je neidentifikovan učinilac bacio kiselinu na nju na javnom mjestu. Podnositeljka predstavke je sumnjala da je napad na nju iz osvete organizovao njen nasilni bivši partner (E.A.). Međutim, E.A. je tvrdio da se u vrijeme napada nije nalazio u Tirani a njegova porodica je potvrdila njegov alibi. Preduzete istražne radnje nisu dovele do utvrđivanja identiteta napadača. Stručnjak za otiske prstiju je u svom izvještaju naveo kako nije bio u stanju da identifikuje nikakve otiske prstiju. Pored toga, napadača je bilo nemoguće identifikovati na osnovu snimaka nadzornih kamera a dodatne snimke nije bilo moguće dobiti iz tehničkih razloga. Uz to, nije bilo moguće sačiniti zatražene hemijske i toksikološke izveštaje. Okružni tužilac je februara 2010. obustavio istragu a na njegovu odluku se nije mogla izjaviti žalba. Podnositeljka predstavke narednih

[36] Vidjeti *Soering protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 7. jula 1989. godine, predstavka br. 14038/88.

godina nije primila nijedan službeni dopis o istrazi. Podnositeljka predstavke se žalila na povredu materijalnih i procesnih aspekata prava na život zajemčenog članom 2 Konvencije. Tvrdila je da važeći zakonodavni okvir ne pruža ženama dovoljnu zaštitu od nasilja i da je vlasti trebalo da budu upoznate s opasnošću i preduzmu preventivne mjere s obzirom na podatke o učestalosti nasilja nad žena. Pored toga je tvrdila da istraga nije bila djelotvorna, iscrpna i ekspeditivna i da je organi nisu obavještavali o napretku u istrazi. Sud je konstatovao da zaštita iz člana 2 važi ne samo u slučaju smrti žrtve nasilnog akta već i u situaciji u kojoj se njen život nalazi u stvarnoj i neposrednoj opasnosti ili je pretrpjela povrede opasne po život. Podnositeljka ove predstavke je bila predmet nasilnog napada koji je za posljedicu imao teške povrede a njen bi život bio u opasnosti da joj nije pružena specijalizovana medicinska pomoć. Stoga je Sud zaključio da član 2 važi u ovom predmetu. Kada je riječ o materijalnom aspektu člana 2, država je u obavezi ne samo da se uzdržava od namjernog i nezakonitog lišenja života, već i da štiti život ljudi u svojoj nadležnosti. To prvenstveno iziskuje postojanje djelotvornih krivičnihopravnih odredbi koje podupire mašinerija organa koji sprovode zakon, ali može obuhvatati i obavezu države da preduzima preventivne mjere. Da bi se otvorilo pitanje poštovanja pozitivne obaveze mora se dokazati da su vlasti znale (ili je trebalo da znaju) da se život neke konkretne osobe nalazi u stvarnoj i neposrednoj opasnosti od krivičnih akata trećeg lica. Sud tada ocjenjuje da li su organi preduzeli dovoljne mjere za koje se osnovano moglo očekivati da će spriječiti tu opasnost. U pogledu ovog aspekta, Sud je smatrao da je krivičnopravni zakonski okvir u Albaniji djelotvoran i da su preduzeti koraci u pravcu otvaranja istrage. Štaviše, pozitivna obaveza države da preduzme preventivne mjere kako bi zaštitila život podnositeljke predstavke nije postojala budući da podnositeljka predstavke prije napada nikada nije vlasti obavijestila o tome da joj je život u opasnosti. Stoga je Sud zaključio da nije došlo do povrede materijalnog aspekta člana 2. Kada je riječ o procesnom aspektu člana 2, Sud je podsjetio na to da pozitivna obaveza države da štiti život iziskuje postojanje nekog oblika djelotvorne, blagovremene i ekspeditivne zvanične istrage kojom može da se utvrdi identitet učinioca i kojoj porodica žrtve ima pristupa. Prema brojnim nacionalnim i međunarodnim izvještajima, u Albaniji je postojala opšta klima koja je pogodovala nasilju protiv žena. Kada se u takvoj klimi dogodi napad, istraga dobija na značaju i organi moraju da ispolje veću savjesnost. Iako su u ovom predmetu preduzete određene istražne radnje, organi nisu utvrdili prirodu kiselinske supstance, a podnositeljki predstavke nisu predočene nikakve informacije o istrazi ili dokumentima uprkos njenim brojnim upitima. Vlasti nisu pružile odgovarajući i blagovremeni odgovor u skladu sa svojim obavezama iz člana 2 te je Sud zaključio da su prekršile procesni aspekt tog člana. Podnositeljka predstavke se takođe žalila na povredu člana 8 jer joj lokalni organi nisu obezbijedili liječenje, kao i na povredu člana 13 jer nije bila u mogućnosti ni da osporava radnje organa gonjenja ni da traži obeštećenje. Sud je obje tvrdnje, kao i tvrdnju da je prekršen član 14, proglasio neprihvatljivim. Državi je naložio da podnositeljki predstavke isplati 12.000 eura na ime štete, kao i 2.720 eura i prateću kamatu na ime sudskih troškova i izdataka.

Komentar

Presuda u ovom uznemirujućem i tužnom predmetu zavređuje nekoliko nepovezanih komentara. Prije svega, podnositeljka predstavke se žalila na kršenje članova 2, 3, 8, 13 i 14. Sud je odlučio da razmotri njene pritužbe o povredi članova 3 i 8 (koje nije detaljno razmotrio u presudi) u okviru pritužbe o povredi člana 2. Potom je ukratko odbio (kao očigledno neosnovanu) posebnu pritužbu podnositeljke predstavke o povredi člana 8 jer su joj uskraćeni psihoterapija ili terapijsko liječenje i obeštećenje za događaje koji su se odvijali. Sud je pored toga odbio pritužbu o kršenju člana 13 kao očigledno neosnovanu i izjavio kako „Sud konstatuje da podnositeljka predstavke nije pružila nikakvo objašnjenje ili dokaze koji potvrđuju da nije mogla da prisustvuje sudskim raspravama jer nije bila u stanju da plati sudske troškove“. Kao drugo, Sud je zapravo kao prihvatljiv ocijenio samo dio pritužbe podnositeljke predstavke o povredi prava na život iz člana 2. Da bi neko ponašanje potpadalo pod polje dejstva člana 2 nije neophodno da lice o kome je riječ premine. Ova odredba

važi i kada neko lice predstavlja žrtvu aktivnosti ili ponašanja, bilo države ili privatnog lica, koji po svojoj prirodi njegov život dovodi u stvarnu i neposrednu opasnost, ili ako je lice pretrpjelo povrede koje djeluju opasne po život u trenutku kad do njih dođe iako na kraju preživi. Član 2 ima dva aspekta: materijalni i procesni. Još od presude Suda u predmetu *Osman protiv Ujedinjenog Kraljevstva*^[37] je jasno da država krši svoje pozitivne obaveze po osnovu materijalnog aspekta člana 2 Konvencije ukoliko ne preduzme sve mjere koje se od nje osnovano mogu očekivati kako bi spriječila štetu za koju je znala ili je trebalo da zna. Sud je u ovom predmetu jasno zaključio da nema osnova za tvrdnju da je država trebalo da zna da se podnositeljka predstavke nalazi u opasnosti od svog napadača, te da nije došlo do kršenja materijalnog aspekta člana 2. Obaveza sprovođenja iscrpne istrage koja može da dovede do djelotvornog gonjenja i utvrđivanja krivice učinioca tog djela predstavlja posebnu obavezu po osnovu člana 2 a tu obavezu Albanija nije ispunila u ovom slučaju. Treće, Sud je u presudi izuzetno detaljno analizirao sve važeće međunarodne instrumente i svako ko se bavi sličnim predmetom bi trebalo da pročita cijelu presudu. Sud je, između ostalog, analizirao Konvenciju UN-a o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW), Konvenciju o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulsku konvenciju), kao i Evropsku konvenciju o naknadi štete žrtvama krivičnih djela sa elementima nasilja. Sud je pored toga razmotrio brojne izvještaje i preporuke, poput Preporuke 2002(5) Komiteta ministara o zaštiti žena od nasilja, izvještaja Grupe stručnjaka za borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (GREVIO), Komesara za ljudska prava Vijeća Evrope, kao i Zaključne napomene u pogledu Albanije Komiteta UN-a za eliminisanje svih oblika diskriminacije žena.

Učešće sudije čije je imenovanje bilo obilježeno teškim povredama domaćeg prava u odlučivanju po žalbi na krivičnu presudu podnosioca predstavke bilo je protivno članu 6 stav 1 jer nije ostvarena odgovarajuća ravnoteža između pravne sigurnosti i prava podnosioca predstavke na sud obrazovan na osnovu zakona

PRESUDA VELIKOG VIJEĆA U PREDMETU GUÐMUNDUR ANDRI ÁSTRÁÐSSON protiv ISLANDA

(Predstavka br. 26374/18)
Izrečena 1. decembra 2020. godine

Činjenice i odluka

Podnosiocu predstavke, rođenom 1985. godine, izrečena je marta 2017. presuda zbog upravljanja motornim vozilom bez važeće vozačke dozvole i pod dejstvom opojnih supstanci. Podnosilac predstavke je bezuspješno zahtijevao izuzeće A.E., sudije Apelacionog suda, kome je izjavio žalbu jer je Vrhovni sud u presudi od 19. decembra 2017. utvrdio nepravilnosti u njenom imenovanju od strane ministarke pravde (u daljem tekstu: ministarka). Nezavisni islandski Komitet za evaluaciju (u daljem tekstu: Komitet) je ocijenio 33 kandidata koji su konkurisali za sudijske funkcije u Apelacionom sudu i preporučio imenovanje njih 15. Ministarka je mogla da predloži drugog kandidata samo u slučaju da: (i) Komitet smatra da on ispunjava minimalne uslove za funkciju u skladu s islandskim pravom, i (ii) Parlament prihvati njen prijedlog. Ministarka je na kraju odabrala 11 kandidata koje je preporučio Komitet i dodala njih još četiri, uključujući A.E. Parlament je u junu 2017. većinom glasova prihvatio prijedlog da sa spiska Komiteta ukloni imena četiri kandidata i da doda kandidate ministarke. Vrhovni sud je u dvije presude izrečene 19. decembra 2017. i 24. maja 2018. utvrdio da je ministarka prekršila domaće propise o imenovanju sudija jer Parlamentu

[37] *Osman protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 28. oktobra 1998. godine, predstavka br. 23452/94.

nije predočila razloge potkrijepljene nezavisnom istragom za svoju odluku da odstupa od spiska kandidata koje je preporučio Komitet. Takođe je smatrao da je postupak u kome je Parlament prihvatio prijedlog bio manjkav budući da je Parlament glasao za cjelokupan izmijenjeni spisak, a ne za svakog kandidata ponaosob, kao što je propisano domaćim pravom. Podnosilac predstavke je izjavio žalbu na krivičnu presudu protiv njega, koju su odbili i Apelacioni i Vrhovni sud. Podnosilac predstavke je pred Evropskim sudom za ljudska prava tvrdio da su manjkavosti u imenovanju sudije A.E. značile da (i) o krivičnim optužbama protiv njega nije odlučivao „sud obrazovan na osnovu zakona“ u smislu člana 6 stav 1 Konvencije, i da (ii) mu je uskraćeno pravo na nezavisan i nepristrasan sud. Vijeće se složilo s podnosiocem predstavke u pogledu prve pritužbe i zaključilo da nema potrebe da razmatra pritužbe o nezavisnosti i nepristrasnosti suda. Predmet je u skladu s članom 43 upućen na razmatranje Velikom vijeću na zahtjev tužene države. Sud je ponovio kako sud koji nije obrazovan na osnovu zakona nema legitimitet da rješava pravne sporove koji je neophodan u demokratskom društvu. Međutim, pravo na sud obrazovan na osnovu zakona nije takvo da bi neka ili sve nepravilnosti u postupku imenovanja predstavljale povredu tog prava. Sud je formulisao i primjenio test od tri koraka kako bi ocijenio da li su nepravilnosti u imenovanju sudije A.E. bile toliko teške da su predstavljale povredu prava na sud obrazovan na osnovu zakona. Prvo, mora da postoji očigledna povreda domaćeg prava, koju je u ovom kontekstu ustanovio Vrhovni sud. Drugo, povreda se mora ocijeniti u svjetlu njenog uticaja na cilj i svrhu prava na sud obrazovan na osnovu zakona, odnosno u svjetlu njenog efekta na sposobnost pravosuđa da donosi presude bez neprimjerenog miješanja. Ministarka je Parlamentu objasnila da je njena odluka da odstupa od preporuka Komiteta bila zasnovana na njenoj želji da: (i) prida veći značaj iskustvu sudija, i (ii) ostvari rodnu ravnotežu među imenovanim sudijama. Sud, međutim, nije smatrao nijedan od ova dva razloga legitimnim. Čak i da su bili legitimni, Vrhovni sud je u presudi od 19. decembra 2017. zaključio da je došlo do povrede zakona zato što ministarka nije obrazložila svoju odluku kao što je propisano islandskim pravom. Stoga je u pitanju bila objektivnost postupka izbora sudija. Činjenica da je ministarka pripadala jednoj od stranaka koje su činile većinu u islandskoj koalicionoj Vladi a da su samo njihovi poslanici glasali za njen prijedlog izazvali su objektivno opravdanu zabrinutost u vezi s njenim političkim motivima. Sud je pored toga konstatovao da islandski Parlament nije od ministarke zatražio da predoči objektivne razloge za svoje kandidate i da nije glasao u skladu s pravilima propisanim islandskim pravom. Uvjerjenje podnosioca predstavke da je odluka Parlamenta prvenstveno bila motivisana partijskim političkim razlozima nije bilo nerazumno. Stoga je Sud utvrdio tešku povredu osnovnog pravila islandskog postupka imenovanja sudija. Treći korak obuhvata ocjenu povrede od strane nacionalnih sudova. Sud je konstatovao da Vrhovni sud nije sproveo procjenu u skladu s Konvencijom. Prvo, uprkos ovlaštenju da otkloni posljedice nepravilnosti u imenovanju, nacionalni sud nije izveo neophodne zaključke na osnovu sopstvenih nalaza. Drugo, Vrhovni sud nije posvetio odgovarajuću pažnju argumentima podnosioca predstavke u vezi s njegovim pravom na sud obrazovan na osnovu zakona. Treće, načelo pravne sigurnosti nije dobilo prevagu zbog protoka vremena budući da su sudijska imenovanja o kojima je riječ osporena čim je postupak imenovanja priveden kraju. Neprilična uzdržanost Vrhovnog suda nije se ispoljila samo u ovom predmetu, već je predstavljala njegovu ustaljenu praksu, kojom je podrivena ključna uloga pravosuđa u očuvanju podjele vlasti. Sud je na kraju zaključio da je podnosiocu predstavke bilo uskraćeno pravo na sud obrazovan na osnovu zakona zbog učešća sudije čije je imenovanje bilo obilježeno teškim nepravilnostima, te da je prekršen član 6 stav 1. Stoga je Sud smatrao da nema potrebe da razmotri pritužbu podnosioca predstavke o povredi njegovog prava na nezavisan i nepristrasan sud. Kada je riječ o članu 46, Sud je zaključio da, iako je na državi da preduzme odgovarajuće mjere, njegov zaključak o povredi Konvencije u ovom predmetu nije takve prirode da bi država bila u obavezi da ponovi postupke u svim sličnim predmetima koji su u međuvremenu postali *res judicata*. Sud je smatrao da utvrđenje povrede predstavlja dovoljno pravično zadovoljenje a podnosiocu predstavke je dosudio 20.000 eura na ime sudskih troškova i izdataka.

Komentar

Pravo na raspravu pred sudom obrazovanim na osnovu zakona predstavlja temeljni zahtjev koji za cilj ima da spriječi organizaciju sudskih sistema na neodrživim i nepredvidljivim osnovama. U tom cilju, uspostavljanje, organizacija i funkcionisanje pravosuđa treba da budu uređeni zakonom. Članom 6 se, međutim, ne isključuje mogućnost da funkcionisanje pravosuđa uređuje izvršna vlast, ali to je moguće samo ako je izričito dozvoljeno zakonom. Međutim, organizacija i funkcionisanje sudskog sistema se ne može prepustiti isključivo nahodjenju sudskih vlasti.

Značaj ove presude leži u analizi značenja izraza „sud obrazovan na osnovu zakona“ kada je predmet spora postupak izbora pojedinih sudija. Prvo, Veliko vijeće je potvrdilo da pravo na „sud obrazovan na osnovu zakona“ predstavlja samostalno pravo. Sud u svojoj praksi ističe da je kriterijum obrazovanja suda na osnovu zakona blisko povezan s ostalim kriterijumima iz člana 6 o nezavisnosti i nepristrasnosti suda, koji predstavljaju sastavne djelove vladavine prava u demokratskom društvu. Sud je u ovoj presudi pojasnio da pravo na sud obrazovan na osnovu zakona predstavlja institucionalnu garanciju prava na pravično suđenje u skladu sa stanovištem koje je par mjeseci ranije zauzeo Sud pravde Evropske unije.^[38] Drugo, Veliko vijeće je razmatralo šta se podrazumijeva pod „sudom obrazovanim na osnovu zakona“. „Sud“ ne treba da čine samo lica koja zadovoljavaju uslove, već se ističe i logika „meritokratije“ u izboru sudija. Izraz „obrazovan“ odnosi se ne samo na obrazovanje suda, njegovu nadležnost i funkcionisanje, već i na kandidovanje njegovih članova, što znači da je ova garancija prekršena ukoliko nacionalni sud, iako obrazovan na osnovu zakona, ne poštuje pravila o svom sastavu. Riječ „zakon“ obuhvata zakonodavstvo kojim su propisani obrazovanje i nadležnost sudskih tijela, dok se izraz „na osnovu zakona“ odnosi na pravni osnov za postojanje suda, uključujući uspostavljeni postupak imenovanja sudija. Ako su prekršene odredbe zakonodavstva kojima se uređuju organizacija i funkcionisanje sudova, uključujući imenovanje sudija, moguće je da jedan ili više sudija učestvuje u razmatranju neregularnog predmeta i u neregularnom procesu. Treće, Veliko vijeće je detaljno razvilo „test od tri koraka“ kako bi analiziralo poštovanje važećih odredbi nacionalnog prava tokom postupka izbora sudija. Prvo je utvrdilo očigledan karakter povrede. Postojanje povrede su objektivno već utvrdili nacionalni organi, ali će Sud čak i kada ne postoji flagrantna povreda preći na sljedeći korak i ispitati da li se povreda odnosi na temeljno pravilo postupka imenovanja sudija i da li zadovoljava standard iz člana 6 stav 1. Ovo je u ranijoj praksi Suda bio odlučujući kriterijum za ocjenu potencijalne povrede prava na sud obrazovan na osnovu zakona, iako je Veliko vijeće istaklo potrebu da se razmotri da li je neka druga grana vlasti, naročito izvršna, prekršila zakonodavstvo. Konačno, Sud je analizirao da li je svaka povreda bila valjano ocijenjena i kasnije ispravljena. Čini se da bi neki od sudija koji se nisu složili s ovim pristupom dali prednost pristupu od jednog koraka „flagrantne povrede pojma suda obrazovanog na osnovu zakona“. Veliko vijeće je u testu od tri koraka koji je razvilo nastojalo da pomiri supsidijarni mehanizam zasnovan na odredbama Konvencije u prvom i trećem koraku, uz garanciju da flagrantne povrede pojma suda obrazovanog na osnovu zakona neće biti tolerisane. Presuda Velikog vijeća ukazuje na to da ono daje prednost ispravljanju posljedica povreda na domaćem, nacionalnom nivou.

[38] Vidi presudu Velikog vijeća Suda pravde Evropske unije od 26. marta 2020. godine (u spojenim predmetima C542/18 RX-II i C543/18 RX-II).

Pregled sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava u odnosu na Bosnu i Hercegovinu u drugoj polovini 2020. godine

Pripremila: Elma Veledar-Arifagić, advokat i saradnica AIRE Centra

U toku druge polovine 2020. godine Evropski sud za ljudska prava (u daljem tekstu: ESLJP ili Sud) je donio 2 presude i 18 odluka o dopustivosti u odnosu na Bosnu i Hercegovinu (BiH). Već iz ovog podatka vidljivo je da je pandemija uslijed zaraze COVID-19 uticala značajno i na redovan rad u brzini odlučivanja Suda po primljenim predstavkama, što se vjerovatno odrazilo i na ukupan broj odluka u odnosu na BiH. Objek presude u ovom periodu je donio Komitet sastavljen od troje sudija. Jedna presuda pokreće pitanja prava na zaštitu prava iz člana 1 Protokola br. 12 (opšta zabrana diskriminacije), dok druga presuda pokreće pitanje prava na pravično suđenje iz člana 6 u vezi s pravom na mirno uživanje imovine iz člana 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju. Sud je spomenute odluke također donio povodom pitanja koja pokreću pitanja iz člana 6 (pravo na pravično suđenje) u vezi sa članom 1 Protokola br. 1 uz Evropsku konvenciju o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljem tekstu: EKLJP ili Konvencija), što je i u dosadašnjoj sudskoj praksi u odnosu na BiH u najvećem broju predmeta slučaj. Karakteristično za najveći broj odluka kojima se predstavke brišu s liste predmeta Suda jeste da se odnose na neizvršenje domaćih pravosnažnih presuda donesenih u korist podnosioca predstavki protiv kantona, a kojima je kantonima naloženo da isplate novčana potraživanja iz radnog odnosa. U narednom dijelu ukratko će biti predstavljene presude, kao i spomenute odluke Suda.

Presude

Presuda *Pudarić protiv BiH*^[39] donesena je u vezi s navodima podnosioca predstavke da se, kao Srbin koji ima prebivalište u Federaciji Bosne i Hercegovine, ne može kandidovati za izbore za Predsjedništvo Bosne i Hercegovine, pozivajući se na član 1 Protokola br. 12 uz Konvenciju. U ovom predmetu tužena država je istakla da domaće vlasti i politički lideri, u skladu s dobro utvrđenom sudskom praksom Suda, neprestano ulažu izuzetne napore kako bi postigli konsenzus o neophodnim izmjenama Ustava Bosne i Hercegovine i izbornog zakonodavstva s ciljem uklanjanja uslova koji se tiču nacionalne pripadnosti i mjesta prebivališta, a koji su propisani za kandidaturu za Predsjedništvo Bosne i Hercegovine. Međutim, tužena je država istakla i da političko okruženje u Bosni i Hercegovini još nije bilo pogodno za usvajanje takvih promjena. Međutim, Sud je obrazložio kako je već u predmetu *Sejdić i Finci* utvrdio da je član 1 Protokola br. 12 primjenjiv na izbore za Predsjedništvo Bosne i Hercegovine. Također, Sud je primijetio da je već utvrđeno kako sličan preduslov predstavlja diskriminatornu razliku u postupanju kršeći član 1 Protokola br. 12 u predmetu *Pilav*, koji se odnosio na nemogućnost podnosioca predstavke, Bošnjaka s prebivalištem u Republici Srpskoj, da se kandiduje za izbor u Predsjedništvo. Dodatno je Sud pojasnio da sam Ustav ne uslovljava vršenje pasivnih izbornih prava prema mjestu prebivališta na izričit način, te da je takav uvjet uveden Izbornim zakonom iz 2001. godine. S tim u vezi, Sud je ponovio kako se nijedna zakonska odredba domaćeg zakona ne smije tumačiti i primjenjivati na način nespojiv s obavezama države prema Konvenciji, posebno ukoliko bi to bilo u suprotnosti sa zabranom diskriminacije, odnosno s načelima Konvencije, a dodatno je naglašeno da ovakav stav posebno vrijedi za tuženu

[39] *Pudarić protiv BiH*, presuda od 8. decembra 2020. godine, predstavka br. 55799/18.

državu u kojoj je ustavom Konvenciji dat „prioritet nad svim ostalim zakonima“. Na osnovu takve analize predmeta, Sud nije našao nijednu činjenicu niti argument koji bi doveo do zaključka da je podnositelj predstavke bio diskriminisan iz razloga što nije bio podoban da se kandiduje za izbor u Predsjedništvo, te je utvrđeno da je došlo do kršenja člana 1 Protokola br. 12 uz Konvenciju.

U presudi *Vlaho protiv Bosne i Hercegovine*^[40] podnositeljica predstavke se žalila zbog neizvršavanja domaćih presuda donesenih u njenu korist, pozivajući se na član 6 stav 1 Konvencije i na član 1 Protokola br. 1. Sud je podsjetio da se izvršenje presude koju je donio bilo koji sud mora smatrati sastavnim dijelom „suđenja“ u smislu člana 6 Konvencije i pri tome se pozvao na svoju praksu u pogledu neizvršavanja ili kašnjenja u izvršenju pravosnažnih domaćih presuda. Naime, istaknuto je da je u vodećim predmetima *Spahić i drugi protiv Bosne i Hercegovine*, te *Kunić i drugi protiv Bosne i Hercegovine* Sud već utvrdio povredu prava u odnosu na pitanja slična onima u predmetnom slučaju. Stoga Sud nije našao niti jednu činjenicu ili argument koji bi ga doveo do drugačijeg zaključka osim da u predmetnom slučaju vlasti nisu uložile sve potrebne napore kako bi u potpunosti i pravovremeno izvršile odluke donesene u korist podnositeljice predstavke, te je zaključeno da je došlo do povrede člana 6 stav 1 Konvencije i člana 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju.

Također, Sud je našao opravdanim da dosudi iznos od 1.000 eura na ime pravične naknade, istakavši da je Bosna i Hercegovina svakako dužna izvršiti presude o kojima je riječ.

Odluke

Sud je donio odluku o dopuštenosti u predmetu *Muhović i drugi protiv Bosne i Hercegovine*^[41] u kojem su se podnositelji predstavke žalili zbog neizvršenja presuda protiv Zeničko-dobojskog kantona, pozivajući se također na član 6 stav 1 i član 13 Konvencije, te na član 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju. U činjeničnom opisu je navedeno da su u predmetno vrijeme podnositelji predstavke bili – a većina ih je još uvijek bila i u vrijeme donošenja odluke – državni službenici u Zeničko-dobojskom kantonu. Navedeno je i da su u periodu između 2006. i 2013. godine dobili presude kojima se Zeničko-dobojskom kantonu naređuje da im isplati različite iznose na ime neisplaćenih naknada iz radnog odnosa zajedno sa zakonskom zateznom kamatom i troškovima postupka. Nakon toga su donesena i rješenja o izvršenju u periodu između 2008. i 2015. godine. Dalje, u periodu između 2011. i 2018. godine pojedini podnositelji predstavke su dobili odluke Ustavnog suda Bosne i Hercegovine u kojima je utvrđena povreda člana 6 stav 1 Konvencije i člana 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju, te je Zeničko-dobojskom kantonu naređeno da poduzme potrebne mjere kako bi se osiguralo izvršenje u razumnom roku svih domaćih presuda donesenih protiv ovog Kantona, a dvojici podnositelja predstavke je dosuđeno i 300 KM na ime nematerijalne štete. Tužena država je obavijestila Sud da je Zeničko-dobojski kanton tokom 2019. godine donio akcioni plan kako bi implementirao generalne mjere naznačene u presudi *Kunić i drugi protiv Bosne i Hercegovine*, s obzirom da postoji 3.256 neizvršenih domaćih presuda. Navedeni plan je prikazao ukupan dug u iznosu od gotovo 300.000.000 KM, od čega približno 150.000.000 KM na ime glavnice, te 6.500.000 na ime troškova postupaka, kao i 138.000.000 KM na ime obračunatih zateznih kamata. Predmetni plan također predviđa da će presude biti izvršene hronološkim redoslijedom do 2041. godine. Također, napravljena je usporedba s predmetima koji se odnose na neizvršenje domaćih presuda u kojima se Republici Srpskoj naređuje da isplati „ratnu štetu“, te navedeno kako je na ovaj način riješeno pitanje koje se pokreće predstavkom. S druge strane, Sud je podsjetio da, iako država ne može isticati nedostatak sredstava kao opravdanje za neizmirivanje duga prema pravosnažnim presudama, sistem postupnog izvršavanja pravosnažnih domaćih presuda može biti prihvaćen u

[40] *Vlaho protiv BiH*, presuda od 10. decembra 2020. godine, predstavka br. 15676/20.

[41] *Tahir Muhović protiv BiH i 12 drugih predstavki*, odluka od 15. septembra 2020. godine, predstavka br. 40841/13.

izuzetnim okolnostima. Naime, Sud je 2017. godine donio vodeću presudu protiv Zeničko-dobojskog kantona koja se odnosi na neizvršavanje presuda domaćih sudova (*Kunić i drugi*) utvrdivši povredu člana 6 stav 1 Konvencije i člana 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju. Pozivajući se na tu presudu, Sud je pozvao Bosnu i Hercegovinu da u skladu sa članom 46 Konvencije riješi opisani problem na način da osigura provođenje generalnih mjera koje je naznačio Ustavni sud Bosne i Hercegovine u svojoj odluci od 12.10.2011. godine. Utvrdivši da je većina generalnih mjera koje su naznačene u toj odluci u međuvremenu provedena, ostalo je da se provede još samo jedna generalna mjera – odnosno, utvrđivanje razumnog vremenskog okvira za izvršenje svih domaćih presuda protiv Zeničko-dobojskog kantona. U vezi s tim, Sud je primijetio da je Zeničko-dobojski kanton utvrdio vremenski okvir i obavezao se da će sve presude izvršiti hronološkim redoslijedom, zaključno do 2041. godine. Što se tiče konkretnih presuda koje su predmet predmetne predstavke, prema planu će biti izvršene do 2035. godine. U pogledu vremenskog okvira, Sud ga je ocijenio opravdanim iz sljedećih razloga: (i) iako je iznos duga Zeničko-dobojskog kantona koji je nastao temeljem domaćih presuda bio uporediv s iznosom duga Republike Srpske nastalim temeljem domaćih presuda kojima je dosuđena „ratna šteta“, istovremeno je godišnji budžet Zeničko-dobojskog kantona bio oko osam puta manji od godišnjeg budžeta Republike Srpske; (ii) obim duga Zeničko-dobojskog kantona po presudama iznosio je gotovo 85% njegovog godišnjeg budžeta za 2019. godinu; te (iii) Sud je u presudi *Đurić i drugi* utvrdio kako je upravo pravni sistem Republike Srpske omogućio nastanak tako velikog broja presuda kojima je dosuđena „ratna šteta“: do kraja 2005. godine, kada je Republika Srpska uspostavila opšti plan naknade „ratne štete“ i time zatvorila parnične postupke koji su bili u toku, oko 9.000 presuda već je postalo pravosnažno. Sud je primijetio da Zeničko-dobojski kanton, za razliku od Republike Srpske, nije bio u mogućnosti riješiti temeljni problem i smanjiti broj novih predmeta bez saglasnosti različitih zainteresovanih aktera, uključujući i jedan nedržavni subjekt – Sindikat javnih službenika. Prema tome, Sud je zaključio da je ovaj spor riješen u smislu člana 37 stav 1 tačka (b) Konvencije. U pogledu isplate pravične naknade obrazloženo je kako je, iako nema sumnje da su aplikanti pretrpjeli određenu nematerijalnu štetu zbog kašnjenja u izvršenju presuda, Sud primijetio da imaju pravo na značajan iznos zakonske zatezne kamate. Cijeneći da je u Bosni i Hercegovini zakonska stopa zatezne kamate značajno viša od stope inflacije, Sud se složio s Ustavnim sudom da će to bar donekle predstavljati naknadu štete koju su pretrpjeli podnositelji predstavke. Nadalje, Sud je u predmetima koji se odnose na strukturalne probleme na domaćem nivou zauzeo stav kako nije potrebno narediti da se svim osobama koje su pogođene tim problemom dosudi adekvatna naknada. Sud je naglasio da se, nakon što država implementira generalne mjere u skladu s Konvencijom, uloga Suda ne može pretvoriti u dosuđivanje pojedinačne novčane naknade u repetitivnim predmetima nastalim temeljem istog sistemskog problema. S obzirom na navedeno, Sud je zaključio da ispitivanje predmetnih predstavlki više nije opravdano te da u skladu sa članom 37 stav . ne postoje nikakve naročite okolnosti u pogledu poštovanja ljudskih prava definiranih u Konvenciji i njenim Protokolima koje bi zahtijevale nastavak razmatranja predmeta. Stoga je Sud odlučio skinuti predstavke s liste predmeta Suda. Posebno je istaknuto da, u skladu sa članom 37 stav 2, Sud zadržava pravo da vrati predmetnu, ili bilo koju drugu sličnu predstavku, na listu svojih predmeta ukoliko okolnosti opravdaju takav postupak, odnosno ukoliko se plan izvršenja presuda ne bude poštivao. Ova odluka se smatra vodećim predmetom u vezi s neizvršenjem domaćih presuda protiv Zeničko-dobojskog kantona.

Sljedeća odluka^[42] koju je donijelo vijeće od 7 sudija pokreće također pitanja iz člana 6 stav 1 i člana 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju a koja se odnose na žalbe zbog neizvršenja domaćih pravosnažnih presuda donesenih u korist podnositelja predstavke protiv Srednjobosanskog kantona. Sud je uzeo u obzir činjenice o tome da je nadležni kanton usvojio akcioni plan, temeljem kojeg će izvršiti sve presude do 2032. godine hronološkim redom. Sud je obrazložio svoju odluku o brisanju predstavlki

[42] *Esad Akeljić protiv BiH i 24 druge predstavke*, odluka, predstavka br. 8039/19.

na identičan način kao što je istaknuto u predmetu *Muhović i drugi* koji je opisan detaljnije gore u tekstu. Ovaj predmet se smatra vodećim u odnosu na neizvršavanje domaćih pravosnažnih presuda protiv Srednjobosanskog kantona.

Dana 15. oktobra 2020. godine Sud je donio dvije odluke, od kojih je jedna u predmetu *Indira Mujkanović protiv Bosne i Hercegovine i 9 drugih predstavlki*^[43], a druga u predmetu *Juro Marković protiv Bosne i Hercegovine i 149 drugih predstavlki*^[44], u kojima su se podnositelji predstavke žalili zbog neizvršenja pravosnažnih i izvršnih presuda kojima je Zeničko-dobojskom kantonu naloženo da im se isplate novčana potraživanja iz radnog odnosa, te pozvali na član 6 stav 1 i član 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju. Sud se pozvao na vodeću odluku u predmetu *Muhović i drugi protiv Bosne i Hercegovine*, u kojoj je istaknuto da je Zeničko-dobojski kanton usvojio akcioni plan u svrhu izvršenja svih presuda, hronološkim redom, do 2041. godine, u skladu s čim je Sud našao da je sporno pitanje riješeno ne našavši druge razloge iz kojih bi mogao donijeti drugačiji zaključak. S obzirom da je utvrđeno da su predmetni slučajevi riješeni u skladu sa članom 37 stav 1 tačka (b) Konvencije, odlučio je da predstavke skine s liste predmeta.

Odlukom u predmetu *Marinko Marković i Željko Arsić protiv Bosne i Hercegovine i 3 druge predstavke*^[45] Sud je predstavku odbacio kao očigledno neosnovanu. Podnositelji predstavke su se žalili na povredu člana 6 zbog ishoda postupka radi naknade štete uslijed klevete, kao i zbog kršenja člana 8 Konvencije. Sud je podsjetio da se „pravičnost“ koju zahtijeva član 6 ne odnosi na „materijalnu“ pravičnost (koncept koji može primijeniti samo sudija koji postupuje u datom predmetu) već na „proceduralnu“ pravičnost. Ovo praktično znači da se zahtijeva princip kontradiktornosti u postupku. Kada bi drugačije bilo, Sud bi djelovao kao sud trećeg ili četvrtog stepena, što bi značilo zanemarivanje ograničenja koja ima. Podnositelji predstavke su ostvarili korist od kontradiktornog postupka, što znači da su mogli iznijeti argumente i predložiti dokaze koje su smatrali relevantnim za svoj slučaj te su imali priliku efikasno osporavati argumente i dokaze koje je suprotna strana iznijela i predložila. Sve njihove argumente koji su, objektivno gledano, relevantni za rješavanje konkretnog slučaja sudovi su uredno ocijenili, a činjenični i pravni razlozi za predmetne odluke detaljno su navedeni. Iz tih razloga je Sud smatrao kako su postupci o kojima je riječ bili pravični. U pogledu člana 8 Sud je istakao kako je ključno pitanje u konkretnom slučaju je li država, u kontekstu svojih pozitivnih obaveza prema članu 8, postigla pravičnu ravnotežu između prava podnositelja predstavke na zaštitu njihovog ugleda, što je element njihovog „privatnog života“, i prava ostalih strana na slobodu izražavanja zagarantovanog članom 10 Konvencije. U okviru toga, Sud je stava da su domaći sudovi iznijeli dovoljne razloge zbog kojih su utvrdili da je pravo medijskih organizacija na davanje informacija moralo dobiti veću težinu od prava podnositelja predstavke na zaštitu njihovog ugleda u posebnim okolnostima ovog slučaja. Prema tome, Sud nije našao razloge za zaključak da su domaći sudovi prekoračili svoju slobodu procjene. Slijedom navedenog, Sud je odbacio predstavke kao očigledno neosnovane.

Dalje, Sud je u vijeću od 7 sudija donio odluku u predmetu *Husein Šarganović protiv Bosne i Hercegovine i 19 drugih predstavlki*^[46] u kojem su se podnositelji predstavke žalili zbog neizvršenja domaćih pravosnažnih presuda kojima je Unsko-sanskom kantonu naređeno da izvrši isplatu novčanih potraživanja koja proizilaze iz njihovog radnog odnosa, pozivajući se na član 6 stav 1 i član 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju. Sud je obrazložio da, iako se države ne mogu pozvati na nedostatak sredstava kao opravdanje za neizvršenje presuda, sistem kojim se odlaže izvršenje može biti

[43] *Indira Mujkanović protiv BiH i 9 drugih predstavlki*, odluka od 15. oktobra 2020. godine, predstavka br. 5489/19.

[44] *Juro Marković protiv BiH i 149 drugih predstavlki*, odluka od 15. oktobra 2020. godine, predstavka br. 1979/19.

[45] *Marinko Marković i Željko Arsić protiv BiH i 3 druge predstavke*, odluka od 20. oktobra 2020. godine, predstavka br. 40296/18.

[46] *Husein Šarganović protiv BiH i 19 drugih predstavlki*, odluka, predstavka br. 28251/18.

prihvaćen u posebnim okolnostima. Iz tih razloga se Sud pozvao na vodeće presude koje se odnose na neizvršenje presuda protiv Zeničko-dobojskog kantona i Srednjobosanskog kantona, u kojima je utvrdio povredu člana 6 stav 1 Konvencije i člana 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju (*Kunić i drugi*, te *Spahić i drugi*), a koji pristup je Sud također usvojio u vezi s neizvršenjem presuda protiv Unsko-sanskog kantona (*Vučetić i drugi protiv Bosne i Hercegovine*). U vezi s tim, Sud je, s obzirom na veliki broj predmeta, pozvao tuženu državu da, prema članu 46 Konvencije, riješi nastali problem, što je dovelo do toga da je Ustavni sud Bosne i Hercegovine naložio Unsko-sanskom kantonu da osigura izvršenje svih domaćih presuda u razumnom roku. Shodno tome, Sud je utvrdio da je Unsko-sanski kanton odredio vremenski rok za izvršenje svih domaćih pravosnažnih presuda koje su usvojene protiv tog Kantona, nakon čega je ovaj Kanton poduzeo aktivnosti na izvršenju svih presuda (kojih ima oko 11.000), hronološkim redom do 2040. godine. U odnosu na druge kantone, Sud je već našao da je dugotrajni vremenski rok, s krajnjim rokom do 2041. godine, prihvatljiv i predstavlja izvršenje generalnih mjera koje je naložio tuženoj državi, iz kojih razloga nije ni u ovom predmetu zauzeo drugačiji pristup. Stoga je Sud zaključio kako je predmet razriješen u svrhu člana 37 stav 1 tačka (b) Konvencije. U vezi s naknadom nematerijalne štete koju su podnositelji predstavke pretrpjeli uslijed odlaganja izvršenja presuda, Sud je ponovio stav Ustavnog suda da će isplata zakonskih zatezних kamata donekle ublažiti duševnu bol podnositelja predstavke, kao što je već ocijenio u odluci *Muhović i drugi*. Iz navedenih razloga, Sud je utvrdio kako više nije opravdano da ispituje predmetne predstavke, odlučivši da predstavke briše s liste predmeta. Sud je svakako i u ovoj odluci naglasio da u skladu sa članom 37 stav 2 Konvencije može nastaviti s ispitivanjem predstavki ukoliko to bude potrebno radi poštovanja ljudskih prava ustanovljenih Konvencijom i protokolima uz nju. Ovaj predmet je vodeći u pogledu neizvršavanja presuda protiv Unsko-sanskog kantona.

Također, dana 9. novembra 2020. godine Sud je u vijeću od 7 sudija donio odluku u predmetu *Mihad Lavić protiv Bosne i Hercegovine*^[47] u kojem se podnositelj predstavke žalio zbog neizvršenja domaće pravosnažne presude kojom je Hercegovačko-neretvanskom kantonu naređeno da izvrši isplatu novčanih potraživanja koja proizilaze iz radnog odnosa kao državnog službenika, pozivajući se na član 6 stav 1 i član 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju. Sud je na identičan način obrazložio ovu odluku kao što je to učinio i u odluci *Husein Šarganović protiv Bosne i Hercegovine i 19 drugih predstavki*, ističući da je Hercegovačko-neretvanski kanton usvojio akcioni plan i odredio vremenski rok za izvršenje svih presuda koje su donesene u odnosu na ovaj kanton (oko 5.000 presuda) hronološkim redom do 2032. godine. Iz navedenih razloga Sud je utvrdio da više nije opravdano da ispituje predmetnu predstavku, odlučivši da je briše s liste predmeta.

Dalje, dana 9. novembra 2020. godine Sud je u vijeću od 7 sudija donio odluku u predmetu *Petar Rodić protiv Bosne i Hercegovine*^[48] kojom je utvrdio da je predstavka neprihvatljiva. Naime, podnositelj predstavke se žalio na temelju članova 6 i 8 Konvencije zbog neizvršenja odluke Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine. Sud je podsjetio na opšti princip u vezi s iscrpljivanjem domaćih pravnih lijekova prema kojem su države oslobođene odgovaranja pred međunarodnim tijelom za svoja postupanja prije nego što su imale priliku da pred svojim pravnim sistemom ispituju određeno pitanje. Stoga je Sud istakao kako su osobe koje se pozivaju na nadležnost Suda u pogledu pritužbi protiv države dužne da iskoriste raspoloživa pravna sredstva u državi o kojoj je riječ. U konkretnom slučaju, Sud je istakao da je podnositelj predstavke iseljen iz stana u skladu sa sudskom odlukom koju je naknadno ukinuo Vrhovni sud. Kako je, međutim, pravo vlasništva preneseno u međuvremenu na treću osobu, prijedlog podnositelja predstavke za izvršenje odluke Vrhovnog suda je odbijen. Domaći sud je u izvršnom postupku obrazložio kako je prenos prava doveo do nemogućnosti izvršenja i uputio podnositelja predstavke da pokrene parnicu protiv novog vlasnika stana, što

[47] *Mihad Lavić protiv BiH*, odluka od 9. novembra 2020. godine, predstavka br. 6340/20.

[48] *Petar Rodić protiv BiH*, odluka od 9. novembra 2020. godine, predstavka br. 38636/17.

je podnositelj predstavke propustio da učini. S obzirom da podnositelj predstavke nije iskoristio raspoloživa domaća pravna sredstva, Sud je odbacio predstavku u skladu sa članom 35 stav 1 i stav 4. Konvencije.

Dana 19. novembra 2020. godine Sud je donio dvije odluke, u predmetu *Željko Mizan protiv Bosne i Hercegovine i 17 drugih predstavki*^[49] te predmetu *Mirsada Ahmić protiv Bosne i Hercegovine i 42 druge predstavke*^[50], kojima je odlučio da predmete briše s liste predmeta. Podnositelji predstavke su se žalili zbog neizvršenja domaćih pravosnažnih presuda kojima je Srednjobosanskom kantonu naređeno da izvrši isplatu novčanih potraživanja, pozivajući se na član 6 stav 1 i član 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju. Sud je ovu odluku obrazložio na način kao što je to učinio i u odlukama u vezi s neizvršenjem presuda donesenih protiv Hercegovačko-neretvanskog kantona i Unsko-sanskog kantona. Kao što je spomenuto, Srednjobosanski kanton je također usvojio akcioni plan i odredio vremenski rok za izvršenje svih presuda koje su donesene u odnosu na ovaj Kanton hronološkim redom do 2032. godine. Iz navedenih razloga, Sud je utvrdio da više nije opravdano da ispituje predmetne predstavke, odlučivši da ih briše s liste predmeta.

Odlukom *Mato Anđelić i Ivica Zadro protiv Bosne i Hercegovine*^[51] Sud je u odnosu na prvog podnositelja predstavke predmet brisao s liste predmeta uslijed zaključenja prijateljske nagodbe, dok je u odnosu na drugog podnositelja predstavke odbacio predstavku kao neprihvatljivu iz razloga što je propustio da obavijesti Sud o bitnim informacijama za rješavanje, što je Sud ocijenio zloupotrebom prava na podnošenje predstavke shodno članu 35 stav 3 (a) Konvencije.

Na kraju, Sud je donio pet odluka^[52] u predmetima u kojima su se podnositelji predstavke žalili zbog neizvršenja domaćih presuda protiv Unsko-sanskog kantona, te su stoga te predstavke takođe skinute s liste predmeta iz razloga koji su navedeni u predmetu *Husein Šarganović protiv Bosne i Hercegovine i 19 drugih predstavki*.

Temeljem potpisanih prijateljskih nagodbi Sud je brisao s liste predmeta i predstavke u predmetu *Fadila Peštelić protiv Bosne i Hercegovine i 2 druge predstavke*^[53].

Također, u jednom predmetu^[54] je Sud, nakon što je podnositelj predstavke odbio da prihvati prijateljsku nagodbu, ocijenio opravdanim prihvatiti jednostranu deklaraciju države kojom je država prihvatila povredu prava zbog dugotrajnosti postupka, kao i ponuđeni iznos naknade nematerijalne štete u iznosu od 1.440 eura, uslijed čega je predstavka brisana s liste predmeta.

Sve presude i odluke Suda su javno objavljene i dostupne u bazi sudskih presuda i odluka Suda – HUDOC baza (<https://hudoc.echr.coe.int>), na engleskom i francuskom jeziku kao službenim jezicima ESLJP-a, a prevodi navedenih presuda i odluka dostupni su i na stranici Ureda zastupnika Vijeća ministara pred ESLJP-om (http://www.mhrr.gov.ba/ured_zastupnika/odluke/default.aspx?id=170&langTag=bs-BA).

[49] *Željko Mizan protiv BiH i 17 drugih predstavki*, odluka od 19. novembra 2020. godine, predstavka br. 51134/19.

[50] *Mirsada Ahmić protiv BiH i 42 druge predstavke*, odluka od 19. novembra 2020. godine, predstavka br. 28230/18.

[51] *Mato Anđelić i Ivica Zadro protiv BiH*, odluka od 17. decembra 2020. godine, predstavka br. 19531/18.

[52] *Ćamil Fajić protiv BiH i 19 drugih predstavki*, odluka od 17. decembra 2020. godine, predstavka br. 38312/19; *Jelena Jurić protiv BiH i 14 drugih predstavki*, odluka od 17. decembra 2020. godine, predstavka br. 33672/18; *Senada Badnjević-Alagić protiv BiH i 19 drugih predstavki*, odluka od 17. decembra 2020. godine, predstavka br. 54242/18; *Zahid Malkoč protiv BiH i 11 drugih predstavki*, odluka od 17. decembra 2020. godine, predstavka br. 12734/19.

[53] *Fadila Peštelić protiv BiH i 2 druge predstavke*, odluka od 15. oktobra 2020. godine, predstavka br. 23795/19.

[54] *Ismet Burović protiv BiH*, odluka od 9. jula 2020. godine, predstavka br. 26552/18.

Pregled aktualnih odluka Suda Europske Unije za drugu polovicu 2020. godine

Pripremio: AIRE Centar

Uvod

Ovaj članak se bavi prikazom prakse Suda Europske unije^[55] (u daljem tekstu: Sud), te u nastavku slijedi pregled pet odabranih odluka koje je Sud donio tijekom druge polovice 2020. godine^[56] u okviru prethodnog postupaka. Podsjećanja radi, prethodni postupak omogućuje sudovima država članica da u okviru postupka koji se pred njima vodi upute Sudu pitanja o tumačenju prava Unije ili o valjanosti nekog akta Unije. Sud ne rješava spor pred nacionalnim sudom. Na nacionalnom je sudu da predmet riješi u skladu s odlukom Suda. Ta odluka jednako obvezuje i druge nacionalne sudove pred kojima bi se moglo postaviti slično pitanje. Većina presuda je dostupna na hrvatskom jeziku na službenoj stranici Suda.^[57]

...

Presudom u predmetu *C-61/19 Orange România SA/Autoritatea Națională de Supraveghere a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal (ANSPDCP)* od 11. studenog 2020. godine Sud je utvrdio da ugovorom o pružanju telekomunikacijskih usluga koji sadržava klauzulu prema kojoj je klijent pristao na prikupljanje i pohranu njegove osobne isprave ne može se dokazati da je valjano dao privolu kada je voditelj obrade označio pripadajuće polje prije potpisa ugovora. To vrijedi i onda kada je potrošač doveden u zabludu u pogledu mogućnosti sklapanja ugovora u slučaju odbijanja obrade njegovih podataka ili kada je na slobodan izbor da se protivi tom prikupljanju i toj pohrani utjecala potreba potpisivanja dodatnog obrasca kojim se izražava to odbijanje. Društvo Orange România SA pruža usluge mobilne telekomunikacije na rumunjskom tržištu. Autoritatea Națională de Supraveghere a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal (Nacionalno tijelo za nadzor obrade osobnih podataka) mu je 28. ožujka 2018. izreklo novčanu kaznu jer je prikupilo i pohranilo osobne isprave svojih klijenata bez njihove izričite privole. Prema navodima Nacionalnog tijela, u razdoblju između 1. i 26. ožujka 2018. društvo Orange România sklopilo je ugovore o pružanju mobilnih telekomunikacijskih usluga koji sadržavaju klauzulu prema kojoj su klijenti bili informirani i dali su privolu za prikupljanje i pohranu preslike svoje osobne isprave u svrhu utvrđivanja identiteta. Polje koje se odnosi na tu klauzulu označio je voditelj obrade prije potpisivanja ugovora. U tom kontekstu

[55] Od njegovog osnivanja 1952. godine, zadaća Suda Europske unije je osiguravanje „poštovanja prava u tumačenju i primjeni“ ugovorâ. U okviru te zadaće Sud Europske unije: nadzire zakonitost akata institucija Europske unije, osigurava da države članice poštuju obveze koje proizlaze iz ugovorâ i daje tumačenje prava Europske unije na zahtjev nacionalnih sudaca. Sud predstavlja sudbenu vlast Europske unije i u suradnji sa sudovima država članica osigurava jedinstvenu primjenu i tumačenje prava Unije. Sud Europske unije, čije je sjedište u Luxembourg, čine dva suda: Sud Europske unije i Opći sud (osnovan 1988. godine).

[56] Sudska praksa Suda Europske unije (SEU) dostupna je putem zvanične stranice koja omogućava pretraživanje predmeta od 1997. godine nadalje. Tekstovi starijih presuda dostupni su putem popisa prema broju predmeta (Numerical Access) na http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7045/. Sažeteci novih presuda Europskog suda objavljuju se na stranici samog Suda u rubrici Priopćenja za medije (https://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7052/hr/), dok se cjeloviti tekstovi presuda na dan objave u odjeljku sudske prakse stranice Suda, te su dostupni putem pretraživača (<http://curia.europa.eu/juris/recherche.jsf?language=hr>)

[57] Za ovaj pregled su korišteni službeni prijevodi i saopćenja za javnost sa službene stranice SEU-a https://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7052/en/.

je Tribunalul București (Viši sud u Bukureštu, Rumunjska) od Suda tražio da pojasni uvjete u kojima se privola klijenata za obradu osobnih podataka može smatrati valjanom. Sud je podsjetio da pravo Unije^[58] predviđa popis slučajeva u kojima se obrada osobnih podataka može smatrati zakonitom. Osobito, privola ispitanika mora biti dobrovoljna, posebna, informirana i nedvosmislena. U tom pogledu privola nije dana valjano u slučaju šutnje, unaprijed označenog polja ili manjka aktivnosti. K tome, kada je privola ispitanika dana u okviru pisane izjave koja se odnosi i na druga pitanja, ta izjava mora biti dana u razumljivom i lako dostupnom obliku te uz uporabu jasnog i jednostavnog jezika. Kako bi se ispitaniku osigurala stvarna sloboda izbora, ugovorne odredbe ne smiju ispitanika dovesti u zabludu u pogledu mogućnosti da sklopi ugovor čak i ako odbije pristati na obradu svojih podataka. Sud pojašnjava da, s obzirom na to da je Orange România voditelj obrade osobnih podataka, on mora biti u mogućnosti dokazati zakonitost obrade tih podataka i stoga, u ovom slučaju, postojanje valjane privole svojih klijenata. U tom pogledu, budući da se čini da dotični klijenti nisu sami označili polje koje se odnosi na prikupljanje i pohranu preslika njihovih osobnih isprava, na temelju same činjenice da je to polje bilo označeno ne može se utvrditi nedvojbeno davanje njihove privole. Na sudu koji je uputio zahtjev je da izvrši potrebne provjere u tom pogledu. Prema mišljenju Suda, također je na nacionalnom sudu da ocijeni jesu li predmetne ugovorne odredbe mogle dotične klijente dovesti u zabludu u pogledu mogućnosti sklapanja ugovora unatoč odbijanju davanja privole za obradu njihovih podataka ako ne postoje pojašnjenja o toj mogućnosti. Osim toga, u slučaju da klijent odbije dati privolu za obradu svojih podataka, Sud primjećuje da je Orange România tražio da on pisanim putem izjavi da ne pristaje ni na prikupljanje ni na pohranu preslike svoje osobne isprave. Prema mišljenju Suda, takav dodatni zahtjev može neopravdano utjecati na slobodni izbor ispitanika da se protivi tom prikupljanju i pohrani. U svakom slučaju, s obzirom na to da je navedeno društvo dužno dokazati da su njegovi klijenti aktivnim postupanjem izrazili svoju privolu za obradu svojih osobnih podataka, to društvo ne može od njih tražiti da aktivno izraze svoje odbijanje. Sud je stoga zaključio da se ugovorom koji se odnosi na pružanje telekomunikacijskih usluga i koji sadržava klauzulu prema kojoj je ispitanik bio informiran i dao je privolu za prikupljanje i pohranu preslike svoje osobne isprave u svrhu utvrđivanja identiteta ne može dokazati da je taj ispitanik valjano dao svoju privolu za to prikupljanje i pohranu kada je polje koje se odnosi na tu klauzulu označio voditelj obrade podataka prije potpisivanja tog ugovora i kada ugovorne odredbe navedenog ugovora mogu ispitanika dovesti u zabludu u pogledu mogućnosti sklapanja predmetnog ugovora čak i ako odbije pristati na obradu svojih podataka, ili kada taj voditelj neopravdano utječe na slobodan izbor ispitanika da se protivi tom prikupljanju i pohrani time što zahtijeva od njega da, kako bi odbio dati svoju privolu, ispuni dodatni obrazac kojim se evidentira to odbijanje.

...

Sud prvi put tumači Uredbu Unije o „neutralnosti interneta” u presudi u spojenim predmetima C-807/18 i C-39/19 *Telenor Magyarország Zrt./Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság Elnöke* od 15. rujna 2020. godine. Tom prilikom Sud je utvrdio da se zahtjevima zaštite prava krajnjih korisnika interneta te jednakog i nediskriminirajućeg postupanja s prometom protivi to da davatelj usluga pristupa internetu daje prednost određenim aplikacijama i određenim uslugama na temelju ponuda kojima na te aplikacije i usluge primjenjuje „tarifu bez dodatnih troškova”, a na druge aplikacije i usluge mjere blokiranja ili usporavanja Društvo Telenor, sa sjedištem u Mađarskoj, nudi, među ostalim, usluge pristupa internetu. Među uslugama koje nudi svojim potencijalnim klijentima dva su paketa usluga povlaštenog pristupa (takozvanih po „tarifi bez dodatnih troškova”) čija je

[58] Direktiva 95/46 Europskog parlamenta i Vijeća od 24. listopada 1995. godine o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom protoku takvih podataka (SL 1995., L 281, str. 31-50.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 7., str. 88.) i Uredba (EU) 2016/679 Europskog parlamenta i Vijeća od 27. travnja 2016. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom kretanju takvih podataka te o stavljanju izvan snage Direktive 95/46/EZ (SL 2016., L 119, str. 1-88. i ispravak SL 2018., L 127, str. 2.)

posebnost to da se promet podataka koji nastaje upotrebom određenih posebnih usluga i aplikacija ne uračunava u potrošnju količine podataka koju su klijenti kupili. Usto, nakon što potroše tu količinu podataka, oni mogu nastaviti neograničeno upotrebljavati te posebne aplikacije i usluge, dok se na ostale dostupne aplikacije i usluge primjenjuju mjere blokiranja ili usporavanja prometa. Nakon što je pokrenulo dva postupka nadzora usklađenosti tih dvaju paketa usluga s Uredbom 2015/2120 o utvrđivanju mjera u vezi s pristupom otvorenom internetu^[59] mađarsko tijelo za medije i komunikacije donijelo je dvije odluke u kojima je smatralo da ti paketi usluga ne poštuju obveze jednakog i nediskriminirajućeg postupanja s prometom iz članka 3 stavak 3 te Uredbe te da ih Telenor treba prestati provoditi. Odlučujući o dvjema tužbama tog društva, Fővárosi Törvényszék (Okružni sud u Budimpešti, Mađarska) odlučio je Sudu uputiti zahtjev za prethodnu odluku kako bi doznao kako treba tumačiti i primijeniti stavke 1 i 2 članka 3 Uredbe 2015/2120, koji jamče određen broj prava^[60] krajnjim korisnicima usluga pristupa internetu i koji davateljima takvih usluga zabranjuju dogovore ili poslovne prakse koje ograničavaju ostvarivanje tih prava, kao i stavak 3 tog članka 3, koji sadržava opću obvezu jednakog i nediskriminirajućeg postupanja s prometom. Kad je riječ, kao prvo, o tumačenju članka 3 stavka 2 Uredbe 2015/2120, u vezi s njezinim člankom 3 stavkom 1, Sud je primijetio da potonja od tih odredbi predviđa da prava koja se njome jamče krajnjim korisnicima usluga pristupa internetu oni mogu ostvarivati „putem svoje usluge pristupa internetu”, a da prvonavedena odredba zahtijeva da takva usluga ne podrazumijeva ograničenje ostvarivanja tih prava. Osim toga, iz članka 3 stavak 2 navedene Uredbe proizlazi da državna regulatorna tijela trebaju ocijeniti usluge određenog davatelja usluga pristupa internetu s obzirom na navedeni zahtjev^[61] i pod nadzorom nadležnih nacionalnih sudova, uzimajući u obzir kako dogovore koje je taj davatelj usluga sklopio s krajnjim korisnicima tako i njegove poslovne prakse. U tom je kontekstu Sud, nakon što je općenito pojasnio smisao pojmova „dogovori”, „poslovne prakse” i „krajnji korisnici”^[62] sadržanih u Uredbi 2015/2120, smatrao da sklapanje dogovora — kojima se određeni klijenti pretplaćuju na pakete usluga koji sadržavaju „tarifu bez dodatnih troškova” i mjere blokiranja ili usporavanja prometa vezanog uz upotrebu usluga i aplikacija koje nisu posebne usluge i aplikacije koje su obuhvaćene tom „tarifom bez dodatnih troškova” — može ograničiti ostvarivanje pravâ krajnjih korisnika, u smislu članka 3 stavka 2 te uredbe na znatnom dijelu tržišta. Naime, takvi paketi usluga mogu proširiti upotrebu posebnih aplikacija i usluga i, povezano s time, smanjiti upotrebu drugih dostupnih aplikacija i usluga, uzimajući u obzir mjere kojima davatelj usluga pristupa internetu potonju tehnički otežava odnosno onemogućuje. Usto, što je veći broj klijenata koji sklapaju takve dogovore, to više kumulativni utjecaj tih dogovora može, uzimajući u obzir njegov razmjer, dovesti do znatnog ograničenja ostvarivanja pravâ krajnjih korisnika, odnosno dovesti u pitanje samu bit tih prava. Kao drugo, kad je riječ o tumačenju članka 3 stavka 3 Uredbe 2015/2120, Sud je istaknuo da, kako bi se utvrdila neusklađenost s tom odredbom, nije potrebna nikakva ocjena utjecaja mjera blokiranja ili usporavanja prometa na ostvarivanje pravâ krajnjih korisnika. Naime, ta odredba ne predviđa takav zahtjev za ocjenu poštovanja u njoj sadržane opće obveze jednakog i nediskriminirajućeg postupanja s prometom. Usto, Sud je presudio da, s obzirom na to da se mjere blokiranja ili usporavanja prometa ne temelje na objektivno različitim zahtjevima u vezi s tehničkom kvalitetom usluge za određene kategorije prometa, nego na poslovnim interesima, njih kao takve

[59] Uredba (EU) 2015/2120 Europskog parlamenta i Vijeća od 25. studenoga 2015. godine o utvrđivanju mjera u vezi s pristupom otvorenom internetu te o izmjeni Direktive 2002/22/EZ o univerzalnoj usluzi i pravima korisnika u vezi s elektroničkim komunikacijskim mrežama i uslugama i Uredbe (EU) br. 531/2012 o roamingu u javnim pokretnim komunikacijskim mrežama u Uniji (SL 2015., L 310, str. 1).

[60] Pravo krajnjih korisnika da pristupe aplikacijama, sadržajima i uslugama i pravo njihove upotrebe, ali i pravo pružanja aplikacija, sadržaja i usluga i pravo upotrebe terminalne opreme po svojem izboru.

[61] Na temelju članka 5 Uredbe 2015/2120.

[62] Potonji pojam obuhvaća sve fizičke ili pravne osobe koje koriste ili traže javno dostupnu elektroničku komunikacijsku uslugu. Osim toga, on uključuje kako fizičke ili pravne osobe koje koriste ili traže usluge pristupa internetu radi pristupa sadržajima, aplikacijama i uslugama, tako i one koje pristupaju internetu radi pružanja sadržaja, aplikacija i usluga.

valja smatrati neusklađenima s navedenom Uredbom. Slijedom toga, paketi usluga poput onih koji su predmet nadzora suda koji je uputio zahtjev mogu općenito povrijediti kako stavak 2 članka 3 Uredbe 2015/2120, tako i stavak 3 tog članka, pri čemu se pojašnjava da ih nadležna nacionalna tijela i sudovi mogu najprije ispitati s obzirom na potonju odredbu.

...

Presuda u predmetu C-264/19 *Constantin Film Verleih GmbH/Google Inc. i YouTube LLC* od 9. srpnja 2020. godine je utvrdila da u slučaju nezakonitog učitavanja filma na internetsku platformu, kao što je YouTube, nositelj prava može od operatera na temelju Direktive o provedbi prava intelektualnog vlasništva zahtijevati samo poštansku adresu predmetnog korisnika, ali ne i njegovu adresu elektroničke pošte, IP adresu ili njegov telefonski broj. U presudi *Constantin Film Verleih* (C-264/19), donesenoj 9. srpnja 2020. godine, Sud je odlučio da u slučaju učitavanja filma na internetsku videoplatfomu bez odobrenja nositelja autorskih prava Direktiva 2004/48^[63] ne obvezuje sudska tijela da operateru videoplatfome narede da dostavi adresu elektroničke pošte, IP adresu ili telefonski broj korisnika koji je učitao sporni film. Direktiva, kojom je predviđena dostava „adresa” osoba koje su povrijedile pravo intelektualnog vlasništva, odnosi se samo na poštansku adresu. Godine 2013. i 2014. na videoplatfomu YouTube učitani su filmovi Parker i Scary Movie 5 bez odobrenja društva Constantin Film Verleih, nositelja isključivih prava iskorištavanja za ta djela u Njemačkoj. Na njoj su pogledani više desetaka tisuća puta. Društvo Constantin Film Verleih zatim je od društava YouTube i Google – pri čemu je potonje matično društvo prvoga i kod njega se korisnici najprije moraju registrirati putem korisničkog računa – zahtijevalo da mu dostave sve informacije o svakom korisniku koji je izvršio učitavanje. Oba su društva odbila dostaviti informacije o tim korisnicima društvu Constantin Film Verleih, konkretno, njihove adrese elektroničke pošte i telefonske brojeve te IP adrese kojima su se koristili u trenutku učitavanja predmetnih datoteka i u trenutku posljednjeg pristupa svojem računu na Googleu/YouTubeu. Spor iz glavnog postupka ovisio je o tome jesu li takve informacije obuhvaćene pojmom „adrese” u smislu Direktive 2004/48. Tom je Direktivom predviđeno da sudska tijela mogu narediti dostavu informacija o podrijetlu i distribucijskim mrežama robe ili usluga koje povređuju prava intelektualnog vlasništva. Te informacije uključuju, među ostalim, „adrese” proizvođača, distributera i dobavljača robe ili usluga kojima je počinjena povreda. Sud je, kao prvo, u pogledu uobičajenog smisla izraza „adresa” utvrdio da se on odnosi samo na poštansku adresu, odnosno mjesto prebivališta ili boravišta određene osobe. Proizlazi da se taj izraz, kada se upotrebljava bez drugog pojašnjenja, kao što je to u slučaju Direktive 2004/48, ne odnosi na adresu elektroničke pošte, telefonski broj ili IP adresu. Kao drugo, pripremni akti^[64] koji su doveli do donošenja Direktive 2004/48 ne sadržavaju nikakvu naznaku koja bi upućivala na to da izraz „adresa” treba shvatiti na način da se on ne odnosi samo na poštansku adresu, nego i na adresu elektroničke pošte, telefonski broj ili IP adresu dotičnih osoba. Kao treće, ispitivanje drugih akata prava Unije koji se odnose na adresu elektroničke pošte ili IP adresu pokazuje da se ni u jednom od njih ne upotrebljava izraz „adresa” bez dodatnih pojašnjenja za označavanje telefonskog broja, IP adrese ili adrese elektroničke pošte. To je tumačenje, prema mišljenju Suda, u skladu sa svrhom odredbe Direktive 2004/48 o pravu na informaciju. Naime, s obzirom na minimalno usklađivanje u pogledu poštovanja prava intelektualnog vlasništva općenito, to je usklađivanje, u skladu s navedenom odredbom, ograničeno na točno određene informacije. Usto, tom se odredbom nastoji pomiriti poštovanje različitih prava, među ostalim, prava nositeljâ na informaciju i prava korisnikâ

[63] Članak 8 stavak 2 točka (a) Direktive 2004/48/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 29. travnja 2004. o provedbi prava intelektualnog vlasništva (SL 2004., L 157, str. 45 i ispravak SL 2004., L 195, str. 16) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 17, svezak 2, str. 74).

[64] Prijedlog direktive Europskog parlamenta i Vijeća o mjerama i postupcima za osiguranje provedbe prava intelektualnog vlasništva od 30. siječnja 2003. (COM (2003) 46 final), mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora od 29. listopada 2003. (SL 2004., C 32, str. 15) i izvješće Europskog parlamenta od 5. prosinca 2003. (A 5-0468/2003) o tom prijedlogu.

na zaštitu osobnih podataka. U tim je okolnostima Sud zaključio da se pojam „adrese” iz Direktive 2004/48 u slučaju korisnika koji je učitao datoteke kojima se povređuje pravo intelektualnog vlasništva ne odnosi na njegovu adresu elektroničke pošte, njegov telefonski broj i IP adresu korištenu za učitavanje tih datoteka ili IP adresu korištenu prilikom njegova posljednjeg pristupa korisničkom računu. Sud je ipak pojasnio da države članice mogu nositeljima prava intelektualnog vlasništva priznati pravo na dobivanje potpunijih informacija, pod uvjetom, međutim, da se zajamči pravedna ravnoteža između različitih temeljnih prava o kojima je riječ i da se poštuju druga opća načela prava Unije, poput načela proporcionalnosti.

...

U spojenim predmetima *C-698/18 SC Raiffeisen Bank SA i C-699/18 BRD Groupe Société Générale SA / JB i KC* Sud je donio presudu 9. srpnja 2020. godine kojom je utvrdio da se Nacionalnim propisom može predvidjeti rok zastare za tužbu radi povrata na temelju nepoštene odredbe iz ugovora sklopljenog između trgovca i potrošača. Sud je ustanovio da taj rok ne smije biti nepovoljniji od roka koji je nacionalnim pravom predviđen za slična pravna sredstva i u praksi ne smije onemogućavati ili pretjerano otežavati ostvarivanje prava koja priznaje pravo Unije. Osobe J.B. i K.C. sklopile su s društvima Raiffeisen Bank, odnosno BRD Groupe Société Générale, ugovore o kreditu radi uzimanja nenamjenskih zajmova. Nakon što su u cijelosti otplatili svoje kredite, svaka od njih pred Judecatorijom Târgu Mureș (Prvostupanjski sud u Târgu Mureșu, Rumunjska) podnijela je tužbu za utvrđivanje nepoštenosti pojedinih odredbi tih ugovora, koje su predviđale plaćanje mjesečnih naknada za obradu i vođenje kredita te mogućnost da banka promijeni visinu kamatnih stopa. Društva Raiffeisen Bank i BRD Groupe Société Générale navela su da osobe J.B. i K.C. u trenutku podnošenja tužbi više nisu imale svojstvo potrošača, s obzirom na to da su ugovori o kreditu prestali zbog potpunog ispunjenja, te da više nisu imale pravo na podnošenje sudske tužbe. Judecatoria Târgu Mureș smatrala je da činjenica da je ugovor u cijelosti ispunjen ne sprečava provjeru nepoštenosti njegovih odredbi te je zaključila da su one bile nepoštene. Taj je sud stoga dvjema bankovnim institucijama naložio da vrate iznose koje su osobe J.B. i K.C. uplatile na temelju tih odredbi, zajedno sa zakonskim zateznim kamatama. Raiffeisen Bank i BRD Groupe Société Générale na tu su se odluku žalili. U tom kontekstu, Tribunalul Specializat Mureș (Specijalizirani sud u Mureșu, Rumunjska) pita Sud nastavlja li se Direktiva o nepoštenim odredbama u potrošačkim ugovorima^[65] primjenjivati i nakon što je ugovor u cijelosti ispunjen i, ako je to tako, može li tužba za povrat iznosa neosnovano primljenih na temelju ugovornih odredbi koje se smatraju nepoštenima podlijegati roku zastare od tri godine koji počinje teći od trenutka prestanka tog ugovora. Sud je u svojoj presudi u prvom redu podsjetio na to da obveza nacionalnog suda da izuzme iz primjene nepoštenu ugovornu odredbu kojom se nalaže plaćanje iznosa za koje se ispostavilo da je neosnovano povlači za sobom povrat tih iznosa. S druge strane, Sud napominje da je, kad ne postoji propis u pravu Unije, na nacionalnom pravnom sustavu svake države članice da utvrdi postupovna pravila o pravnim sredstvima namijenjenima zaštititi prava građana Unije. Ta pravila, međutim, ne smiju biti nepovoljnija od onih koja uređuju slična pravna sredstva predviđena nacionalnim pravom (načelo ekvivalentnosti) i u praksi ne smiju onemogućavati ili pretjerano otežavati ostvarivanje prava priznatih pravnim sustavom Unije (načelo djelotvornosti).

Kada je riječ o načelu djelotvornosti, Sud podsjeća na to da se sustav zaštite uspostavljen Direktivom o nepoštenim odredbama u potrošačkim ugovorima temelji na ideji da se potrošač nalazi u slabijem položaju u odnosu na trgovca. U tom smislu, bez obzira na to što rok zastare od tri godine u praksi načelno jest dovoljan da potrošač može pripremiti i podnijeti djelotvoran pravni lijek, s obzirom na to da počinje

[65] Direktiva Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim uvjetima u potrošačkim ugovorima (SL 1993., L 95, str. 29) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15, svezak 12, str. 24).

teći od dana kad je ugovor u cijelosti ispunjen, ipak postoji mogućnost da je istekao i prije nego što je potrošač mogao saznati za nepoštenost odredbe sadržane u tom ugovoru. Taj rok stoga potrošaču ne može osigurati djelotvornu zaštitu. U tim okolnostima, ograničavanje zaštite potrošača samo na vrijeme dok traje ispunjenje odnosnog ugovora ne može biti u skladu sa sustavom zaštite uspostavljenim tom direktivom. Načelu djelotvornosti stoga se protivi to da se na tužbu za povrat primjenjuje rok zastare od tri godine koji počinje teći od trenutka prestanka predmetnog ugovora, neovisno o tome je li potrošač u tom trenutku znao ili je razumno mogao znati za nepoštenost njegove odredbe.

Kada je riječ o načelu ekvivalentnosti, Sud podsjeća na to da poštovanje tog načela zahtijeva da se odnosno nacionalno pravilo bez razlike primjenjuje na postupke zbog povrede prava Unije ili zbog nepoštovanja nacionalnog prava čiji su cilj i predmet slični. U tom smislu, njemu se protivi tumačenje nacionalnog zakonodavstva prema kojem rok zastare sudske tužbe za povrat iznosa uplaćenih na temelju nepoštene ugovorne odredbe počinje teći od dana kad je ugovor u cijelosti ispunjen, dok u slučaju slične tužbe predviđene nacionalnim pravom taj isti rok počinje teći od dana sudskog utvrđenja osnovanosti tužbe. Sud zaključuje da se Direktivi ne protivi nacionalno zakonodavstvo koje, iako predviđa da tužba za utvrđivanje ništetnosti nepoštene odredbe sadržane u ugovoru sklopljenom između trgovca i potrošača ne podliježe zastari, na tužbu za utvrđivanje restitucijskih učinaka tog utvrđenja primjenjuje rok zastare. Ipak, taj rok ne smije biti nepovoljniji od roka koji se za slična pravna sredstva predviđa nacionalnim pravom niti u praksi smije onemogućavati ili pretjerano otežavati ostvarivanje prava priznatih pravnim sustavom Unije. Predmetnoj direktivi te načelima ekvivalentnosti i djelotvornosti protivi se tumačenje nacionalnog propisa koje primjenjuju nacionalni sudovi, a prema kojem rok zastare od tri godine za podnošenje sudske tužbe za povrat iznosa uplaćenih na temelju nepoštene odredbe počinje teći od dana kad je ugovor u cijelosti ispunjen, kada se predmnijeva, bez potrebe provjere, da bi potrošač u tom trenutku trebao znati ili da je trebao znati za nepoštenost predmetne odredbe ili kada za slične tužbe iz nacionalnog prava taj isti rok počinje teći od sudskog utvrđenja osnovanosti tih tužbi.

...

Presuda u predmetu *C-297/19 Naturschutzbund Deutschland - Landesverband Schleswig-Holstein e.V./Kreis Nordfriesland* od 9. srpnja 2020. godine je utvrdila da pravne osobe javnog prava mogu biti odgovorne za štetu u okolišu prouzročenu djelatnostima koje se obavljaju u javnom interesu na temelju zakonom propisanog delegiranja, poput upravljanja crpnom stanicom koja služi za odvodnjavanje poljoprivrednih površina. U razdoblju od 2006. do 2009. jedan dio poluotoka Eiderstedta, koji se nalazi u zapadnom dijelu savezne države Schleswig-Holstein (Njemačka), klasificiran je kao „zaštićeno područje” osobito zbog prisutnosti crne čigre, zaštićene ptice vodarice. U skladu s planom gospodarenja, zaštićeno područje te vrste i dalje se uvelike tradicionalno upotrebljava kao pašnjak na velikim površinama. Za naseljavanje i poljoprivredu na poluotoku Eiderstedtu potrebna je odvodnja. U tu svrhu *Deichund Hauptsielverband Eiderstedt*, udruga za zaštitu vode i tla osnovana kao pravna osoba javnog prava, upravlja crpnom stanicom kojom se odvodnjava cjelokupno područje koje je u nadležnosti te udruge. Ti postupci pumpanja, kojima se snižava razina vode, dio su zadaće održavanja nadzemnih vodnih tijela čije mu je obavljanje povjereno na temelju zakona kao javnopravna obveza. Smatrajući da je *Deich- und Hauptsielverband Eiderstedt* uporabom te crpne stanice prouzročio štetu u okolišu koja pogađa crnu čigru, udruga za zaštitu okoliša, *Naturschutzbund Deutschland Landesverband Schleswig-Holstein*, okrugu Sjeverna Frizija je podnijela zahtjev za određivanje mjera ograničavanja i otklanjanja te štete, koji je bio odbijen. U potporu svojem zahtjevu, udruga se pozvala na njemačko zakonodavstvo kojim je prenesena Direktiva 2004/35 o odgovornosti za okoliš^[66]. Tom

[66] Direktiva 2004/35/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 21. travnja 2004. o odgovornosti za okoliš u pogledu sprečavanja i otklanjanja štete u okolišu (SL 2004., L 143, str. 56) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15, svezak 26, str. 58).

se Direktivom utvrđuje okvir za odgovornost za okoliš radi sprečavanja i otklanjanja, među ostalim, štete u okolišu koju profesionalne djelatnosti nanose vrstama i prirodnim staništima koji su osobito navedeni u Direktivi o staništima^[67] i Direktivi o pticama^[68]. Međutim, trećim stavkom drugom alinejom Priloga I Direktivi 2004/35 državama članicama omogućuje se da za vlasnike i operatere predvide oslobođenje od odgovornosti za štetu u slučaju kada je šteta koja je nanosena vrstama i prirodnim staništima posljedica „uobičajenog gospodarenja” dotičnim područjem. Savezna Republika Njemačka iskoristila je tu mogućnost. U tim je okolnostima Bundesverwaltungsgericht (Savezni upravni sud, Njemačka), pred kojim se odlučuje o odbijanju zahtjeva udruge za zaštitu okoliša, odlučio upitati Sud Europske unije može li se i pod kojim uvjetima smatrati da je djelatnost poput upravljanja crpnom stanicom koja služi za odvodnjavanje poljoprivrednih površina obuhvaćena pojmom „uobičajeno gospodarenje područjem” u smislu Direktive 2004/35. Usto, sud koji je uputio zahtjev pozvao je Sud da pojasni može li se takva djelatnost, s obzirom na to da se obavlja u javnom interesu na temelju zakonom propisanog delegiranja, smatrati „profesionalnom djelatnošću” u smislu Direktive 2004/35. Sud je u presudi od 9. srpnja 2020. istaknuo kako pojam „uobičajeno gospodarenje područjem” treba shvatiti na način da obuhvaća svaku mjeru koja omogućuje dobru upravu ili organizaciju područja u kojima se nalaze zaštićene vrste ili prirodna staništa, koja je u skladu, među ostalim, s opće prihvaćenom poljoprivrednom praksom. U tom pogledu, Sud je pojasnio da se gospodarenje područjem u kojem se nalaze zaštićene vrste i prirodna staništa u smislu Direktive o staništima i Direktive o pticama može smatrati uobičajenim samo ako se njime poštuju ciljevi i obveze predviđeni tim direktivama i, osobito, sve mjere gospodarenja koje su države članice donijele na temelju navedenih direktiva, poput onih koje su sadržane u evidenciji o staništu i dokumentima o ciljevima iz trećeg stavka druge alineje Priloga I. Direktivi 2004/35.

U tim je okolnostima Sud smatrao da uobičajeno gospodarenje područjem može, među ostalim, obuhvaćati poljoprivredne aktivnosti koje se obavljaju na području, uključujući one koje čine njihov nužan dodatak, kao što su to navodnjavanje i odvodnjavanje te, prema tome, i upravljanje crpnom stanicom. Usto, Sud je pojasnio da sud od kojeg se traži da ocijeni je li neka mjera gospodarenja uobičajena ili ne, u slučaju kada dokumenti o gospodarenju područjem ne sadržavaju dovoljno podataka, te dokumente može ocijeniti s obzirom na ciljeve i obveze predviđene Direktivom o staništima i Direktivom o pticama kao i uz pomoć odredbi nacionalnog prava koje su donesene za potrebe prenošenja tih direktiva odnosno, u nedostatku tih odredbi, onih koje su u skladu s duhom i ciljem navedenih direktiva. Osim toga, Sud je podsjetio na to da, u skladu s trećim stavkom drugom alinejom Priloga I Direktivi 2004/35, uobičajeno gospodarenje područjem može proizlaziti i iz ranije prakse vlasnika odnosno operatera. Sud je presudio da to pravilo obuhvaća mjere gospodarenja koje su se do datuma nastanka štete provodile tijekom dovoljno dugog razdoblja te koje su općenito priznate i utvrđene, tako da se mogu smatrati uobičajenima za dotično područje, pod uvjetom da ne dovode u pitanje ispunjenje ciljeva i obveza predviđenih Direktivom o staništima i Direktivom o pticama. Kad je riječ o tome može li djelatnost koju pravna osoba javnog prava obavlja u javnom interesu na temelju zakonom propisanog delegiranja, poput upravljanja crpnom stanicom koja služi za odvodnjavanje poljoprivrednih površina, predstavljati „profesionalnu djelatnost” u smislu Direktive 2004/35, Sud je potvrdio da su tim izrazom obuhvaćene sve djelatnosti koje se obavljaju u profesionalnom okviru, za razliku od onih koje se obavljaju na čisto osobnoj ili domaćoj osnovi, neovisno o tome jesu li te djelatnosti povezane s tržištem odnosno jesu li konkurentske prirode.

[67] Direktiva Vijeća 92/43/EEZ od 21. svibnja 1992. o očuvanju prirodnih staništa i divlje faune i flore (SL 1992., L 206, str. 7) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15, svezak 2, str. 14).

[68] Direktiva 2009/147/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 30. studenoga 2009. o očuvanju divljih ptica (SL 2010., L 20, str. 7) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15, svezak 32, str. 128).

Novine u praksi Ustavnog suda Bosne i Hercegovine

Juli - decembar 2020. godine

Pripremile: Ermina Dumanjić i Sevima Sali-Terzić, Ustavni sud BiH

Uvod

Ono što karakteriše skoro sve odluke koje je Ustavni sud izabrao za period juli – decembar 2020. godine jesu nedostaci u obrazloženjima odluka redovnih sudova, zbog kojih je utvrđeno kršenje prava na pravično suđenje. Prve dvije odluke u kojima je zbog obrazloženja koje ne zadovoljava standarde prava na pravično suđenje utvrđeno kršenje člana 6(1) Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama (Evropska konvencija) tiču se izvršnog postupka. U predmetu AP-613/19 kršenje je utvrđeno zato što se izvršni sud upustio u preispitivanje skice lica mjesta koja je sastavni dio pravosnažne presude čije je izvršenje traženo, a nije dao relevantno obrazloženje o tome zašto smatra da je izvršenje kako je naloženo tom presudom nemoguće.

U drugom predmetu, AP-5252/18, kršenje prava na pravično suđenje je utvrđeno zato što u osporenim odlukama nije na zadovoljavajući način obrazloženo zbog čega je primjenom relevantnih odredaba Zakona o notarima zaključeno da otppravaka originala ugovora kao notarski obrađene isprave ne predstavlja izvršnu ispravu, iako iz teksta zakona ili iz stabilne sudske prakse takav zaključak ne proizlazi. Sljedeća odluka, AP-488/19, odnosi se na proizvoljnu primjenu instituta *ne bis in idem* u situaciji u kojoj sud nije obrazložio da li i zašto ranije odbijanje tužbenog zahtjeva za isplatu izgubljene zarade od dana zaključenja glavne rasprave pa do povratka na posao (neodređenog datuma), kao budućeg potraživanja, isključuje mogućost podnošenja novog tužbenog zahtjeva za period od zaključenja glavne rasprave do tačno određenog datuma kada je apelant vraćen na posao. Odluka AP-6429/18 ticala se postupka u kojem je apelantov tužbeni zahtjev za naknadu štete zbog klevete usvojen u dijelu kojim je tražio isplatu odgovarajućeg iznosa, ali je odbijen u dijelu u kojem je tražio da sud obaveže tužene da o svom trošku objave presudu. Ustavni sud je zaključio da je sud propustio u obrazloženju odluke obuhvatiti sve važne aspekte konkretnog slučaja koji su mogli utjecati na konačnu odluku, odnosno da je propustio razmotriti apelantove žalebene navode koji se tiču objavljivanja presude, čime je prekršio apelantovo pravo na pravično suđenje. Kršenje prava na pravično suđenje zbog nedostatnog obrazloženja utvrđeno je i u predmetu AP-6039/18 u kojem je odbijen apelantov zahtjev da se na osnovu ugovora o doživotnom izdržavanju uknjiži kao vlasnik na nekretninama koje se nalaze u Bosni i Hercegovini, zato što je taj ugovor ovjerio sudija u Republici Hrvatskoj, a ne sudija u Bosni i Hercegovini. U odluci AP-809/19 utvrđeno je također kršenje prava na pravično suđenje i to u prekršajnom postupku u kojem je apelant kažnjen novčanom kaznom zato **što su za njega radili radnici s kojima je** ugovore o radu zaključio davalac usluge s kojim je apelant opet imao zaključen ugovor o obavljanju tih usluga. Ustavni sud je u ovom predmetu naročito ukazao da sudovi nisu ni na koji način vodili računa o Konvenciji MOR-a broj 181 koja reguliše ova pitanja i koju je BiH ratificirala, pa je sudovi moraju primjenjivati. Posljednja izabrana odluka u ovom periodu tiče se apelacija kojima su osporene naredbe Federalnog štaba Civilne zaštite kojima je, uslijed pandemije virusa COVID-19, u Kantonu Sarajevo nametnuta obaveza nošenja maski i ograničeno kretanje stanovništva na cijeloj teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine u vremenu od 23 sata uvečer do 5 sati ujutru narednog dana. Ono što je bitno istaći je da Ustavni sud nije ukinuo navedene mjere, ali je utvrdio kršenje prava iz člana 8 Evropske konvencije zato što

je zaključio da pasivnost zakonodavne vlasti da precizno i blagovremeno uspostavi zakonodavni okvir djelovanja izvršne vlasti u okolnostima pandemije neminovno otvara mogućnost da se naruši postizanje ravnoteže između različitih interesa (prava). Zbog toga je nepostupanje Parlamenta FBiH u suprotnosti s osiguranjem poštovanja garancija obuhvaćenih pravom na „privatni život“ i pravom na „slobodu kretanja“ jer ne zadovoljava princip sadržan u testu „neophodnosti“ miješanja u ova prava pojedinaca.

Član 6 Evropske konvencije

AP 613/19 – Podobnost izvršne isprave za izvršenje, načelo formalnog legaliteta i načelo zaštite svih stranaka u izvršnom postupku; kršenje

Činjenice i apelacioni navodi

Apelant je u svojstvu tužitelja vodio parnični postupak protiv izvršenika radi uklanjanja bespravno izgrađenih građevinskih objekata na parceli u vlasništvu apelanta i dovođenja uzurpiranog dijela apelantove nekretnine u prvobitno stanje, te predaje u posjed. Presudom prvostepenog suda koja je potvrđena u postupku po žalbi usvojen je apelantov tužbeni zahtjev i tuženom je naloženo da ukloni dijelove spornih građevinskih objekata, te da dio sporne parcele preda u posjed apelantu. Budući da tuženi nije postupio po navedenoj presudi, apelant je pokrenuo izvršni postupak. Apelant je pred Ustavnim sudom osporio drugostepeno rješenje koje je doneseno u u tom izvršnom postupku, kojim je drugostepeni sud zaključio da je pogrešan stav prvostepenog suda da je izvršna isprava u konkretnom slučaju podobna za izvršenje temeljem člana 27 Zakona o izvršnom postupku, jer po ocjeni tog suda izvršnom ispravom nije određen predmet i obim činidbe koju izvršenik treba da izvrši. Apelant je naveo da je proizvoljnim postupanjem drugostepenog suda onemogućen u pravu da se pravosnažna i izvršna presuda provede i da se u izvršnom postupku predloženim izvršenjem otkloni nezakonitost koja je utvrđena u parničnom postupku.

Odluka

Ustavni sud je, između ostalog, istakao da se drugostepeni sud prilikom odlučivanja upustio u ocjenu skice lica mjesta, koja je sastavni dio izvršne isprave (pravosnažne presude), te da je zaključio da u skici nedostaju određeni elementi i parametri koji su za taj sud bitni za odlučivanje (metri, dužina, visina, tačke, strane svijeta), tvrdeći da zemljišno-knjižni podaci nisu dovoljni za izvršenje. Ustavni sud je zaključio da se drugostepeni sud u postupku izvršenja upustio u preispitivanje izvršne isprave, odnosno u preispitivanje skice lica mjesta, kao sastavnog dijela presude, koja je ispitana i analizirana u parničnom postupku uz pomoć vještaka. Na taj način je, postupajući izvan svojih ovlaštenja, narušio načelo formalnog legaliteta i načelo zaštite svih strana u izvršnom postupku, čime je apelantu uskratio pravo na otklanjanje posljedica nastalih uzurpacijom dijela apelantovih nekretnina, štiteći isključivo interese izvršenika. Stoga je Ustavni sud zaključio da je u osporenoj odluci izostalo relevantno obrazloženje o tome zašto su činidbe koje su naložene rješenjem o izvršenju nemoguće, pa je utvrdio povredu apelantovog prava na pravično suđenje.

AP 5252/18 – Izvršenje na osnovu izvršne notarske isprave, obrazložena odluka; kršenje

Činjenice i apelacioni navodi

U konkretnom slučaju radilo se o izvršnom postupku koji su apelanti, kao tražioci izvršenja, pokrenuli na osnovu izvršne notarske isprave radi naplate novčanog potraživanja. Okružni sud je osporenom odlukom usvojio prigovor izvršenika, rješenje o izvršenju stavio van snage, ukinuo

sve provedene radnje i odbio prijedlog za izvršenje, smatrajući da otpravak originala u svrhu izvršenja koji je sačinio notar ne ispunjava uvjete izvršne notarske isprave u smislu Zakona o izvršnom postupku (ZIP). Apelanti su, u suštini, problematizirali način na koji je Okružni sud tumačio i primijenio relevantne odredbe ZIP-a i Zakona o notarima u pogledu dozvole izvršenja na osnovu izvršne notarske isprave.

Odluka

Ustavni sud je istakao da su apelanti prijedlog za izvršenje zasnovali na otpravku originala sa potvrdom notara kojim se potvrđuje da je otpravak originala u svrhu izvršenja ugovora kao notarski obrađene isprave u skladu sa zakonom. Prema stavu Ustavnog suda, tumačenje koje je dao Okružni sud ne proizlazi eksplicitno iz relevantnih zakonskih odredaba, a Sud nije ukazao ni na postojanje stabilne sudske prakse koja bi odgovarala takvom tumačenju. Takvo tumačenje uspostavlja i na strani notara i na strani povjerilaca obaveze koje ne proizlaze eksplicitno iz zakonskih odredaba. Ustavni sud je zaključio da Okružni sud nije dao odgovarajuće obrazloženje o tome zašto je relevantne odredbe ZIP-a i Zakona o notarima protumačio tako da je notarski obrađenoj ispravi oduzeo svojstvo izvršne isprave. Zbog toga je Ustavni sud zaključio da je redovni sud proizvoljno primijenio Zakon o notarima kada je odbio navedeni prijedlog, čime je prekršio pravo na pravično suđenje.

AP 488/19 – Građanski postupak, *ne bis in idem*, obrazložena odluka; kršenje

Činjenice i apelacioni navodi

Apelant je osporio rješenje Vrhovnog suda koji je, odlučujući o vanrednoj reviziji po članu 237 stav 3 ZPP-a Republike Srpske, ukinuo nižestepene odluke i odbacio apelantov tužbeni zahtjev za isplatu izgubljene zarade iz radnog odnosa za period od zaključenja glavne rasprave u ranije vođenom sporu koji je pravosnažno okončan pa do tačno određenog datuma kada je poslodavac apelanta vratio na posao. Naime, Vrhovni sud je zaključio da se radi o presuđenoj stvari, odnosno da je o istom novčanom potraživanju već odlučeno ranijom pravosnažnom presudom kojom je, između ostalog, odbijen dio apelantovog tužbenog zahtjeva za isplatu izgubljene zarade od dana zaključenja glavne rasprave pa do vraćanja na posao (neodređeni datum) kao budući zahtjev za izgublenu zaradu. Naime, Vrhovni sud je zaključio da u konkretnom slučaju postoji identitet stranaka, zahtjeva i činjeničnog stanja, što je apelant osporio apelacionim navodima žaleći se na kršenje prava na pravično suđenje.

Odluka

Ustavni sud je istakao da se, u okolnostima konkretnog predmeta, odgovor na pitanja od kojih zavisi odluka o postojanju presuđene stvari nije mogao dati bez jasnog određenja Vrhovnog suda o načinu na koji se u parničnom postupku može tražiti naknada izgubljene zarade i isplata doprinosa u smislu Zakona o radu. Naime, ukoliko se naknada izgubljene zarade i doprinosa prema stajalištu sudske prakse nije mogla tražiti za ubuduće, Vrhovni sud je trebao razjasniti je li apelant imao priliku osporavati suprotan zaključak iz pravosnažne odluke drugostepenog suda u okviru ranijeg postupka i je li mogao podnijeti novi tužbeni zahtjev nakon što je vraćen na posao. Kako to nije navedeno u obrazloženju osporene odluke, Ustavni sud je zaključio da je Vrhovni sud prilikom ocjene postojanja uvjeta za primjenu instituta *res iudicata* postupio s pretjeranim formalizmom, da nije cijenio razloge zbog kojih je apelantov tužbeni zahtjev odbijen u ranijoj pravosnažnoj presudi i da nije te razloge doveo u vezu s apelantovim tužbenim zahtjevom. Stoga je Ustavni sud zaključio da je u konkretnom slučaju prekršeno apelantovo pravo na pravično suđenje.

AP 6429/18 – Odbijanje dijela tužbenog zahtjeva kojim je traženo obavezivanje tuženih na objavljivanje presude u predmetu klevete, obrazložena odluka; kršenje

Činjenice i apelacioni navodi

Postupak se odnosio na naknadu štete apelantu zbog toga što su ga tuženi, objavljivanjem spornog članka u *Nezavisnim novinama*, oklevetali. Apelant je pred Ustavnim sudom pokrenuo pitanje nedostatka obrazloženja presude Okružnog suda u vezi s odbijajućim dijelom prvostepene presude kojim je odbijen njegov tužbeni zahtjev za objavljivanje presude. Apelant je žalbom protiv prvostepene presude, između ostalih žalbenih razloga, osporio stav prvostepenog suda u vezi s odbijanjem dijela tužbenog zahtjeva kojim je traženo obavezivanje tuženih na objavljivanje presude ali, kako je naveo apelant, Okružni sud niti jednom rečenicom nije spomenuo, niti razmatrao ovaj žalbeni razlog.

Odluka

Ustavni sud je naglasio da žalbeni sud uopće nije razmatrao apelantove navode u vezi s odbijanjem tužbenog zahtjeva usmjerenog na objavu presude iako je, s obzirom na sadržaj apelantove žalbe, čija se većina navoda upravo odnosila na taj dio odbijajućeg tužbenog zahtjeva, morao eksplicitno odgovoriti zašto je žalba u tom dijelu neutemeljena, odnosno zašto je odluka prvostepenog suda u tom dijelu pravilna. Prema mišljenju Ustavnog suda žalbeni sud je zapravo propustio „ocijeniti žalbene navode koji su od odlučnog značaja“ u smislu njegove obaveze iz člana 231 ZPP-a. Za Ustavni sud je bilo nesporno da u datim okolnostima razlozi navedeni u obrazloženju odluke žalbenog suda, suprotno stajalištima Evropskog i Ustavnog suda, nisu obuhvatili sve važne aspekte konkretnog slučaja koji su mogli utjecati na konačnu odluku. Ustavni sud je zaključio da osporena presuda u vezi s odbijanjem apelantovog tužbenog zahtjeva usmjerenog na objavu presude ne sadrži obrazloženje koje zadovoljava standard obrazložene presude, budući da žalbeni sud nije uopće razmatrao apelantove žalbene navode istaknute u tom pravcu, što je rezultiralo kršenjem apelantovog prava na pravično suđenje. Praksa Evropskog suda na koju se u ovoj odluci pozvao Ustavni sud: *Van der Nurk protiv Holandije* (19.4.1994.), *Suominen protiv Finske* (1.7.2003.), *Ruiz Torija protiv Španije* (9.12.1994.), *Kuznetsov i dr. protiv Rusije* (11.1.2007.) i *Ajdarić protiv Hrvatske* (13.12.2011.).

AP 6035/18 – Uknjižba vlasničkih prava na osnovu ugovora o doživotnom izdržavanju, obrazložena odluka; kršenje

Činjenice i apelacioni navodi

Apelant je problematizirao obrazloženje odluke redovnog suda kojom je odbijen njegov zahtjev da se uknjiži kao vlasnik nekretnina u FBiH na osnovu ugovora o doživotnom izdržavanju koji je zaključen u Republici Hrvatskoj. Redovni sud je ocijenio da nisu ispunjeni uvjeti iz odredbe člana 120 ranijeg Zakona o nasljeđivanju ističući da je ugovor o doživotnom izdržavanju morao biti ovjeren kod nadležnog suda na teritoriju BiH, zbog čega je ocijenio da takav ugovor ne može biti temelj za uknjižbu apelantovog prava.

Odluka

Ustavni sud je ukazao kako je odredbom člana 120 stav 2 ranijeg Zakona o nasljeđivanju propisano da ugovor o doživotnom izdržavanju mora biti sastavljen u pismenom obliku i ovjeren od sudije. Imajući u vidu tekst nevedene odredbe, Ustavni sud je istakao kako je proizvoljan zaključak redovnog suda da je predmetni ugovor o doživotnom izdržavanju morao biti ovjeren kod nadležnog suda na teritoriju BiH, budući da se nekretnine koje su predmet ugovora nalaze na području FBiH.

Imajući u vidu da je ugovor o doživotnom izdržavanju nesumnjivo sastavljen u pisanom obliku i da ga je ovjerio sudija, Ustavni sud je istakao da je u konkretnom slučaju upravo ispoštovan suštinski uvjet iz domaćeg zakona, a to je da je ugovor ovjerio sudija bez obzira na to što se radi o sudiji iz Republike Hrvatske, što je u skladu i sa Zakonom o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima, koji u ovakvoj situaciji upućuje na primjenu domaćeg prava. Prema mišljenju Ustavnog suda, protivno tumačenje bi u datim okolnostima konkretnog slučaja rezultiralo pretjeranim teretom za apelanta i zapravo bi ga dovelo u situaciju da ne može ostvariti svoja prava, budući da je apelantov otac, kao primatelj izdržavanja, u međuvremenu umro, pa apelant uopće ne bi mogao provesti bilo kakav postupak pred domaćim sudovima. Stoga je, u nedostatku adekvatnog obrazloženja o ovom pitanju, Ustavni sud zaključio da se primjena odredbe člana 120 ranijeg Zakona o nasljeđivanju na apelantovu štetu doima proizvoljnom i krši apelantovo pravo na pravično suđenje.

AP 809/19 – Prekršajni postupak, ustupanje radnika, Konvencija MOR-a broj 181, pretjerani formalizam, obrazložena odluka; kršenje

Činjenice i apelacioni navodi

Apelant je podnio apelaciju Ustavnom sudu protiv odluke redovnog suda kojom je proglašen odgovornim zato što je u apelantovim prostorijama inspeksijskim nadzorom konstatirano da je apelant, putem ugovora o angažiranju radne snage od davaoca usluge na poslovima iz apelantove redovne djelatnosti, radno angažirao 56 lica, čime je počinio prekršaj iz člana 4 ZOR-a, pa mu je na osnovu člana 170 stav 1 istog zakona utvrđena novčana kazna u iznosu od po 500,00 KM za svakog zatečenog radnika, te mu je izrečena jedinstvena novčana kazna u iznosu od 15.000,00 KM. Pred redovnim sudovima utvrđeno je da ZOR ne poznaje institut „ustupanja“ radnika od drugog pravnog lica, već da propisuje način zasnivanja radnog odnosa zaključivanjem ugovora o radu između poslodavca i radnika u kojem je poslodavac lice koje radniku daje posao i za kojeg je radnik dužan obavljati poslove prema ugovoru o radu, odnosno da ugovori o radu moraju biti zaključeni kada su u pitanju poslovi iz osnovne-redovne djelatnosti za koju je privredni subjekt registriran.

Odluka

Ustavni sud je naglasio kako je nesporno utvrđeno da su navedeni radnici zaključili ugovore o radu kod davaoca usluge kao svog poslodavca i da su kod njega prijavljeni na obavezna osiguranja u skladu sa zakonom, iz čega proizlazi da oni, ustvari, obavljaju posao za svoju firmu koja ih je ustupila, jer su oni potrebni apelantu za šta apelant plaća njihovom poslodavcu po osnovu ugovora o angažiranju radne snage koji je apelant zaključio s poslodavcem ustupljenih radnika. Ustavni sud je također naglasio da u okolnostima kada pravna valjanost ugovora o angažiranju radne snage nije dovedena u pitanje i kada je taj ugovor pravni osnov za ustupanje radnika apelantu od davaoca usluge i kada je njime reguliran radni odnos radnika zaključivanjem ugovora o radu i uplatom obaveznih zakonskih osiguranja, nema osnova za tvrdnju nadležnih organa da su ustupljeni radnici radili nezakonito. Ustavni sud je zaključio da su redovni sudovi iskazali pretjerani formalizam u primjeni odredaba člana 4 u vezi sa članom 170 stav 1 ZOR-a kada su zaključili da je apelant počinio prekršaj propisan članom 170 stav 1 ZOR-a, te da je na taj način narušena suština apelantovog prava na pravično suđenje. Ustavni sud je također naglasio da je BiH ratificirala Konvenciju MOR-a broj 181, zbog čega je mora poštovati i primjenjivati. Međutim, Ustavni sud je zaključio da su redovni sudovi u svojim odlukama potpuno ignorirali ovu Konvenciju, odnosno nisu ponudili argumentirano obrazloženje zašto su smatrali da ona nije relevantna u konkretnom predmetu. Zbog takvih nedostataka u obrazloženju prekršeno je pravo na pravično suđenje.

Član 8 Evropske konvencije o ljudskim pravima

Član 2 Protokola br. 4 uz Evropsku konvenciju o ljudskim pravima

AP 3683/20 – Pandemija COVID-19, mjere obaveznog nošenja maski i zabrana kretanja u određenom periodu dana; kršenje

Činjenice i apelacioni navodi

Apelanti su podnijeli apelacije Ustavnom sudu protiv naredbi Federalnog štaba Civilne zaštite kojima je uslijed pandemije virusa COVID-19 u Kantonu Sarajevo nametnuta obaveza nošenja maski te ograničeno kretanja stanovništva na cijeloj teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine u vremenu od 23 sata uvečer do 5 sati ujutru narednog dana. Apelacije su pokrenule pitanje miješanja u pravo na privatni život i na slobodu kretanja.

Odluka

Ustavni sud je istakao kako je pravni okvir za djelovanja kriznih štabova postavljen na preširok način i bez adekvatne kontrole izvršne i zakonodavne vlasti, što je za posljedicu imalo ozbiljno zadiranje u osnovna ljudska prava. Ustavni sud je također istakao da u demokratskom društvu ovako značajne mjere, iako usmjerene na zaštitu zdravlja, nakon dužeg perioda postojanja opasnosti-pandemije i kada je i ubuduće neizvjesno njeno trajanje i tok, moraju biti pod stalnom kontrolom zakonodavne vlasti i uz učešće najvišeg organa izvršne vlasti. Nepreuzimanje odgovornosti i iskazana pasivnost Parlamenta FBiH da na jasan i blagovremen način u okviru svojih ovlaštenja uspostavi okvir djelovanja izvršne vlasti za vrijeme trajanja pandemije neminovno otvaraju mogućnost da se naruši postizanje ravnoteže između različitih interesa (prava). Ustavni sud je, stoga, zaključio da je (ne) postupanje javne vlasti, primarno Parlamenta FBiH, u specifičnim okolnostima konkretnog slučaja, u suprotnosti s osiguravanjem poštovanja garancija obuhvaćenih pravom na „privatni život“ i pravom na „slobodu kretanja“, s obzirom na to da u konkretnom slučaju miješanje u ustavna prava ne zadovoljava princip sadržan u testu neophodnosti.

Novine u jurisprudenciji Suda Bosne i Hercegovine

Pripremila: Emira Hodžić, Sud Bosne i Hercegovine

Za ovaj broj *Pravne hronike* izabrana su četiri predmeta iz prakse Suda Bosne i Hercegovine. Praksa se odnosi na predmete koji su postali pravosnažni u drugoj polovini 2020. godine. Predmet Odjela I za ratne zločine obrađuje pitanje materijalno-pravne prirode, a predmeti Odjela II koji su prikazani tretiraju pitanja iz procesnog prava.

Predmet S1 1 K 026570 19 Kžk od 16.07.2020. godine – Izmjena pravne kvalifikacije za krivična djela protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom

Činjenični opis

Optužnicom Tužilaštva Bosne i Hercegovine optuženi se teretio da je kao pripadnik vojske postupao protivno odredbama člana 3 Ženevske konvencije o zaštiti građanskih lica za vrijeme rata od 12. avgusta 1949. godine i Dopunskog protokola II uz Ženevske konvencije od 12.08.1949. godine o zaštiti žrtava nemeđunarodnih oružanih sukoba, na način da je učestvovao u progonu civila njihovim ubijanjem na području Prijedora.

Odluka

Prvostepeni sud je, dana 24.06.2019. godine, donio presudu kojom je optuženog oglasio krivim po navedenoj optužnici, te je istog osudio na kaznu zatvora u trajanju od 13 godina zbog krivičnog djela Zločin protiv čovječnosti, i to progon ubistvom civila iz člana 172 stav 1 tačka h) u vezi tačke a) Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine (KZ BiH). Uvažujući žalbu branioca optuženog, vijeće Apelacionog odjeljenja Suda BiH je ukinulo prvostepenu presudu, utvrđujući da je u istoj počinjena bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz tačke k) člana 297 stav 1 Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine (ZKP BiH), te je odredilo održavanje pretresa. Vijeće je utvrdilo da prvostepena presuda ne sadrži obrazloženje bitnog elementa radnje u osnovi zločina progona, koje se optuženom stavljalo na teret, a to je diskriminatorna namjera optuženog. Nakon provedenog pretresa pred vijećem Apelacionog odjeljenja optuženi je oglašen krivim za krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142 stav 1 Krivičnog zakona SFRJ-a i osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 11 (jedanaest) godina. Dakle, u konkretnom predmetu Apelaciono vijeće je izvršilo izmjenu pravne kvalifikacije djela. Naime, bitan element krivičnog djela Zločin protiv čovječnosti iz člana 172 KZ-a BiH jeste postojanje široko rasprostranjenog i sistematičnog napada, kao takozvanog opšteg elementa, a radnje optuženog moraju biti počinjene kao dio tog napada. Dakle, pored činjenice postojanja napada, mora se utvrditi i neksus između radnji počinioaca i tog napada. Apelaciono vijeće je na osnovu prezentiranih dokaza utvrdilo postojanje širokog i sistematičnog napada na području opštine Prijedor. Međutim, Vijeće je zaključilo da radnje optuženog nisu počinjene kao dio širokog i rasprostranjenog napada, jer optuženi nije poznavao širi kontekst postojanja takvog napada u kojem se njegova radnja odvijala. Suprotno navedenom, Apelaciono vijeće je utvrdilo da je optuženi inkriminisanu radnju počinio sa sviješću o postojanju ratnog stanja kao jednog šireg konteksta, zbog čega je Vijeće njegove radnje okvalifikovalo kao

krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva.^[69] Vijeće je utvrdilo kako iz dokaza nesporno proizlazi da je na području počinjenja krivičnog djela postojalo ratno stanje, koje u sebi sadrži „skup oružanih sukoba na različitim teritorijama države“.^[70] U tom kontekstu, naglašeno je da Ratni zločin protiv civilnog stanovništva ne predviđa da se nužno mora utvrditi postojanje veze između radnji optuženog i ratnog stanja, ali se traži da je stanje rata, oružanog sukoba, u znatnoj mjeri utjecalo na volju učinioaca da počini krivično djelo. U konkretnom slučaju, Sud je utvrdio da je optuženi imao svijest o postojanju ratnih okolnosti, te da su njegove radnje počinjene u okviru te svijesti, s obzirom da je kao pripadnik vojne formacije učinio krivično djelo usmjereno prema civilima. Praksa izražena u ovoj presudi može poslužiti kao jedan od modaliteta u rješavanju predmeta u sličnim ili istim situacijama kada se postavi kao sporno pitanje pravne kvalifikacije u okviru Državne strategije za procesuiranje predmeta ratnih zločina.

Predmet S1 2 K 031414 20 Kž 9 od 29.07.2020. godine – Korištenje kao dokaza predmeta koji su dobrovoljno predati

Činjenični opis

Optužnicom Tužilaštva BiH optuženi se tereti da je počinio krivično djelo Organizovanje grupe ili udruženja za izvršenje krivičnog djela Krijumčarenje migranata iz člana 189a stav 1 KZ-a BiH, u vezi s krivičnim djelom Krijumčarenje ljudi iz člana 189 stavke 1 i 2 istog Zakona. Optuženi je zajedno s pripadnicima grupe na području BiH vršio organizovano krijumčarenje migranata, državljana Pakistana, Afganistana, Iraka, Irana, Sirije i Indije. Migranti nisu ispunjavali uslove za zakoniti ulazak i boravak u BiH, niti u zemljama Evropske unije, te su ih optuženi i pripadnici organizovane grupe preuzimali na području Bosne i Hercegovine, a zatim su ih za određene novčane iznose prebacivali dalje prema granici s Republikom Hrvatskom, odnosno omogućavali su boravak na području BiH migrantima koji ne ispunjavaju uslove boravka u BiH.

Odluka

Prvostepnom presudom optuženi je oglašen krivim za dio radnji iz optužnice, te je osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 3 (tri) godine. Istovremeno, za pojedine radnje iz optužnice je oslobođen. Na osnovu člana 74 KZ-a BiH, od optuženog je oduzet mobilni telefon.

Žalbu na prvostepenu presudu podnijeli su odbrana optuženog i Tužilaštvo Bosne i Hercegovine. Ispitujući žalbene navode, Apelaciono vijeće je iste odbilo i potvrdilo prvostepenu presudu. U ovom predmetu kao dokaz je korišten snimak video nadzora autobuske stanice i benzinske pumpe. U odnosu na navedeni dokaz, branilac optuženog je isticao da isti nije pribavljen na zakonom propisan način, kako to nalažu članovi 63 i 65 ZKP-a BiH, odnosno da se isti nisu mogli izuzeti bez naredbe Suda. Međutim, Apelaciono vijeće je nasuprot navodima odbrane zaključilo da u ovom predmetu nije riječ od oduzimanju predmeta na osnovu naredbe za pretresanje, već se radilo o dokaznim predmetima koje su predstavnici pravnih lica dobrovoljno predali službenim licima. Službena lica su obavljala radnje u okviru ovlaštenja koja imaju u skladu s krivičnim procesnim zakonom, a koje se tiču uzimanja izjava i prikupljanja dokaza. U ovom predmetu je Apelaciono vijeće pojasnilo pitanje dobrovoljne predaje predmeta s teorijskog i praktičnog aspekta. Zakon o krivičnom postupku nije regulisao pitanje dobrovoljne predaje predmeta. Shodno tome se može zaključiti da ova radnja nije zabranjena. U krivično-pravnoj teoriji vlada stanovište da se dobrovoljnom predajom predmeta ne zadire u prava i slobode pojedinca, te da se privremeno oduzimanje predmeta može izvršiti

[69] Vidi stavove 24 i 25 drugostepene presude broj S1 1 K 026570 19 Kžk od 16.07.2020. godine.

[70] *Ibid*, stav 44.

dobrovoljnom predajom, u kom slučaju nije potrebna naredba suda.^[71] Sud je dalje pojasnio da bi u cilju prihvatanja ovako pribavljenih dokaza kao zakonitih trebalo sačiniti zapisnik o dobrovoljnoj primopredaji predmeta, te izdati potvrdu s naznakom gdje će se predmeti pohraniti. U konkretnom slučaju zapisnici su činili dio dokazne građe uz optužnicu. Imajući u vidu sve navedeno, Sud je utvrdio da snimci video kamera u konkretnom predmetu ispunjavaju standarde zakonitih dokaza.

Predmet S1 2 K 031501 20 KŽ od 13.07.2020. godine – Korištenje iskaza svjedoka iz istrage

Činjenični opis

Tužilaštvo BiH je podnijelo optužnicu kojom je teretilo više optuženih da su kao saizvršioци počinili krivično djelo Falsifikovanje službene isprave iz člana 226 stavke 1 i 2 KZ-a BiH.

Odluka

Prvostepenom presudom optuženi su oslobođeni optužbe. Protiv prvostepene presude Tužilaštvo BiH je podnijelo žalbu zbog bitne povrede odredaba krivičnog postupka kao i zbog pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja. Ispitujući žalbene navode, Apelaciono vijeće Suda BiH je iste odbilo i potvrdilo prvostepenu presudu. Tužilaštvo je u okviru žalbenih prigovora povrede krivičnog postupka prigovaralo na odluku prvostepenog vijeća o odbijanju da se kao dokazi prihvate zapisnici o saslušanju dva svjedoka koji su dali iskaze u istrazi. Radi se o svjedocima koji su nakon davanja izjava preminuli. Apelaciono vijeće je zaključilo da je prvostepeno sudeće vijeće donijelo pravilnu odluku kada je odbilo prihvatiti pomenute iskaze svjedoka iz istrage kao dokaze. Da bi se ovakvi iskazi prihvatili kao dokazi potrebno je ispitati da li isti zadovoljavaju kriterije predviđene članom 219 stav 3 Zakona o krivičnom postupku. Navedeni član propisuje šta zapisnik o ispitivanju mora sadržavati da bi kasnije bio korišten kao dokaz u krivičnom postupku. Radi se o ispitivanjima koja obavljaju ovlaštena službena lica prilikom prikupljanja izjava i dokaza u skladu sa Zakonom o krivičnom postupku. Međutim, uvidom u navedne zapisnike o ispitivanju, Vijeće je zaključilo da su isti saržavali samo konstataciju da je svjedok upoznat s relevantnim članovima. To po stavu Apelacionog vijeća nije dovoljno, već je potrebno da se sva upozorenja sadržajno navedu u zapisnik o saslušanju, kako bi se mogao izvesti nesumnjiv zaključak da su svjedoci zaista bili upoznati sa svim pravima i obavezama tokom davanja svojih izjava.

Predmet S1 2 K 029157 20 KŽ od 02.10.2020. godine – Korištenje iskaza saoptuženih koji su zaključili sporazum o priznanju krivice

Činjenični opis

Optužnicom Tužilaštva BiH optuženi se teretio da je počinio krivično djelo Udruživanje radi činjenja krivičnih djela iz člana 249 stav 2 i krivično djelo Primanje poklona i drugih oblika koristi iz člana 217 stav 1 Krivičnog zakona BiH, a sve u vezi sa članovima 29 i 53 istog Zakona. Koristeći svojstvo službenog lica, optuženi se u službenim prostorijama carinske ispostave zajedno s drugim licima udružio radi činjenja krivičnih djela primanje poklona i drugih oblika koristi.

Odluka

Prvostepenom presudom optuženi je oglašen krivim za navedena krivična djela i osuđen na kaznu zatvora u trajanju od jedne godine i jedinstvenu novčanu kaznu u iznosu od 7.000,00 KM. Na

[71] Stav 28, drugostepena presuda broj S1 2 K 031414 20 KŽ 9 od 07.07.2020. godine.

osnovu odredbi članova 110 i 111 KZ-a BiH, od optuženog je oduzeta imovinska korist pribavljena izvršenjem krivičnog djela u iznosu od 1.400,00 eura. Žalbu na prvostepenu presudu su podnijeli branilac i Tužilaštvo BiH. Ispitujući žalbene navode, Apelaciono vijeće je donijelo odluku kojom je žalba odbrane odbijena kao neosnovana, a žalba Tužilaštva je djelimično uvažena, pa je prvostepena presuda preinačena u pogledu odluke o glavnoj kazni, te je izrečena kazna zatvora u trajanju od dvije godine. Branilac je žalbom ukazivao na povredu odredaba krivičnog postupka jer se osuđujuća presuda u najvećem dijelu zasniva na iskazima suoptuženih koji su potpisali sporazum o prizanju krivice i koji su svjedočili na glavnom pretresu. Apelaciono vijeće je prije svega imalo u vidu opšta načela i principe krivičnog postupka izražene u članu 10 Zakona o krivičnom postupku BiH (ZKP BiH) prema kojem Sud ne može zasnovati odluku na dokazima pribavljenim povredama ljudskih prava, niti na dokazima koji su pribavljeni bitnim povredama odredbama ZKP-a BiH. Odbrana u toku postupka nije ukazivala na konkretne činjenice kojima bi potkrijepila svoje navode, već je činjenicu nezakonitosti pomenutih iskaza kao dokaza temeljila na tvrdnji da se radi o svjedocima koji su inkriminirani povodom istih krivičnopравnih radnji i koji su zaključili sporazum s Tužilaštvom BiH. Razmatrajući ovo pitanje, Apelaciono vijeće je prije svega konstatovalo činjenicu da nacionalno zakonodavstvo prihvata princip slobodne ocjene dokaza u kojem sud nije vezan unaprijed određenim dokaznim pravilima. Jedino ograničenje propisano je članom 281 ZKP-a BiH koji propisuje dužnost suda da savjesno ocijeni svaki dokaz pojedinačno i u vezi s ostalim dokazima i na osnovu takve ocjene izvede zaključak o dokazanosti činjenice. Imajući navedeno u vidu, Vijeće je zaključilo da iskazi pomenutih svjedoka imaju „jednaku vrijednost kao i drugi dokazi koji se koriste u krivičnom postupku”.^[72] Sud ovaj zaključak temelji na praksi Ustavnog suda BiH u predmetu *M.Š.* kao i onom ESLjP-a u predmetu *Luca protiv Italije*^[73]. Ustavni sud je razmatrajući ovo pitanje istakao da će postojati kršenje prava na pravično suđenje jedino ukoliko se ocjena takvih iskaza doima proizvoljnom. Prema stavu ESLjP-a, za sud nije relevantna činjenica da li je iskaz dao saoptuženi ili svjedok, jer je pojam svjedoka „autonoman”^[74] u konvencijskom smislu. Apelaciono vijeće je, upravo imajući u vidu praksu ovih sudova, preispitalo prvostepenu presudu u pogledu obrazloženja ocjene iskaza svjedoka saoptuženih, te utvrdilo da se ocjena o krivici optuženog ne temelji na paušalnoj ocjeni dokaza, nego iskaza saoptuženih koji su potkrijepljeni drugim dokazima. Zakonsko je pravo optuženog da bude saslušan u svojstvu svjedoka. Nadalje, ni EKLjP ne pravi razliku između iskaza svjedoka prema njegovom svojstvu. Dakle, pitanje prihvatanja dokaza, uključujući i iskaze svjedoka, jeste faktičko pitanje koje se razmatra u svakom konkretnom slučaju, pa odluku o tome da li će isti biti prihvaćeni kao tačni ili ne donosi sud na osnovu slobodne ocjene dokaza.

[72] Vidi presudu broj S1 2 K 029157 20 Kž od 02.10.2020. godine, stav 18.

[73] Odluka ESLjP-a predstavnica broj 33354/96 stav 41.

[74] Stav 30, presuda broj S1 2 K 029157 20 Kž od 02.10.2020. godine.

Novine u jurisprudenciji Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine

Pripremio: Edin Čengiđ, Vrhovni sud Federacije Bosne i Hercegovine

Uvod

Vrhovni sud Federacije Bosne i Hercegovine za period juli – decembar 2020. godine je za ovaj broj *Pravne hronike* izdvojio sažetke šest odluka. Iz oblasti krivičnog prava izdvojene su dvije odluke, od kojih je jednom odlukom ovaj Sud našao da je prvostepeni sud pravilno zaključio kada je prijedlog odbrane za izvođenje dokaza saslušanja svjedoka odbio jer odbrana nije obrazložila relevantnost tih dokaza (svjedoci nisu imali saznanja o predmetnom krivičnom djelu), dok je drugom odlukom utvrđeno da ranija osuđivanost ne može predstavljati naročitu okolnost za produženje pritvora. Nadalje, iz građanskog referata za pregled su izabrane tri revizijske odluke koje se tiču valjanosti testamenta sačinjenog pred svjedocima, naknade materijalne štete zbog nemogućnosti namirenja potraživanja prodajom založene stvari, kao i raskida ugovora o kupoprodaji nekretnine zbog materijalnih nedostataka. Iz oblasti upravnog prava izdvojena je jedna odluka i to odluka broj 01 0 U 010930 17 Uvp.

Predmet broj 04 0 K 010025 20 Kž – Ovlaštenje suda da cijeni prijedloge za izvođenje dokaza u odnosu na njihovu relevantnost u predmetu

Činjenice i žalbeni navodi

Presudom Kantonalnog suda u Zenici broj 04 0 K 010025 18 K od 08.01.2020. godine optuženi J.T. i I.B. oglasili su krivim zbog krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142 stav 1 preuzetog Krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (KZ SFRJ) u vezi sa članom 22 istog Zakona, za koje su osuđeni na kazne zatvora u trajanju od po 3 (tri) godine. Protiv navedene presude žalbu su izjavili branioci optuženih na temelju svih zakonom propisanih žalbenih osnova. U žalbama su, između ostalog, ukazali da je prvostepeni sud povrijedio pravo na odbranu optuženih, odnosno učinio bitnu povredu odredaba krivičnog postupka iz člana 312 stav 1 tačka d) ZKP-a FBiH time što je odbio prijedlog odbrane za ispitivanje dva svjedoka K.B. i B.R., iako ovi svjedoci imaju saznanja o počiniocima krivičnog djela, odnosno mogli su dati alibi optuženima za vrijeme kad se desilo krivično djelo (kako je naveo branilac optuženog J.T.), dok je branilac optuženog I.B. naveo da nisu opravdani dati razlozi za odbijanje tog prijedloga.

Odluka

Ispitujući ovu presudu u granicama žalbenih navoda Vrhovni sud FBiH je našao da prethodno navedeni žalbeni prigovori ne dovode u pitanje zakonitost pobijane presude iz razloga što iz obrazloženja pobijane presude (na strani 4) proizilazi da je navedeni prijedlog odbrane odbijen jer odbrana nije obrazložila relevantnost tih dokaza, odnosno nije uvjerila sud da naprijed pomenuti svjedoci imaju saznanja o predmetnom krivičnom djelu. Naime, provjeravajući prethodno navedenu žalbenu tvrdnju branioca optuženog J.T., ovaj Sud je utvrdio da iz zapisnika o glavnom pretresu održanom dana 06.11.2019. godine proizilazi da je isti stavio prijedlog da se, između ostalih, kao svjedok odbrane ispita K.B., bliži rođak oštećenog, koji je prema navodima branioca „u jednom momentu bio lišen slobode i prilikom njegovog privođenja od strane pripadnika HOS-a, koje će

on imenovati, saznao je i zna ko je izvršilac ovog krivičnog djela“, kao i B.R., koji je s formacijama HOS-a preuzeo komandu u gradu M. dana 01.07., te raspolaže širim informacijama bitnim za predmet, a koje se odnose na to kad je upoznao optuženog J.T., kojim formacijama je isti pripadao, a moguće i informacijama ko je odveo oštećenog i likvidirao ga. Imajući u vidu prethodno navedeno, vijeće ovoga Suda je izvelo zaključak da je jasno kako iz ovakvog prijedloga doista ne proizilazi da bi ispitivanje pomenutih svjedoka bilo relevantno za konkretni predmet, budući da za B.R. ni sam branilac ne raspolaže podacima da li isti ima bilo kakvih saznanja o predmetnom krivičnom djelu, dok su saznanja K.B. posredna, i to od osoba koje nije imenovao (da bi se eventualno te osobe ispitale), pa suprotni žalbeni navodi branioca optuženog J.T. nisu mogli biti prihvaćeni. Stoga je, i po ocjeni ovog Suda, pravilno postupio prvostepeni sud kada je odbio ove prijedloge odbrane. Pri tome ovaj Sud smatra bitnim podsjetiti da na osnovu člana 278 stav 2 ZKP-a FBiH sud ima ovlaštenje cijeliti je li izvođenje predloženih dokaza relevantno za predmet ili ne, uz obavezu da u obrazloženju svoje presude navede razloge zbog kojih je odlučio da odbije određene prijedloge stranaka za izvođenje dokaza. Kako je u konkretnom slučaju prvostepeni sud upravo tako i postupio, ne stoje žalbeni navodi da sud nije dao relevantno obrazloženje za odbijanje prijedloga odbrane, pa pobijanom presudom nije učinjena bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 312 stav 1 tačka d) ZKP-a FBiH.

Predmet broj 03 O K 020485 20 Kž – Ranija osuđivanost kao naročita okolnost iz člana 146 stav 1 tačka c) ZKP-a BiH

Činjenice i žalbeni navodi

Rješenjem Kantonalnog suda u Tuzli broj 03 O K 020485 20 Kv 2 od 26.08.2020. godine prema osumnjičenom A.K., protiv koga se vodi istraga zbog osnovane sumnje da je počinio krivično djelo Ubistvo iz člana 166 stav 1 u vezi sa članom 28 Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: KZ FBiH) u sticaju sa krivičnim djelom Nedoizvoljeno držanje oružja ili eksplozivnih materija iz člana 371 stav 1 istog Zakona, produžen je pritvor za 2 (dva) mjeseca iz pritvorskog razloga propisanog u članu 146 stav 1 tačka c) Zakona o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine (ZKP-a FBiH). Protiv navedenog rješenja žalbu je izjavio branilac osumnjičenog zbog bitnih povreda odredaba krivičnog postupka i pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja. U žalbi je navedeno da je osporenim rješenjem povrijeđena odredba člana 146 stav 1 tačka c) ZKP-a FBiH obzirom da nisu navedene okolnosti koje su naročite i koje ukazuju na postojanje opasnosti od ponavljanja krivičnog djela boravkom osumnjičenog na slobodi, te da ranija osuđivanost ne može predstavljati naročitu okolnost jer je posljednja osuda osumnjičenog bila prije 23 godine.

Odluka

Vrhovni sud FBiH je, razmatrajući žalbene navode, utvrdio kako je branilac osumnjičenog osnovano isticao da se ranija osuđivanost osumnjičenog nije mogla cijeliti kao naročita okolnost da će osumnjičeni ako se nađe na slobodi ponoviti krivično djelo. Naime, u skladu s praksom Evropskog suda za ljudska prava (u daljem tekstu: ESLjP) opasnost od ponovnog počinjenja djela, ako je uvjerljivo utvrđena, može navesti sudske vlasti da ostave osumnjičenog, odnosno optuženog, u pritvoru kako bi spriječile pokušaje da počinu daljnja krivična djela. Međutim, između ostalih uslova, a kako je to ovaj Sud naveo, potrebno je da ta opasnost bude vjerovatna, a mjera odgovarajuća u svjetlu okolnosti predmeta, posebno prošlosti optuženog. Prilikom odlučivanja o ovom pritvorskom osnovu ESLjP smatra prihvatljivim davanje značaja okolnostima kao što su preduzimanje nedozvoljenih aktivnosti u dužem vremenskom periodu, velika šteta prouzrokovana oštećenim licima i sklonost ka vršenju krivičnih djela. Kako je u ovom postupku nesumnjivo utvrđeno da je osumnjičeni ranije osuđivan posljednji put 1997. godine, da nakon toga nije činio krivična djela u dužem vremenskom periodu

i da nije osuđivan zbog istovrsnih krivičnih djela, vijeće ovoga Suda je našlo osnovanim prigovor branioca osumnjičenog da ta osuđivanost, koja se dogodila posljednji put prije 23 godine, ne može predstavljati naročitu okolnost koja ukazuje da će osumnjičeni ako se nađe na slobodi ponoviti krivično djelo. Međutim, kako je prvostepeni sud prilikom produženja pritvora osumnjičenom po pritvorskom razlogu iz člana 146 stav 1 tačka c) ZKP-a FBiH kao naročite okolnosti cijenio i činjenicu da se osumnjičeni i oštećeni nalaze u dugogodišnjem sukobu zbog neriješenih imovinskih odnosa, zbog čega su vodili spor pred sudom (koji je riješen u korist oštećenog) i da su svađe i prijetnje između njih prije kritičnog događaja bile svakodnevnne, onda i po mišljenju ovog Suda te okolnosti predstavljaju naročite okolnosti koje opravdavaju bojazan da će osumnjičeni ukoliko se nađe na slobodi ponoviti krivično djelo, čime je ostvaren pritvorski razlog iz člana 146 stav 1 tačka c) ZKP-a FBiH.

Predmet broj 65 O Ps 261391 20 Rev – Naknada materijalne štete zbog nemogućnosti namirenja potraživanja prodajom založene nekretnine, uzrokovane nezakonitim odnosno nepravilnim radom službenice suda

Činjenice

Prvostepenom presudom Općinskog suda u Sarajevu, koja je potvrđena presudom Kantonalnog suda u Sarajevu, odbijen je tužbeni zahtjev da se tuženi obaveže isplatiti tužiocu iznos od 221.450,00 KM na ime naknade materijalne štete, sa zahtjevom za zakonske zatezne kamate i troškove postupka. Iz činjeničnog stanja koje su utvrdili prvostepeni i drugostepeni sud proizilazi da je tužilac kao davalac kredita zaključio dva ugovora o dugoročnom kreditu s korisnikom kredita N.P. d.o.o. Sarajevo kojima su korisniku odobreni krediti u ukupnom iznosu od 1.700.000,00 KM; da je tužilac, kao zalogoprimac, dana 28.10.2005. godine zaključio sa Ž.M., kao zalogodavcem, dva ugovora o zalogu, koji su bili sredstvo obezbjeđenja potraživanja tužioca iz ugovora o kreditu zaključenih s N.P. d.o.o. Sarajevo; da je prilikom zaključenja navedenih ugovora o zalogu zalogodavac Ž.M. iz Sarajeva bio zastupan po punomoćniku H.E., advokatu iz Sarajeva; da je pravosnažnom presudom Općinskog suda u Sarajevu utvrđeno da tužilac Ž.M. nikada nije izdao, niti je kod Općinskog suda u Sarajevu izvršio ovjeru svog potpisa na punomoćima izdatim advokatu H.E. za zaključenje ugovora o zalogu te je utvrđena ništavost tih ugovora i naloženo brisanje upisane hipoteke, koje je i izvršeno; da nenaplaćena potraživanja tužioca iz predmetnih ugovora o kreditu iznose 1.784.076,52; da je procijenjena vrijednost založene nekretnine (stana u Sarajevu) iz koje se tužilac nije mogao namiriti u 2005. godini iznosila 221.450,00 KM; da su sporni ugovori o zalogu, na temelju kojih je bio izvršen upis hipoteke u zemljišnu knjigu, zaključeni na osnovu punomoći za koju je odlukom suda utvrđeno da nije izdata od strane vlasnika založene nekretnine, odnosno da ovjera potpisa vlastodavca nije pravilno izvršena, zbog nezakonitog rada službenika suda.

Odluka

Shodno odredbi člana 155 Zakona o obligacionim odnosima, materijalna šteta je umanjeње nečije imovine (obična šteta) i sprječavanje njenog povećanja (izmakla korist). Odredbom člana 185 stav 1 ZOO-a propisana je obaveza odgovornog lica da uspostavi stanje kakvo je bilo prije nego što je šteta nastala, a obaveza naknade materijalne štete smatra se dospjelom od trenutka nastanka štete (član 186 ZOO-a). Iz navedenih zakonskih odredaba proizilazi da je tužilac u ovom postupku po tužbi za naknadu štete, pored činjenice da je službenica suda izvršila nezakonitu radnju, koju je dokazao u smislu odredbe člana 123 stav 1 ZPP-a, bio dužan dokazati i da je on zbog toga pretrpio materijalnu štetu, kao i kada mu je šteta nastala. Suprotno rezonovanju revidenta, nemogućnost naplate njegovog dospjelog potraživanja iz založene nekretnine, za koju je utvrđeno da je u uzročnoj vezi s nezakonitom radnjom službenice suda, nije dovoljna za zaključak o postojanju štetne posljedice u vidu umanjeња

imovine tužioca, jer štetna posljedica za tužioca u konkretnom slučaju nastaje samo ako njegovo potraživanje nije moguće namiriti niti na jedan od načina predviđenih ugovorom s korisnikom kredita, kao njegovim glavnim dužnikom. Ovo iz razloga što se konkretni ugovori o zalogu, u kontekstu zahtjeva za naknadu štete, ne mogu posmatrati odvojeno od osiguranog potraživanja, odnosno od pravnog odnosa iz kojeg je to potraživanje nastalo. Naime, ništavost ugovora, zbog koje je tužilac ostao bez mogućnosti da iskoristi jedno od predviđenih sredstava osiguranja potraživanja iz ugovora o kreditu, neće imati za posljedicu umanjene njegove imovine sve dok postoji mogućnost da obaveze glavnog dužnika budu izmirene korištenjem drugih instrumenta, koji su također predviđeni ugovorom tužioca s korisnikom kredita. Pri tome nije od značaja pozivanje revidenta na redosljed iskorištavanja instrumenata osiguranja, nego je odlučujuće da li se u slučaju kada je potraživanje bilo višestruko obezbjeđeno uopšte može raditi o šteti ukoliko jedno od tih sredstava nije iskorišteno, iz bilo kojeg razloga.

Predmet broj 17 O P 056899 18 Rev – Raskid ugovora o kupoprodaji nekretnine zbog materijalnih nedostataka

Činjenice

Predmetnom tužbom tužilac je tražio da se raskine ugovor o kupoprodaji nekretnine zaključen dana 18.09.2013. godine kod notara M.Z. pa slijedom toga da se obavežu tuženi da tužiocu vrate kupoprodajnu cijenu od 55.000,00 EUR u protuvrijednosti od 107.570,00 KM i troškovi ugovora (ukupno 113.940,00 KM), a da se tužilac obaveže da tuženima preda u posjed nekretninu iz kupoprodajnog ugovora; alternativno, da su tuženi dužni otkloniti nedostatke na predmetnoj porodičnoj kući o svom trošku, ili da to učini tužilac na trošak tuženih.

Prvostepeni i drugostepeni sud su utvrdili da su parnične stranke dana 18.9.2013.godine zaključile notarski obrađen Ugovor o kupoprodaji kuće za koju je Rješenjem Općine Bihać od 25.03.2013. godine odobrena legalizacija. Tužilac je, kao kupac, stupio u posjed objekta odmah nakon zaključenja ugovora i isplate kupoprodajne cijene. Sa zadnje strane predmetne nekretnine na udaljenosti cca. 15-20 metara prolazi željeznička pruga iza koje je magistralni put, a ispred kuće je lokalni asfaltni put. Kuća je izvana fasadirana (nabačena) i ima vanjsku stolariju, a tužilac je prije zaključenja ugovora o kupoprodaji lično pregledao kuću izvana i unutra i tom prilikom nije ustanovio postojanje pukotina ili vlage – dakle, nedostatke koje je, kako tvrdi, primijetio kada je naknadno detaljno pregledao objekat. Tužilac je dana 23.12.2013.godine pismeno obavijestio tužene da je dana 18.09.2013. godine stupio u posjed kupljenog stambenog objekta, da je dana 25.09.2013. godine u prizemlju u dnevnom boravku otkrio pojavu vlage, a SMS porukom obavijestio ih je da je dana 01.10.2013. godine te 15.12.2013. godine uočio u objektu pukotine u malteru i na keramičkim pločicama u prizemlju i potkrovlju objekta, a 19.12.2013. godine pukotinu na vanjskoj fasadi nosivog zida, te je pozvao prodavce da odmah dođu i pregledaju kuću s opisanim nedostacima.

Odluka

Po ocjeni Vrhovnog suda FBiH, pravilno je odbijen zahtjev tužioca za raskid ugovora kod utvrđenih činjenica da je tužilac prije zaključenja ugovora pregledao objekat, da je i sam izjavio da nije primijetio bilo kakve nedostatke na objektu unutra i izvana, da je imao saznanja o tome gdje se objekat nalazi – u blizini pruge i magistralnog puta – kada je kupio takav objekat. Podrazumijeva se da je prihvatio takvu lokaciju sa svim manama koje nisu mogle ostati sakrivene od strane prodavaca pa se na takve mane u konkretnom slučaju nije ni mogao pozivati kao da ih nije znao, a koje bi dovele do raskida ugovora. Imajući u vidu nalaz vještaka građevinske struke da su tanke pukotine na zidovima estetske prirode i da ne utiču na nosivost i sigurnost objekta, da ne predstavljaju konstrukcijsko oštećenje

objekta niti opasnost za nosivost i sigurnost, kao i da je došlo do tonjenja objekta koji je izgrađen 1987. godine, a rekonstrukcija i sanacija da su izvedene nakon rata i da je objekat postao stabilan, time ne postoji odgovornost tuženih kao prodavaca za materijalne nedostatke koje predviđaju odredbe članova 478 i 479 ZOO-a na koje se revident poziva. Pravilno je odbijen i alternativno postavljeni zahtjev za otklanjanje nedostataka jer tužilac u toku postupka nije dokazao koji su to nedostaci koje bi tuženi trebali otkloniti i na koji način. U tom pravcu vještaku nije dat zadatak iako je na ročištu 16.03.2016. godine tužilac zadržao pravo da će nakon vještačenja tačno odrediti o kojim nedostacima se radi i na koji način se mogu otkloniti. Nižestepeni sudovi nisu pogrešno primijenili član 486 stav 3 ZOO-a kada su zbog nedokazanosti i ovaj zahtjev odbili.

Predmet broj 56 O P 040194 20 Rev – Valjanost testamenta sačinjenog pred svjedocima

Činjenice

Prvostepenom presudom je u cijelosti odbijen tužbeni zahtjev kojim je traženo da sud utvrdi kako nije pravno valjan testament S.D., koji je dana 19.08.1989. godine u kući zavještaoca na pisaćoj mašini zapisao svjedok S.R. u prisustvu svjedoka S.B. Iz činjeničnog stanja koje su utvrdili nižestepeni sudovi, za koje je vezan revizijski sud, proizilazi da je S.D., koji je znao da čita i piše, dana 19.8.1989. godine, usmeno izjavljujući da je to njegov testament, svojeručno potpisao ispravu pod nazivom „Testament“, koju je na pisaćoj mašini, po njegovom diktatu, sačinio S.R., a nakon što mu je sadržaj iste pročitana u prisustvu testamentarnih svjedoka S.B. i S.R., koji su se u tom svojstvu također potpisali na testamentu.

Odluka

Neosnovano revident ukazuje da sporni testament nije sačinjen u obliku utvrđenom u zakonu (član 67 ranijeg Zakona o nasljeđivanju), zbog toga što na samom testamentu nije navedena pismena izjava zavještaoca da je to njegov testament, budući da je u ovom postupku dokazano postojanje takve izjave. Naime, iz utvrđenog činjeničnog stanja jasno proizilazi da je sam zavještalac zamolio S.R. da mu napiše testament, što je ovaj po njegovom diktatu i učinio, u prisustvu još jednog svjedoka. Pored toga, utvrđeno je i da je zavještalac, koji je znao da čita i piše, prilikom stavljanja potpisa na tekst koji mu je prethodno pročitana pred testamentarnim svjedocima S.R. i S.B. izjavio da je ono što je potpisao njegov testament, kao i da su se nakon toga i svjedoci potpisali na testamentu. Budući da sposobnost zavještaoca za rasuđivanje u vrijeme sačinjavanja testamenta nije bila sporna, a nije utvrđeno ni da je isti bio natjeran prijetnjom ili prinudom da ga sačini niti da je bio prevaren ili u zabludi, proizilazi da je pravilan zaključak nižestepenih sudova da sporni testament S.D. ispunjava sve uslove za punovažnost pismenog testamenta pred svjedocima koji su propisani zakonom. Suprotno navodima revidenta, okolnost da u samom testamentu nije posebno napisana i izjava zavještaoca da je to njegov testament nije od značaja, budući da su sudovi u ovom postupku, na osnovu slobodne ocjene dokaza, sa sigurnošću utvrdili da je on na jasan način pokazao da se radi o njegovom testamentu. Budući da zakonom nije propisano da testament mora sadržavati pismenu izjavu zavještaoca da se radi o njegovom testamentu, nego da takva izjava mora biti data pred svjedocima prilikom potpisivanja testamenta, pravilan je zaključak nižestepenih sudova kako je zavještalac S.D. pred svjedocima izjavio da je sačinjena isprava njegov testament. Kako je usmena izjava zavještaoca sposobnog za rasuđivanje u ovom slučaju bila izričita i jasna, to su ispunjeni svi uslovi za punovažnost testamenta, pa je odluka drugostepenog suda kojom je tužbeni zahtjev odbijen zasnovana na pravilnoj primjeni odredbe člana 67 ZON-a.

Predmet broj 01 O U 010930 17 Uvp – Obaveza obavještanja zainteresiranih lica o održavanju javne rasprave u upravnom sporu

Činjenice

U upravnom postupku prvostepeni organ, Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne politike USK-a, je na osnovu zahtjeva Privatne zdravstvene ustanove B. donio rješenje br. 09-37-7202-UP-1/2015 od 02.09.2015. godine, kojim je navedenoj ustanovi dao saglasnost za osnivanje ogranka apoteke u K., u ulici B.B. bb. Protiv navedenog rješenja žalbu su izjavili Zdravstvena ustanova K. i Privatna zdravstvena ustanova A.H., K., koja je dana 10.11.2015. godine odbačena rješenjem Ministarstva zdravstva, rada i socijalne politike USK-a br. 09-037-7202-UP-1/15. Nezadovoljni prvostepenom odlukom Zdravstvena ustanova K. i Privatna zdravstvena ustanova A.H., K. su na istu izjavili žalbu, koja je uvažena rješenjem Federalnog ministarstva zdravstva, Sarajevo br. 06-37-7769/15 od 04.01.2016. godine, protiv kojeg je tužilac Privatna zdravstvena ustanova B. pokrenuo upravni spor pred nadležnim sudom. Rješavajući po tužbi tužioca (protiv osporenog rješenja tuženog) Kantonalni sud u Bihaću je presudom br. 01 O U 010930 16 U od 09.05.2017. godine istu odbio kao neosnovanu, pri tome navodeći u obrazloženju svoje odluke da je, suprotno tužbenim prigovorima, tuženi organ pravilno i zakonito postupio kada je donio osporeno rješenje kojim su poništena rješenja Ministarstva zdravstva, rada i socijalne politike Unsko-sanskog kantona br. 09-37-7202-UP-1/15 od 10.11.2015. godine i od 02.09.2015. godine. U zahtjevu za vanredno preispitivanje presude prvostepenog suda tužilac je detaljno istakao razloge zbog kojih smatra da je nezakonito poništeno rješenje kojim je tužiocu data saglasnost za osnivanje ogranka apoteke a, pored ostalog, osporio je i status zainteresovanih stranaka u postupku, pri tome navodeći da Privatna zdravstvena ustanova A.H., K. ne postoji kao pravna osoba, te da ne može ni biti stranka u postupku. Predložio je da sud ukine prvostepenu presudu, te da istu preinači na način da usvoji tužbu i osporeno rješenje tuženog organa poništi kao nezakonito.

Odluka

Nakon što je ispitao zakonitost pobijane presude Vrhovni sud FBiH je presudom uvažio zahtjev za vanredno preispitivanje presude Kantonalnog suda u Bihaću br. 01 O U 010930 16 U od 09.05.2017. godine, istu ukinuo i predmet vratio istom sudu na ponovno rješavanje. Naime, u skladu s odredbom člana 28 Zakona o upravnim sporovima, upravni sporovi se rješavaju nejavno, po sudiji pojedincu ili na sjednici (stav 1), a ukoliko stranka u sporu zatraži da prisustvuje nejavnom rješavanju ili da se u predmetu održi javna rasprava, sud je dužan obavijestiti stranke i zainteresovana lica, ako ih ima, o datumu nejavnog rješavanja i njihovom pravu da tom rješavanju prisustvuju, odnosno održati usmenu raspravu javno (stav 2), s tim što stranke u sporu takav zahtjev mogu postaviti samo u tužbi ili odgovoru na tužbu (stav 3). U tužbi podnesenoj protiv osporenog rješenja tuženog organa tužilac je tražio od prvostepenog suda da u ovoj upravnoj stvari održi javnu raspravu upravo u skladu s odredbom citiranog člana 28 Zakona o upravnim sporovima, a kako je iz spisa predmeta evidentno, prvostepeni sud je održao usmenu javnu raspravu dana 09.05.2017. godine, ali je na istu pozvao samo tužioca i tuženi organ, dok zainteresovana lica Zdravstvena ustanova K. i Privatna zdravstvena ustanova A.H., K. nisu bila pozvana na raspravu (iako su čak u svom pismenom odgovoru na tužbu tražila da ih sud obavijesti o održavanju javne rasprave). Obzirom da zainteresovanim licima, po čijim žalbama je i doneseno osporeno rješenje od 04.01.2016. godine, nije omogućeno učešće u upravnom sporu u skladu s odredbom naprijed citiranog člana 28 Zakona o upravnim sporovima, a imajući pri tome u vidu i činjenicu da tužilac osporava status zainteresovanih lica, to je ovaj Sud ocijenio da je zbog navedenog zahtjev za vanredno preispitivanje sudske odluke osnovan. Radi svega izloženog, odnosno obzirom da je prvostepeni sud prilikom donošenja pobijane presude povrijedio pravila postupka, to je ovaj Sud zahtjev za vanredno preispitivanje sudske odluke usvojio, pobijanu presudu ukinuo i predmet vratio prvostepenom sudu na ponovni postupak.

Новине у јуриспруденцији Врховног суда Републике Српске

Припремила: Тања Милетић, Врховни суд Републике Српске

Увод

За овај број часописа изабрано је шест одлука Врховног суда Републике Српске. Ради се о одлукама у којима су изражени правни ставови о актуелним питањима из кривичне, грађанске и управне области. Издвојене су следеће одлуке: 11 0 У 020421 18 Квлз, 80 0 К 049297 19 Квлз, 89 1 019650 20 Рев 2, 71 0 Рс 241755 20 Рев, 11 0 У 023309 19 Увп и 11 0 У 023133 19 Увп.

Предмет 11 0 К 020421 18 Квлз – Организована криминална група – злочиначко удружење – члан 147 ставке 12 и 13 Кривичног закона Републике Српске и члан 123 став 1 тачка 10 Кривичног законика Републике Српске

Чињенице и наводи из захтјева за заштиту законитости

Првостепеном пресудом оглашени су кривим О.Б., Ј.Т., В.Т., В.Б., Н.О. и Н.М. због кривичног дјела извршеног у саставу криминалног удружења из члана 366 став 2 у вези с кривичним дјелом неовлашћене производње и промета опојних дрога из члана 207 став 3 у вези са ставкама 1 и 2 Кривичног законика Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“ бр. 64/17; у даљем тексту: Кривични законик), а Ј.Т. и због кривичног дјела недозвољене трговине из члана 271 став 3 у вези са ставкама 1 и 2 Кривичног законика и осуђени на казне затвора ближе означене у изреци првостепене пресуде. У поступку по жалби бранилаца осуђених и осуђеног Н.О. другостепени суд је одбио као неосноване жалбе бранилаца тада оптужених О.Б., В.Т., В.Б., Н.М., Н.О. и његову жалбу, те је дјелимично уважио жалбу браниоца тада оптуженог Ј.Т. и у односу на њега преиначио првостепену пресуду у правној оцјени дјела и одлуци о казни на начин ближе означен у изреци другостепене пресуде, док је у преосталом дијелу првостепена пресуда остала неизмијењена. Против наведених пресуда браниоци осуђених су поднијели захтјеве за заштиту законитости (у даљем тексту: захтјеви). У захтјевима бранилаца осуђених О.Б., Ј.Т. и Н. О. указује се, између осталог, на повреду кривичног закона тврдњом да су и првостепени суд и другостепено вијеће Врховног суда Републике Српске повриједили кривични закон на начин што су осуђени оглашени кривим за кривично дјело извршено у саставу криминалног удружења из члана 366 став 1 у вези са чланом 207 став 3 у вези са ставкама 1 и 2 Кривичног законика, а да чињенични опис дјела из изреке првостепене пресуде не одговара опису бића дјела из члана 366 став 1 Кривичног законика, већ да одговара бићу кривичног дјела из члана 383а став 2 раније важећег Кривичног закона Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“ бр. 49/03, 108/04, 37/06, 73/10, 1/12 и 67/13, у даљем тексту: Кривични закон).

Одлука

По оцјени овог Суда изнесени приговори нису основани. Наиме, одредбом члана 383а став 2 ранијег Кривичног закона, прописано је: „Ко као припадник злочиначког удружења учини кривично дјело прописано Кривичним законом Републике Српске, за које се може изрећи казна затвора три године или тежа казна, ако за поједино дјело није прописана

тежа казна, казниће се затвором најмање пет година.“ Одредбом члана 366 став 2 новог Законика прописано је: „Ко у саставу групе или организоване криминалне групе изврши кривично дјело утврђено овим Закоником за које је прописана казна затвора од три године или тежа казна, ако за поједино кривично дјело није прописана тежа казна, казниће се казном затвора најмање три године“. Дакле, у ранијем Закону назив кривичног дјела је „организовани криминал“ и у опису дјела се користи појам „припадник злочиначког удружења“, док је у новом Законику назив дјела „извршење дјела у саставу криминалног удружења“ и у опису дјела користе се појмови „група и организована криминална група“. Одредбом члана 147 став 12 ранијег Кривичног закона дефинисан је појам организоване криминалне групе тако да је то група лица од најмање три лица формирана ради вршења кривичних дјела за која се може изрећи казна затвора од три године или тежа казна, а у ставу 13 истог члана дефинисан је појам злочиначке организације, да је то удружење од најмање три лица чији чланови су се удружили ради вршења кривичних дјела. Одредба члана 123 став 1 тачка 10 Кривичног законика дефинише појам организоване криминалне групе, да је то удружење које се састоји од три или више лица која су се удружила ради вршења кривичних дјела за која је прописана казна затвора од три године или тежа казна. Дакле, обзиром да је дефиниција појма „злочиначког удружења“ према раније важећем Кривичном закону идентична дефиницији појма „организоване криминалне групе“ према сада важећем Кривичном закону то чињеница што је у чињеничном опису дјела наведено „као припадници злочиначког удружења“, умјесто „као припадници организоване групе“, никако не значи да је побијаним одлукама повријеђен Кривични закон, нити да је дошло до произвољне примјене ових материјалних закона, како то погрешно сматрају подносиоци наведених захтјева, јер диспозиција кривичног дјела за које су осуђени оглашени кривим, по елементима који одређују биће кривичног дјела у новом Законику и ранијем Кривичном закону, садржински се не разликују. С обзиром на наведено, те закључујући да ни остали приговори из захтјева бранилаца осуђених нису основани, овај Суд је наведене захтјеве одбио.

Предмет 80 0 К 049297 19 Квз – *Ne bis in idem* – члан 4 Закона о кривичном поступку Републике Српске, члан 4 став 1 Протокола бр. 7 уз Европску конвенцију за заштиту људских права и основних слобода

Чињенице и наводи из захтјева за заштиту законитости

Првостепеном пресудом оглашени су кривим Р.М. и Г.С. због кривичног дјела изазивања опште опасности из члана 402 став 7 у вези са ставкама 4 и 2 Кривичног закона Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“ бр. 49/03, 108/04, 37/06, 70/06, 73/10, 1/12 и 67/13; у даљем тексту: КЗ РС-а) и осуђени на казне затвора у трајању од по 1 (једне) године. Другостепени суд је одбио као неосноване жалбе окружног јавног тужиоца и браниоца оптуженог Г.С., те је првостепену пресуду у дијелу који се односи на оптуженог Г.С. потврдио, а жалбу браниоца оптуженог Р.М. уважио и наведену пресуду преиначио тако што је према оптуженом Р.М. одбио оптужбу да је починио кривично дјело изазивања опште опасности из члана 402 став 7 у вези са ставкама 4 и 2 КЗ-а РС-а. Против те пресуде захтјев за заштиту законитости (у даљем тексту: захтјев) је поднио бранилац осуђеног, којим првенствено приговора да је побијаном пресудом на штету оптуженог повријеђен Кривични закон на начин што је супротно принципу *ne bis in idem* из члана 4 Закона о кривичном поступку Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“ бр. 53/12, 91/17 и 66/18; у даљем тексту: ЗКП РС-а), а који принцип је заштићен чланом 4 Протокола бр. 7 уз Европску конвенцију, оптужени оглашен кривим и кажњен за исти догађај (исто дјело) за које је претходно правоснажним рјешењем истог суда кажњен у прекршајном поступку.

Одлука

У конкретном случају, према утврђењу побијане пресуде, осуђени Г.С., као одговорно лице, критичног догађаја није поступио по прописима и мјерама о заштити на раду при кориштењу електричне енергије, па је услед тога из нехата изазвао опасност по живот електромонтера Д.Л., при чему је и проузроковао његову смрт. У таквом пропуштању чињења, на које је као одговорно лице био обавезан у смислу наведених правила и прописа (који су детаљно конкретизовани у изреци пресуде с аспекта бланкетних прописа и радњи које је био дужан предузети, а чије непредузимање је имало за посљедицу смрт једног лица), остварена су сва битна обиљежја кривичног дјела изазивања опште опасности из члана 402 став 7 у вези са ставкама 4 и 2 КЗ-а РС-а, за које дјело му је побијаном пресудом изречена казна затвора у трајању од 1 (једне) године. Поводом тог догађаја паралелно је вођен и прекршајни поступак који је правоснажно мериторно окончан прије почетка овог кривичног поступка. У прекршајном поступку утврђена је одговорност оптуженог за прекршај из члана 11 став 1 у вези са чланом 67 став 2 Закона о заштити на раду, који се манифестује у пропуштању да као одговорно лице у правном лицу у својству контролора извођења радова критичног догађаја обезбједи превентивне мјере ради заштите живота и здравља запосленог радника Д.Л., довођењем мјеста рада у безнапонско стање а приликом прикључка бројила на нисконапонску мрежу у мјесту Козјак, за који прекршај му је изречена новчана казна у износу од 500,00 (пет стотина) КМ. Из разлога у образложењу побијане пресуде недвосмислено произилази закључак да се у конкретном случају за један деликт нису водила два поступка за кривично дјело, него да су у радњама осуђеног истовремено остварена обиљежја и прекршаја и кривичног дјела бланкетног карактера, јер повреда бланкетних прописа који према чињеничном опису кривичног дјела (у диспозитиву оптужнице и изреци побијане пресуде) одређују радњу извршења дјела, истовремено манифестује и прекршај. Дакле, у конкретном догађају су једном радњом истовремено угрожена различита заштићена добра и остварена обиљежја два кажњива дјела, прекршај и кривично дјело. Такав закључак се образлаже аргументима да дјело за које је осуђени кажњен у прекршајном поступку нема карактер кривичне оптужбе у смислу одредби члана 4 став 1 Протокола бр. 7 уз Европску конвенцију, ни по својој правној природи с обзиром на заштитни објекат, ни по тежини казне с обзиром да је за то дјело запријеђена и изречена новчана казна. При томе се апострофира разлика у правној природи дјела за које је осуђени кажњен у прекршајном поступку за прекршај којим се штити успостављени систем заштите на раду при кориштењу електричне енергије (у складу са Законом о заштити на раду) и предметног кривичног дјела којим се пружа заштита опште сигурности људи и имовине, односно заштита живота људи и имовине већег обима. Осим тога, поред разлике у заштићеним добрима између конкретног прекршаја и кривичног дјела, побијана пресуда наглашава разлику у прописаној врсти казне којим се та добра штите, јер за учињени прекршај прописана је новчана казна од 250,00 до 1.500,00 КМ, а за кривично дјело казна затвора у трајању од једне до осам година. Надаље, истичући да чињенични опис дјела за које је побијаном пресудом осуђени оглашен кривим превазилази чињенични опис из изреке прекршајне одлуке у дијелу који се односи на наступање забрањене посљедице у виду смрти једног лица, што представља битни елемент кривичног дјела Изазивање опште опасности из члана 402 став 7 у вези са члановима 4 и 2 КЗ-а РС-а, а не и прекршаја за који је осуђени кажњен, побијана пресуда закључује да нема основа за примјену начела *ne bis in idem*.

Наведене разлоге као мјеродавно образложење прихвата овај Суд у цјелости. Ово из разлога што принцип *ne bis in idem* из члана 4 став 1 Протокола бр. 7 уз Европску конвенцију подразумијева забрану поновног суђења и кажњавања неког лица за кривично дјело за које је већ правоснажно ослобођен или осуђен у складу са законом и кривичним поступком те државе.

У конкретном случају, дјело за које је осуђени кажњен у прекршајном поступку не задовољава ниједан од алтернативних критерија које је Европски суд за људска права успоставио у предмету Енгел да би се радило о оптужби за кривично дјело, а односе се на правну природу дјела и тежину прописане казне за то дјело. Осим тога, у односу на идентитет дјела, за оцјену да ли су дјела иста (идем) Европски суд за људска права је у предмету *Sergey Zoltukhim v. Russia* (10. фебруар 2009. године) заузео становиште да је за оцјену да ли се ради о истом дјелу од одлучујућег значаја да је чињенично стање које се ставља на терет оптуженом у оба поступка исто или у битном исто, а у конкретном случају несумњиво је утврђено да чињенични опис кривичног дјела у изреци побијане пресуде у битним чињеницама превазилази чињенични опис дјела за које је осуђени кажњен у прекршајном поступку. Из наведених разлога, овај уд налази да је неоснован приговор из захтјева заснован на тврдњи да је побијаном пресудом учињена повреда кривичног закона из члана 312 тачка в) ЗКП-а РС-а.

Предмет 89 1 019650 20 Рев 2 – Стицање права својине – члан 93 став 1 Закона о извршном поступку

Чињенице и ревизиони наводи

У овој парници тужитељ тражи утврђење да је он на основу рјешења извршног суда о досуди стекао право својине на некретнинама на Палама које у нарави представљају угоститељски објекат – пансион површине 354 м², и то прије него што је на приједлог тужених извршен упис законске хипотеке и забиљежбе извршења на тим некретнинама, те обавезивање тужених да трпе брисање уписа извршених у њихову корист и укњижбу тужитеља као власника предметних некретнина с 1/1 дијела. Нижестепени судови су нашли да је тужитељ стекао право својине на спорним некретнинама на основу судске одлуке и да његов упис у земљишној књизи има само декларативни карактер, слиједом чега нису ваљани уписи у корист тужених као трећих лица, који су извршени након што је извршни суд донио одлуку о досуди ових некретнина тужитељу, па су судили тако што су усвојили његов тужбени захтјев. Ревизијом тужени побијају другостепену пресуду због повреде одредаба парничног поступка и погрешне примјене материјалног права.

Одлука

Ревизиони суд закључује да су нижестепени судови потпуно занемарили начело повјерења у земљишне књиге и с тим у вези права трећих савјесних лица, те да нису у праву када сматрају да незаконитости у извршном поступку, у коме су спорне некретнине досуђене тужитељу, немају утицаја на рјешавање предметног спора. Наиме, забиљежба је, поред укњижбе и предбиљежбе, једна од врста уписа у земљишну књигу која се од друге двије врсте разликује по томе што се не односи на упис земљишно-књижних права већ на упис чињеница и околности од утицаја на располагање некретнинама, односно околности значајних за промет земљишно-књижних права (члан 2 став 4 Закона о земљишним књигама Републике Српске, „Службени гласник Републике Српске“ бр. 67/03 до 119/08; у даљем тексту: ЗЗК). Члан 72 Закона о извршном поступку („Службени гласник Републике Српске“ бр. 59/03 до 66/18; у даљем тексту: ЗИП) прописује да је суд обавезан да, одмах након доношења рјешења о извршењу, по службеној дужности одреди упис забиљежбе извршења у земљишну књигу. Ова забиљежба извршења, као прва извршна радња у поступку извршења на непокретностима, има изузетан значај за ток извршног поступка и редослијед намирења. Моментом уписа забиљежбе извршења тражилац извршења стиче судско заложно право на непокретности. Сви уписи извршени прије уписа забиљежбе извршења имају првенство у односу на право намирења стечено забиљежбом извршења. Надаље, члан 93 став 1 ЗИП-а прописује да по полагању цијене суд доноси рјешење којим некретнину досуђује

купцу и истовремено одређује упис промјене права својине у земљишну књигу, брисање права трећих лица, као и предају непокретности у посјед купцу. Захтјев за упис преноса својине и брисање других права суд ће упутити по службеној дужности и то одмах по доношењу рјешења о досуди јер су правила о достављању овог рјешења пука формалност, а евентуално уложена жалба нема суспензивно дејство. Ово из разлога што купац право својине не стиче доношењем рјешења о досуди већ уписом промјене својине у земљишну књигу. Овакво тумачење наведене одредбе ЗИП-а је у складу с новим концептом начела уписа у земљишне књиге, по коме се стварна права на непокретностима, осим у случају наслеђивања, стичу тек уписом у земљишне књиге (члан 5 ЗЗК-а). Стога је погрешно схватање нижестепених судова да овај упис има декларативан карактер. Упис права својине у корист купца има конститутивни карактер, што значи да купац (овдје: тужитељ) право својине не стиче доношењем рјешења о досуди (оно само представља правни основ за стицање тог права) већ уписом промјене својине у земљишну књигу. У конкретном случају извршни суд није поступио по напријед наведеним одредбама ЗИП-а, односно није наложио земљишно-књижној канцеларији да упише забиљежбу извршења нити јој је доставио рјешење о досуди спорних некретнина тужитељу, иако је то морао учинити по службеној дужности. Дакле, у вријеме уписа извршених у корист тужених, чије се брисање тражи у овој парници, у земљишној књизи није било уписано било какво оптерећење нити право тужитеља у вези предметне некретнине. Тужитељ није доказао да је туженима као трећим лицима била позната нетачност земљишне књиге или да им је због грубе непажње остала непозната, а само у тој ситуацији он би могао туженима оспоравати ранг првенства. Ради изложеног, овај суд налази да ревизија првотужене с основом указује да су нижестепене пресуде засноване на погрешној примјени материјалног права, слиједом чега је исту усвојио и обје нижестепене пресуде преиначио тако што је тужбени захтјев одбио.

Предмет 71 0 Рс 241755 20 Рев – Благовременост тужбе – члан 118 став 2 Закона о раду

Чињенице и ревизиони наводи

Предмет спора у овој парници је захтјев тужитељице за утврђење да је на основу уговора о раду од 03.04.2015. године, закљученог за период од годину дана, код тужене засновала радни однос на неодређено вријеме, те слиједом тога захтјев за враћање на рад и исплату накнада плата, те уплату законских доприноса за период означен у изреци првостепене пресуде. Првостепени суд је одбио тужбени захтјев налазећи да је тужитељица са туженом закључила уговор о раду на одређено вријеме, на који није имала приговоре, па је након истека тог уговора тужитељици престао радни однос по сили закона. Другостепени суд је, одлучујући о жалби тужитељице, прихватио као правилна чињенична утврђења првостепеног суда, с тим што налази да је тужитељица за повреду права из радног односа сазнала 07.04.2016. године, те да је у односу на захтјеве за враћање на рад код тужене и за сва новчана потраживања, које је први пут поставила у поднеску од 25.10.2016. године, тужба неблаговремена у смислу одредбе члана 201 став 4 Закона о раду („Службени гласник Републике Српске“ бр. 1/16 и 66/18) и да слиједом тога тужитељици недостаје правни интерес у односу на захтјев за утврђење (у ком дијелу сматра да је тужба благовремена, али недозвољена), али је жалбу одбио и потврдио првостепену пресуду. Ревизијом тужитељица побија другостепену пресуду због повреда одредаба парничног поступка и погрешне примјене материјалног права, с приједлогом да се побијана пресуда преиначи или укине и предмет врати истом суду на поновно суђење.

Одлука

Овај Суд налази да из напријед изнесених чињеница током поступка, које тужитељица понавља и у ревизији, произилази закључак да тужитељица свој захтјев темељи на тврдњи да ј тужена са

њом закључила уговор о раду на одређено вријеме супротно одредби члана 16 став 2 Закона о раду („Службени гласник Републике Српске“ бр. 55/07 – пречишћен текст; у даљем тексту: ЗР), чиме је створен услов да се њен уговор може сматрати као уговор о раду закључен на неодређено вријеме (члан 16 став 3 ЗР-а). Међутим, нужно је имати у виду да законски прописи којима се регулишу радни односи предвиђају и рокове преклузивног карактера за заштиту права у радном спору који, ако се пропусте, доводе не само до губљења права на покретање радног спора, него и до губљења самог права. Тужитељица је имала сазнање о повреди права из радног односа дана 03.04.2015. године, када је због истека приправничког стажа закључила уговор о раду на одређено вријеме, а не 07.04.2016. године када је обавјештена да јој уговор о раду на одређено вријеме истиче 08.04.2016. године и да јој с тим даном престаје радни однос код тужене. Претпоставка је да се тужитељица закључењем уговора упознала са свим релевантним прописима и садржајем закљученог уговора за који тврди да није био у складу с одредбом члана 16 став 2 ЗР-а. Како је тужба поднесена 06.07.2016. године то је иста неблагоприятна, јер је поднесена по протеклу субјективног преклузивног рока од једне године од дана сазнања за повреду. У ситуацији када се може примијенити субјективни рок искључена је могућност примјене трогодишњег објективног рока. По оцјени овог Суда, изнесени разлози указују да је тужбу у овој правној ствари требало у цјелини одбацити на основу одредбе члана 67 тачка 2 Закона о парничном поступку („Службени гласник Републике Српске“ бр. 58/03 до 61/13) у вези с одредбом члана 118 ЗР-а, али обзиром да је тужбени захтјев тужитељице одбијен то су правне посљедице исте.

Предмет 11 0 У 023309 19 Увп – Одбацивање тужбе као поднијете од неовлашћеног лица – чланови 2 и 22 став 1 тачка 1 Закона о управним споровима

Чињенице и наводи из захтјева за ванредно преиспитивање пресуде

Побијаним рјешењем одбачена је тужба као изјављена од неовлашћеног лица против рјешења туженог, којим су именовани чланови Школског одбора за привремено управљање ЈУ Основна музичка школа „С.Р.М.“ у Н. Одбацивање тужбе суд је образложио разлозима да у вријеме доношења оспореног акта тужилац није био директор (мандат му је истекао 16.10.2016. године), а ни запослен у школи (престао му је радни однос 05.11.2016. године) и нема интерес за подношење тужбе, као и да оспореним актом није повријеђено његово право, односно непосредни лични интерес заснован на закону у смислу члана 2 Закона о управним споровима („Службени гласник Републике Српске“ бр. 109/05 и 63/11). Захтјевом за ванредно преиспитивање (у даљем тексту: захтјев) тужилац побија наведено рјешење због повреде закона, указујући на погрешан закључак суда да он нема правни интерес за подношење тужбе.

Одлука

По оцјени Врховног суда Републике Српске, у конкретном случају није спорна чињеница да тужилац у вријеме доношења оспореног акта није био директор школе, па је правилно одбачена тужба као поднијета од неовлашћеног лица. Наиме, побијано рјешење о именовању чланова Школског одбора за привремено управљање ЈУ Основна музичка школа „С.Р.М.“ у Н. је донесено дана 12.1.2017. године, у вријеме када је тужиоцу истекао други мандат на мјесту директора наведене школе. Чињеница да је рјешење о разрјешењу дужности директора школе донијето 1.2.2017. године нема утицаја на околност да ли тужилац има правни интерес да побија оспорено рјешење о именовању чланова Школског одбора, јер није спорно да он у вријеме доношења тог рјешења није био запосленик те школе, а ни директор јер му је мандат директора истекао дана 16.10.2016. године. Наведено рјешење о његовом разрјешењу дужности директора школе има декларативан карактер јер је истим само констатовано да

је тужиоцу истекао мандат дужности директора с даном 16.10.2016. године, коју чињеницу тужилац не оспорава. Поред наведеног, тужилац је поднио и тужбу против рјешења туженог од 17.10.2016. године којим је именован вршилац дужности директора те школе до избора директора школе, коју тужбу је Окружни суд у Бањалуци одбио као неосновану пресудом број 11 0 У 019751 16 У од 03.05.2017. године уз образложење да је одлука о именовању вршиоца дужности директора школе законита, јер је тужиоцу престао мандат директора школе с даном 16.10.2016. године.

Предмет 11 0 У 023133 19 Увп – Додјела концесије – чланови 26 став 3 и 28 Закона о концесијама

Побијаном пресудом одбијена је тужба изјављена против оспореног акта тужене којим је тужиоцу додијељена концесија за експлоатацију техничког грађевинског камена-кречњака на лежишту „Д.“ код П., на период од 18 година од дана закључења уговора о концесији, за коју концесију је дужан плаћати концесиону накнаду у износу од 3,6% од укупног годишњег прихода оствареног од обављања концесионе дјелатности, те је дужан уплатити једнократну накнаду за уступљено право у износу од 42.659,08 КМ у корист буџета Републике Српске, а тужена је овластила Министарство индустрије, енергетике и рударства да с концесионаром закључи уговор о концесији, уз одредбу да уколико у року од 30 дана од дана пријема рјешења исти не потпише губи сва права утврђена рјешењем о додјели концесије. Захтјевом за ванредно преиспитивање те пресуде (у даљем тексту: захтјев) тужилац исту побија због повреде закона, уговора о оснивању тужиоца и других његових аката, као и повреде прописа о поступку која је од утицаја на рјешење ствари. Указује да нижестепени суд погрешно сматра да је у оспореном акту дефинисан предмет концесије и да се наведени недостатак не може исправити уговором о концесији, те да он има искључиво право на експлоатацију камена у оквиру дефинисаног експлоатационог поља.

Одлука

По оцјени овог Суда, оспорени акт садржи елементе прописане чланом 26 став 3 Закона о концесијама („Службени гласник Републике Српске“ бр. 25/02, 91/06 и 92/09; у даљем тексту: ЗК), укључујући и рок за закључивање уговора. Предмет концесије је дефинисан чланом 4 ЗК-а и не одређује елементе које захтијева тужилац, а међусобна права и обавезе се регулишу уговором сагласно члану 28 ЗК-а. Стога произилази да су оспорени акт и побијана пресуда засновани на правилној примјени наведених одредаба ЗК-а. Наиме, прије доношења оспореног акта овлашћени представници тужиоца и тужене су преговарали и дефинисали основне елементе Нацрта уговора о концесији за експлоатацију кречњака на лежишту „Д.“, осим обухвата простора на коме ће се обављати концесиона дјелатност. Тужилац је право на експлоатацију кречњака на истом локалитету стекао 2004. године, по основу уговора о оснивању Друштва с ограниченом одговорношћу за производњу жељезних и других руда „Н. р. Љ.“ П. и рјешења Министарства привреде, енергетике и развоја од 12.8.2004. године. Уговор су закључили Р. ж. р. Љ. а.д. П. и компанија LNM Н. N.V. с Х.а., којим оснивају друштво с ограниченом одговорношћу „Н. р. Љ.“ са сједиштем у П. (садашњи назив: А.М. д.о.о. П.). Вриједност имовине рудника жељезне руде „Љ.“ а.д. П. која је унесена као оснивачки улог у заједничко предузеће исказана је у табели број 2.а која чини саставни дио уговора о концесији али из те табеле је видљиво да експлоатациона права немају новчану вриједност. Студијом економске оправданости од 29.4.2015. године, која је била основ за преговарање, предвиђено је да план годишње експлоатације техничког грађевинског камена кречњака износи 90.000 м³, а понуђач (тужилац) је навео да план укупне производње камена на површинском копу „Д.“ у периоду од 2015. до 2035. године износи 1.890.000 м³, те да су укупне резерве А, В и С категорије на

лежишту „Д.“ 29.454,594 м³. Тужилац условљава тужену да му се одреде коте експлоатационог поља које су биле одређене рјешењем из 2004. године, иако није експлоатисао минералну сировину у капацитету који је предвиђен Главним рударским пројектом од 400.000 м³ нити чак у капацитету који је одређен Студијом економске оправданости од 90.000 м³ и на тај начин држи „заробљеним“ резерве од око 20.000.000 м³ минералне сировине. Произилази да је предмет концесије базиран на документима који су донесени 2009. Године, када је лежиште камена кречњака фактички подијељено, додјелом концесије другом правном лицу, а истовремено удовољено потребама тужиоца које су исказане Студијом економске оправданости. Тужиоцу је додјелом концесије обезбијеђен простор на коме се налазе изграђени рударски објекти и минерална сировина који је сасвим довољан за тражени период експлоатације до 2035. године с предвиђеним капацитетом од 90.000 м³, на којем локалитету је тужилац вршио и сада врши експлоатацију минералне сировине.

Novine u jurisprudenciji Apelacionog suda Brčko distrikta Bosne i Hercegovine

Pripremila: Mirela Adžajlić Hodžić, Apelacioni sud Brčko distrikta Bosne i Hercegovine

Uvod

Za ovaj broj časopisa *Pravna hronika* Apelacioni sud Brčko distrikta Bosne i Hercegovine izdvojio je pet presuda iz druge polovine 2020. godine, i to tri presude iz oblasti kaznenog prava i dvije presude iz oblasti građanskog prava.

Presuda broj 96 o K 121673 20 Kž – Kazneno djelo – Oduzimanje djeteta ili maloljetnika iz članka 214 stavak 1 Krivičnog zakona Brčko distrikta Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Brčko distrikta BiH“ br. 19/20 – prečišćeni tekst)

Činjenice i žalbeni navodi

Presudom Osnovnog suda Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, broj 96 o K 121673 19 K od 23.12.2019. godine, optuženi D.M. zv. Č. iz B., oglašen je krivim da je radnjama opisanim u izreci te presude počinio kazneno djelo Oduzimanje djeteta ili maloljetnika iz članka 214 stavak 1 KZ-a BDBiH, za koje mu je izrečena uvjetna osuda kojom mu je utvrđena kazna zatvora u trajanju od 30 (trideset) dana, koja neće biti izvršena ukoliko optuženi u roku od 1 (jedne) godine ne počini novo kazneno djelo.

U okviru žalbenog osnova „pogrešno utvrđeno činjenično stanje“ optuženi D.M. prigovara da je prvostupanjski sud na temelju provedenih dokaza pogrešno zaključio da je optuženi bio obvezan postupiti po Rješenju Pododjela za socijalnu zaštitu, broj ... od 06.09.2018. godine, koje je postalo konačno 17.10.2018. godine, s danom njegove konačnosti, a ne s danom njegove izvršnosti, odnosno 15 dana od dana donošenja rješenja, kako je to propisano člankom 250 stavak 4 Zakona o upravnom postupku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine. S tim u svezi, prvostupanjski sud nije utvrđivao činjenicu kada je rješenje postalo izvršno, a što po mišljenju optuženog predstavlja trenutak kada je stranka u upravnom postupku dužna postupati po tom rješenju, uz mogućnost njegovog prinudnog administrativnog izvršenja. Time je sud propustio pravilno utvrditi da je predmetno rješenje, u skladu s navedenom zakonskom odredbom, postalo izvršno tek 31.10.2018. godine, od kad je optuženi bio obvezan po njemu postupiti.

Odluka

Navedeni žalbeni prigovori optuženog nisu osnovani iz razloga što je Pododjel za socijalnu zaštitu, nakon što je razveden brak optuženog i D.M.2, presudom od 08.09.2016. godine, kojom je njihov maloljetni sin povjeren majci na čuvanje i odgoj, zapisnički uredio osobne kontakte optuženog s djetetom od 01.11.2016. godine, kojih se optuženi nije pridržavao, zbog čega je na zahtjev majke Pododjel za socijalnu zaštitu i donio Rješenje od 06.09.2018. godine, koje je postalo konačno dana 16.10.2018. godine, kada je optuženi primio rješenje Apelacione komisije od 09.10.2018. godine, kojim je odbijena njegova žalba na prvostupanjsko rješenje. Dakle, optuženi je bio upoznat sa sadržajem i obvezama iz Rješenja i pored toga, bez intervencije Policije Brčko distrikta Bosne i Hercegovine – o čemu svjedoče njihove službene zabilješke – nije htio u propisanim terminima vratiti dijete

majci. S tim u svezi, za postojanje kaznenog djela nema značaja da li je rješenje kojim se utvrđuju njegovi osobni kontakti postalo izvršno u skladu sa Zakonom o upravnom postupku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, jer se izvršnost dovodi u svezu s mogućnošću administrativnog izvršenja, a za postojanje kaznenog djela je dovoljno da je način osobnog kontakta optuženog s djetetom bio uređen konačnim rješenjem nadležnog organa, te da je optuženi zadržao ili oduzeo dijete, bez znanja i privole majke mimo termina koji su u tom rješenju definirani.

Presuda broj 96 o K 118229 20 Kž – Kazneno djelo – Posebni slučajevi krivotvorenja isprave iz članka 368 stavak 4 Krivičnog zakona Brčko distrikta Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Brčko distrikta Bosne i Hercegovine“ br. 19/20 – prečišćeni tekst)

Činjenice i žalbeni navodi

Presudom Osnovnog suda Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, broj 96 o K 118229 19 K od 23.09.2020. godine, optužena V.V.P. iz B. oslobođena je optužbe, temeljem članka 284 stavak 1 točka a Zakona o kaznenom postupku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Brčko distrikta Bosne i Hercegovine“ br. 34/13, 27/14 i 3/19 – u daljem tekstu: ZKP BDBiH), da je radnjama opisanim u izreci te presude počinila produženo kazneno djelo Posebni slučajevi krivotvorenja isprave iz članka 368 stavak 4 u svezi sa člankom 55 KZ-a BDBiH.

Pobijajući prvostupanjsku presudu zbog „pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja“ tužitelj u žalbi ističe da je prvostupanjski sud prigodom donošenja pobijane presude propustio pravilno utvrditi da je optužena V.V.P. u periodu od 2014. do 2018. godine, radeći na Odjelu hemiologije JZU Z.c.B., otpusnice pacijenata tog Odjela ovjeravala pečatom „spec. int. medicine onkolog“, iako u tom periodu još uvijek nije stekla to zvanje, što je s potpunom sigurnošću utvrdio, pa je opet optuženu oslobodio zaključujući „da u ovakvim njenim radnjama nisu ostvareni elementi kaznenog djela koje joj se stavlja na teret“.

Odluka

Nisu tačne tvrdnje tužitelja da je prvostupanjski sud optuženu V.V.P. oslobodio od optužbe „jer se u njenim radnjama nisu ostvarili elementi kaznenog djela koje joj se stavlja na teret“, kako se to tvrdi u žalbi tužitelja, nego „da sud nakon svestrane ocjene svih dokaza provedenih na glavnoj raspravi nije utvrdio da je dokazano da je optužena počinila kazneno djelo za koje se tereti“, zbog čega je optuženu V.V.P., temeljem članka 284 stavak 1 točka c ZKP-a BDBiH, oslobodio od optužbe da je počinila produženo kazneno djelo Posebni slučajevi krivotvorenja isprave iz članka 368 stavak 4 u svezi sa člankom 55 KZ-a BDBiH.

Nadalje, ni za ovaj Sud nije upitno da je optužena u periodu od 2014. do 2018. godine, radeći u JU Z.c.B., koristila pečat na kojem je uz zvanje „specijaliste interne medicine“ stajala i „subspecijalizacija onkolog“, iako je to zvanje stekla tek 20.03.2020. godine, kako to u žalbi s pravom ukazuje tužitelj, te da takvo postupanje optužene po svojoj naravi ima karakter radnje počinjenja kaznenog djela Posebni slučajevi krivotvorenja isprave iz članka 368 stavak 4 KZ-a BDBiH; međutim, kako navedeno kazneno djelo tvore radnja počinjenja (izdavanje isprave u kojoj uz potpis navodi da ima zvanje, iako ga nema) i posljedica (a to ima direktnog utjecaja na dokaznu snagu isprave), onda je za postojanje navedenog kaznenog djela bilo nužno dokazati da je usljed evidentnog ostvarenja kaznenopravne radnje nastupila i štetna posljedica.

U konkretnom slučaju svi relevantni dokazi koje je izložio tužitelj nedvojbeno potvrđuju da je optužena u inkriminiranom periodu poduzimala radnje koje joj se u činjeničnom opisu dispozitiva

optužnice stavljaju na teret; međutim, niti jedan od tih dokaza, kao i nijedan od saslušanih svjedoka, nije potvrdio da je takav „objektivni učin“ optužbe proizveo štetnu posljedicu, koja se ogleda u tomu da je takav postupak optužene „imao bitnog utjecaja na dokaznu snagu isprave“, odnosno „da je to imalo značaja u budućem liječenju pacijenata, s obzirom na granu medicine o kojoj se radi“, kako je tu posljedicu definirao tužitelj u podnesenoj žalbi. S tim u svezi, provedeni dokazi ne ukazuju da su inkriminirane radnje optužene proizvele bilo kakvu štetnu posljedicu (utjecaj na dokaznu snagu isprave), jer se u otpusnicama uglavnom opisuje primijenjena kemioterapija u liječenju onkoloških bolesnika, koju je odredio onkološki konzilij, s tim što tužitelj tijekom dokaznog postupka nije prezentirao niti jedan dokaz u tom pravcu, a niti se na argumentiran način bavio dokazivanjem postojanja štetne posljedice kao bitnog obilježja kaznenog djela iz članka 368 stavak 4 KZ-a BDBiH.

Presuda broj 96 O K 119461 20 Kž – Kazneno djelo – Sprječavanje dokazivanja iz članka 343 stavak 3 Krivičnog zakona Brčko distrikta Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Brčko distrikta BiH“ br. 19/20 – prečišćeni tekst)

Činjenice i žalbeni navodi

Presudom Osnovnog suda Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, broj 96 O K 119461 18 K od 30.04.2019. godine, optuženi P.J. iz D.S. je na osnovu članka 284 stavak 1 tačka c Zakona o krivičnom postupku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Brčko distrikta Bosne i Hercegovine“ br. 34/13 i 27/14 i 3/19, u daljem tekstu: ZKP BDBiH) oslobođen od optužbe da je radnjama opisanim u izreci te presude počinio kazneno djelo Sprečavanje dokazivanja iz članka 343 stavak 3 KZ-a BDBiH.

Obrazlažući žalbu, Tužiteljstvo navodi da je izreka presude protivrječna sama sebi i njezinim razlozima, te da je time počinjena bitna povreda odredaba kaznenog postupka iz članka 297 stavak 1 tačka k ZKP-a BDBiH. Pojašnjavajući takvu tvrdnju ističe da je sud presudu zasnovao na pogrešnoj ocjeni izvedenih dokaza, pa time postoji znatna protivurječnost između sadržine dokaza i onog što je o sadržini dokaza navedeno u obrazloženju presude. Nesporno, po ocjeni Tužiteljstva, proizilazi da je u konkretnom slučaju bio u toku upravni postupak gdje je geometar izlazio na lice mjesta i izvršio postavljanje zemljomjernih znakova, kao i postavljanje takvih znakova gdje ranije nisu postojali, koje je poslije toga optuženi uklonio u namjeri da oteža dokazivanje prava vlasništva na nepokretnostima koje graniče s njegovom, odnosno poduzeo je radnje vađenja zemljomjernih znakova i njihovo postavljanje na mjestu gdje nisu postojali želeći time stvoriti lažni dokaz o imovinskopравnim odnosima na nepokretnostima, odnosno otežati dokazivanje prava vlasništva na predmetnim nepokretnostima koje su graničile s njegovom nepokretnosti. U prigovoru na pogrešno utvrđeno činjenično stanje u pobijanoj presudi Tužiteljstvo u žalbi ističe kako sud nije pravilno ocijenio dokaze izvedene na glavnom pretresu, zbog čega je izveo pogrešan zaključak kako nema dovoljno dokaza da je optuženi imao namjeru da spriječi ili znatno oteža dokazivanje u sudskom postupku, pa je sud neosnovano zbog nedostatka dokaza P.J. oslobodio od optužbe da je počinio kazneno djelo Sprečavanje dokazivanja iz članka 343 stavak 3, a u svezi sa stavkom 1 KZ-a BDBiH.

Odluka

Sve dokaze na koje se Tužiteljstvo poziva u žalbi (iskaze svjedoka i vještaka geodetske struke i materijalnu dokumentaciju) prvostupanjski sud je, po ocjeni ovog Suda, u potpunosti savjesno ocijenio, sukladno odredbama članaka 281 i 290 stavak 7 ZKP-a BDBiH. Prvostupanjski sud je u bitnom vjerno interpretirao sadržaj iskaza saslušanih svjedoka i vještaka, kao i drugih dokaza, tako da je neprihvatljiva žalbena tvrdnja Tužiteljstva da postoji znatna protivurječnost između stvarne sadržine dokaza i onog što je sud o sadržini dokaza naveo u obrazloženju presude. Nakon

savjesne i pravilne ocjene dokaza, sud je određeno i potpuno iznio koje činjenice i iz kojih razloga je uzeo nedokazanim. Tako je opravdano utvrdio da optužba tokom dokaznog postupka nije uopće dokazivala postojanje bilo kakvog sudskog postupka vezanog za spor oko vlasništva ili uređenja međe, te da je optuženi išao za tim, odnosno imao namjeru da spriječi ili znatno oteža dokazivanje u tom postupku.

Na osnovu iskaza svjedoka-geometra M.P. da se zaključiti da je isti u 2017. godini izlazio na teren u D.S. da bi izvršio cijepanje zemljišne parcele koja je u suvlasništvu G.F. i D.M., a koja graniči s parcelom broj ... u vlasništvu optuženog P.J. i na osnovu iskaza istog se da zaključiti da on nije izlazio navedene prilike na teren radi uređenja ili uspostavljanja međe između parcela navedena dva lica i parcele optuženog a niti da između tih parcela postavlja međašne oznake. Prema tome, pravilno je odbrana iznijela tvrdnju u toku kaznenog postupka da geometar M.P. nije u upravnom postupku uređivao među između parcela G.F. i D.M. s jedne strane te parcele optuženog P.J. s druge strane, niti je između istih parcela on postavljao međašne oznake. G.F. i D.M. su na među stavili PVC cijevi, samovoljno, bez znanja optuženog, da bi time označili navodnu granicu između svojih parcela i parcele optuženog, a za što nisu bili ovlašćeni. Osim toga, iz pismenog nalaza i mišljenja vještaka geodetske struke B.S., koji je ista usmeno iznijela na glavnom pretresu, proizilazi da linija razgraničenja između predmetnih parcela G.F. i D.M., te parcele optuženog, nije mijenjana od stupanja na snagu premjera koji je izvršen 1964. godine, a između parcele optuženog i parcela navedenih lica postoje čvrste međašne biljege. Sve navedeno govori u prilog zaključka prvostupanijskog suda da kod optuženog nije postojala namjera, odnosno da mu nije bio cilj da radnjama koje je počinio (uklanjanje plastičnih cijevi ispunjenih betonom i betonskog stubića s tromeđe koje su samovoljno postavili vlasnici susjednog zemljišta G.F. i D.M.) spriječi ili znatno oteža, u sudskom postupku ili bilo kojem drugom postupku, utvrđivanje gdje se nalazi međa između navedenih parcela. Po ocjeni ovog Suda, optuženi je bio isprovociran postupcima G.F. i D.M., koji su samovoljno bez prisustva optuženog kao navodne međašne oznake između svojih parcela i parcele optuženog stavili plastične cijevi ispunjene betonom i na tromeđi betonski stubić, pa je takve znake koji nisu međašne oznake trajnog karaktera i koje nije u upravnom ili sudskom postupku uređenja međe postavilo službeno lice, optuženi uklonio i postavio drvene štapove na mjestu gdje je smatrao da se nalazi međa. Ovim je dat odgovor na pitanje Tužilaštvu iznijetom u žalbi, zbog čega je optuženi uklonio pomenute plastične cijevi punjene betonom i betonski stubić s tromeđe koje su G.F. i D.M. postavili na navodnoj međašnoj liniji između svojih parcela i parcele optuženog P.J. Prema tome, sigurno se može zaključiti da uklanjanje navedenih oznaka s navodne međašne linije nije učinjeno s ciljem da bi se spriječilo ili znatno otežalo dokazivanje u sudskom postupku vlasništva ili nekog drugog stvarnog prava, odnosno spriječilo ili znatno otežalo dokazivanje gdje se tačno nalazi međa između susjednih parcela optuženog P.J. i parcela G.F. i D.M.

Presuda broj 96 o P 098318 20 Rev – Solidarnost dužnika (članak 414 Zakona o obligacionim odnosima, „Službeni list SFRJ“ br. 29/78, 39/85, 55/89 i 57/89) i solidarnost povjerilaca (članak 425 ZOO-a)

Činjenice i revizioni navodi

Presudom Osnovnog suda Brčko distrikta Bosne i Hercegovine broj 96 o P 098318 16 P od 27.11.2018. godine obvezuju se tuženi da tužitelju, solidarno, na ime neosnovanog obogaćenja, isplate iznos od 187.968,51 KM, sa zakonskom zateznom kamatom počev od 27.06.2012. godine pa do konačne isplate, a sve u roku od 30 dana po pravosnažnosti presude pod prijetnjom prinudnog izvršenja. Obvezuju se tuženi da tužitelju, solidarno, naknade troškove parničnog postupka u iznosu od 9.284,64 KM, a sve u roku od 30 dana po pravosnažnosti ove presude pod prijetnjom prinudnog izvršenja.

Predmet raspravljanja i odlučivanja u ovoj parnici je zahtjev (tužbeni zahtjev) tužitelja BDBiH da mu tuženi R.M., R.E.1, R.E.2 i R.F. solidarno isplate (izvrše povrat) više naplaćene zakonske zatezne kamate u iznosu od 187.968,51 KM, koji im je platio na osnovu pravosnažne presude od podnošenja tužbe na iznos utvrđene naknade za izuzete nepokretnosti.

Tuženi R.M., R.E.1, R.E.2 i R.F., svi iz B., izjavili su žalbe protiv prvostupanjske presude, a Apelacioni sud Brčko distrikta Bosne i Hercegovine presudom broj 96 o P 098318 19 Gž od 17.09.2019. godine (dalje drugostupanjska presuda) je žalbe odbio i potvrdio prvostupanjsku presudu.

Revizijom jedino tuženi R.F. pobija drugostupanjsku presudu zbog povrede odredaba parničnog postupka i pogrešne primjene materijalnog prava. Revident je drugi revizioni razlog, tj. pogrešnu primjenu materijalnog prava, obrazložio istim navodima kao u žalbi, pa tako i dalje inzistira na tvrdnji da se obveza vraćanja zakonske zatezne kamate može među njima (tuženim) podjeliti, odnosno da nije dužnik solidarne obveze.

Odluka

Navedenu tvrdnju revidenta, reviziono vijeće je, jednako kao i nižestupanjski sudovi, ocijenilo neutemeljenom. Naime, presudom broj 96 o P 000967 08 P od 20.02.2012. godine usvojen je u cijelosti tužbeni zahtjev u sadržaju kako su ga postavili u tom postupku tužitelji, a ovdje tuženi, da im u tom postupku tuženi, a ovdje tužitelj, „isplati iznos od 364.896,70 KM sa zakonskom zateznom kamatom na navedeni novčani iznos počev od 26.02.2008. godine“. Time su oni neizravno izraženom voljom koja potiče iz okolnosti konkretnog odnosa (kao suvlasnici nepokretnosti koje su im izuzete i za koje su tražili jedinstvenu naknadu u iznosu od 364.896,70 KM i jedinstvenu zakonsku zateznu kamatu) ugovorili aktivnu solidarnost obzirom da njihovo potraživanje nije bio skup pojedinačnih potraživanja svakog od njih. Jer, prema odredbi članka 425 ZOO-a, aktivno solidarno potraživanje je jedinstveno potraživanje i aktivna solidarnost vjerovnika može nastati, između ostalog, i prešutnom neizravnom voljom vjerovnika, kao što je nastala podnošenjem tužbe u pomenutom predmetu broj 96 o P 000967 08 P u kojoj su ovdje tuženi R.M., R.E.1, R.E.2 i R.F. istakli jedan tužbeni zahtjev s jedinstvenim potraživanjem kako naknade za izuzete nepokretnosti, tako i zakonske zatezne kamate i upravo tako je i presuđeno. Sukladno tome, valjalo je i tuženom u tom postupku (BDBiH) tako ispuniti obvezu, tj. platiti jedinstvenu naknadu i jedinstvenu kamatu kako su obvezani pravosnažnom presudom.

Dakle, predmet obveze BDBiH utvrđene pravosnažnom presudom broj 96 o P 000967 08 P od 20.02.2012. godine nije bio djeljiv, obzirom da je bio obvezan platiti R.M., R.E.1, R.E.2 i R.F. jedinstvenu naknadu za izuzete nepokretnosti i zakonsku zateznu kamatu. Znači, predmet njegove obveze je bio stvarno i pravno nedjeljiv. Kako je BDBiH, osim jedinstvene naknade za izuzete nepokretnosti, isplatio R.M., R.E.1, R.E.2 i R.F. i jedinstvenu zakonsku zateznu kamatu počev od 26.02.2008. godine, a trebao je od 20.02.2012. godine, za razliku (više) naplaćene zakonske zatezne kamate, oni u ovom postupku – samo sada u obrnutim ulogama – odgovaraju solidarno. Jer, prema odredbi članka 414 ZOO-a, za postojanje solidarne obveze, osim što zahtjev vjerovnika mora biti upravljen na više dužnika, obveza mora biti zajednička i iz iste pravne osnove i mora se temeljiti i odnositi na iste interese u ispunjenju činidbe, te mora postojati unutarnja povezanost potraživanja. Sve ove pretpostavke postojanja solidarne obveze tuženih ispunjene su, njihova obveza je jedinstvena i nije djeljiva, pa je utoliko neutemeljena tvrdnja revidenta da on kao i ostali tuženi nije dužnik solidarne obveze, odnosno da oni solidarno ne odgovaraju tužitelju za obračunati iznos više plaćene zakonske zatezne kamate u periodu od 26.02.2008. godine do 20.02.2012. godine.

Presuda broj 96 O P 120380 20 Gž – Odgovornost za štetu od opasne stvari (članci 173, 174 i 177 Zakona o obligacionim odnosima („Službeni list SFRJ“ br. 29/78, 39/85, 55/89 i 57/89))

Činjenice i žalbeni navodi

Presudom Osnovnog suda Brčko distrikta Bosne i Hercegovine broj 96 O P 120380 18 P od 14.07.2020. godine djelimično se usvaja tužbeni zahtjev tužitelja i obvezuje tuženi d.d.B.B. da tužitelju na ime naknade nematerijalne štete isplati za pretrpljenu fizičku bol iznos od 1.122,00 KM, za pretrpljeni strah iznos od 756,00 KM, za duševnu bol zbog naruženosti iznos od 1.200,00 KM, odnosno ukupan iznos od 3.076,00 KM na ime nematerijalne štete sa zakonskom zateznom kamatom od 14.07.2020. godine kao dana presuđenja do konačne isplate.

Odbija se tužbeni zahtjev u dijelu u kojem tužitelj potražuje na ime naknade nematerijalne štete zbog duševnih bolova radi umanjenja životne aktivnosti iznos od 5.000,00 KM, kao i za pretrpljenu fizičku bol, pretrpljeni strah i duševnu bol zbog naruženosti, preko dosuđenog iznosa za te vidove štete, sa zakonskom zateznom kamatom od podnošenja tužbe do isplate. Odbija se tužbeni zahtjev tužitelja u dijelu kojim potražuje od tuženog da mu na ime naknade materijalne štete isplati iznos od 400,80 KM, sa zakonskom zateznom kamatom od podnošenja tužbe do konačne isplate. Obvezuje se tužitelj da tuženom nadoknadi troškove parničnog postupka u iznosu od 189,90 KM, u roku od 30 dana od dana pravosnažnosti presude.

U ovoj parnici tužitelj je svoj zahtjev zasnovao na činjeničnim navodima da je šteta koju je pretrpio posljedica povrede koju je, kao uposlenik tuženog, zadobio 26.04.2017. godine, kada je obavljao poslove demontaže pumpe sumporne kiseline. Zahtjevu tužitelja tuženi se suprotstavio tvrdnjom da je tužitelj bio dužan na sebi imati zaduženu kiselootpornu radnu bluzu, kiselootporne rukavice, zaštitni vizir i zaštitne naočare, kao i da je prošao relevantnu obuku organiziranu od strane poslodavca, zbog čega je predložio da se tužbeni zahtjev odbije u cjelosti kao neosnovan, a tužitelj obaveže na naknadu troškova parničnog postupka.

Nezadovoljan time što je obvezan da tužitelju naknadi nematerijalnu štetu, tuženi u žalbi, obrazlažući žalbene razloge, smatra da je usvajanjem tužbenog zahtjeva (u obimu u kojem je tužbeni zahtjev usvojen) prvostupanjski sud pogrešno primijenio materijalno pravo.

Odluka

Osnovano tuženi u žalbi tvrdi da je prvostupanjski sud njegovim obvezivanjem da tužitelju nadoknadi nematerijalnu štetu postupio suprotno odredbi članka 173 ZOO-a. Naime, odredbom članka 173 ZOO-a propisano je da se smatra kako šteta u vezi s opasnom stvari, odnosno opasnom djelatnošću, potiče od te stvari, odnosno djelatnosti, izuzev ukoliko se dokaže da one nisu bile uzrok štete, dok je odredbom članka 174 istog Zakona propisano da za štetu od opasne stvari odgovara njezin imatelj, a za štetu od opasne djelatnosti odgovara lice koje se njome bavi. Odredbom članka 177 ZOO-a propisano je da se imatelj oslobađa odgovornosti ukoliko dokaže da šteta potiče od nekog uzroka koji se nalazio van stvari, a čije se djelovanje nije moglo predvidjeti, ni izbjeći ili otkloniti (stavak 1); imatelj stvari oslobađa se odgovornosti i ukoliko dokaže da je šteta nastala isključivom radnjom oštećenika ili trećeg lica, koju on nije mogao predvidjeti i čije posljedice nije mogao izbjeći ili otkloniti (stavak 2); imatelj se oslobađa odgovornosti djelimično ako je oštećenik djelimično pridonio nastanku štete (stavak 3); ukoliko je nastanku štete djelimično doprinijelo treće lice, ono odgovara oštećeniku solidarno s imateljem stvari, a dužno je snositi naknadu srazmjerno težini svoje krivice (stavak 4); dok se lice kojim se imatelj poslužio pri upotrebi stvari ne smatra trećim licem (stavak 5). Dakle, Zakon o obligacionim odnosima, imenujući opasnu stvar i opasnu

djelatnost, gore pomenutim odredbama uređuje objektivnu odgovornost za povećanu opasnost i utvrđuje pretpostavku uzročnosti, ali ujedno onim rješenjem „izuzev ukoliko se dokaže da one nisu bile uzrok štete“ (opasna stvar i opasna djelatnost) postavlja je kao oborivu zakonsku pretpostavku. Stoga, imatelj opasne stvari i vršitelj opasne djelatnosti mogu se osloboditi odgovornosti dokažu li da opasna stvar ili opasna djelatnost nisu bile uzrok štete, ili da je šteta posljedica određenih okolnosti: djelovanja više sile ili radnje samog oštećenog ili treće osobe (odredba članka 177 istog Zakona). Prema tome, da bi se oslobodio odgovornosti za štetu, prema odredbi članka 177 stavak 2 ZOO-a, tuženi je morao dokazati da je šteta nastala isključivom radnjom oštećenika (ovdje tužitelja) koju nije mogao predvidjeti i čije posljedice nije mogao izbjeći ili otkloniti, a glavni dokaz kojim je nastojao uvjeriti sud da do štete ne bi niti došlo, odnosno da se ista ne bi ni dogodila, jeste da je tužitelj na sebi imao zaštitnu opremu. U toku postupka utvrđeno je, a i nesporno je, na kojim poslovima je tužitelj raspoređen kao radnik tuženog (raspoređen na radne poslove bravara), koji je uzrok povrede tužitelja (prskanje sumporne kiseline prilikom demontaže pumpe sumporne kiseline), je li tužitelj prošao obuku za osposobljavanje radnika za bezbijedan i zdrav rad, odnosno je li ga tuženi kao poslodavac upoznao s načinom rukovanja opasnim materijama (tuženi je upoznao svoje radnike s načinom rukovanja opasnim materijama, a tužitelj je prošao obuku za osposobljavanje za siguran i zdrav rad), je li tužitelj zadužio, odnosno po potrebi uzeo zaštitnu opremu potrebnu za rad s opasnim stvarima (tužitelj je zadužio zaštitnu opremu u vidu kiselo otpornog odijela i cipela, ali nije tražio iz magacina vizir i kiselo otporne rukavice), je li prilikom obavljanja radnog zadatka tužitelj na sebi imao, odnosno koristio obezbjeđenu opremu (tužitelj nije nosio kiselo otporno odijelo, niti kiselo otporne rukavice, odnosno na sebi je imao pantalone s tregerima i majicu kratkih rukava, te obične jednokratne rukavice) i, u konačnom, da li bi se šteta tužitelju dogodila da je na sebi imao zaštitnu opremu (šteta se ne bi dogodila da je tužitelj na sebi imao zaštitnu opremu). Na osnovu navedenih činjenica prvostupanjski sud je pogrešno zaključio da šteta nije nastala isključivo radnjom oštećenog, odnosno da je tužitelj djelimično doprinio nastanku štete. Naime, ocjena je ovog suda da radnik koji je osposobljen za rad na siguran način i kojemu su pružena sva zaštitna sredstva mora biti u svakom trenutku svjestan posljedica obavljanja poslova suprotno pravilima propisanim Zakonom o sigurnosti i zaštiti zdravlja radnika na radu Brčko distrikta Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Brčko distrikta Bosne i Hercegovine“ br. 20/13), što uključuje i nekorištenje zaštitnih sredstava (kao što je u konkretnom slučaju obavljanje posla demontaže pumpe sumporne kiseline bez korištenja zaštitne opreme) što može biti od uticaja na – shodno odredbi članka 71 Zakona o radu Brčko distrikta Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Brčko distrikta Bosne i Hercegovine“ br. 19/06, 19/07, 25/08, 20/13, 31/14 i 1/15), prema kojoj poslodavac odgovara za štetu uposleniku ukoliko uposlenik pretrpi štetu na radu ili u vezi s radom, ako je štetu prouzrokovao poslodavac i ako ne postoje razlozi koji isključuju odgovornost poslodavca, a poslodavac je dužan uposleniku nadoknaditi štetu u skladu s opštim odredbama ZOO-a, što znači, bilo po principu pretpostavljene krivice ili po principu objektivne odgovornosti, tj. uzročnosti, koji su principi odgovornosti propisani odredbom člana 154 ZOO-a – oslobađanje tuženog (kao poslodavca) od objektivne odgovornosti za štetu. Kako je do povrede tužitelja došlo isključivo zbog njegovog samovoljnog, rizičnog i krajnje nesmotrenog ponašanja (nekorištenja zaštitne opreme kojom je raspolagao, odnosno koja mu je stavljena na raspolaganje), odnosno postupanja suprotno odredbi članka 8 stavak 3 Zakona o sigurnosti i zaštiti zdravlja radnika na radu, onda po ocjeni ovog Suda ne postoji odgovornost tuženog (kao poslodavca) za nastalu štetu, pa se zbog navedenog ukazuju osnovanim žalbeni navodi tuženog o pogrešnoj primjeni materijalnog prava. Zbog navedenog valjalo je žalbu tuženog kao osnovanu uvažiti i prvostupanjsku presudu (u dijelu u kojem je prvostupanjski sud obvezao tuženog da tužitelju naknadi nematerijalnu štetu za pretrpljenu fizičku bol, pretrpljeni strah i duševu bol zbog naruženosti) preinačiti na osnovu odredbe članka 350 Zakona o parničnom postupku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.

Novosti iz Visokog sudskog i tužilačkog vijeća Bosne i Hercegovine u vezi otvaranja baze sudskih odluka za javnost, te rada na unapređenju početne obuke za novoimenovane tužioce

Pripremile: Vera Bjelogrić i Šeila Imamović-Brković, Odjel za sudsku dokumentaciju i edukaciju Sekretarijata VSTV-a BiH

Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine je otvorilo bazu sudskih odluka za javnost, tako da je ova baza od 5.03.2021. godine dostupna svim zainteresovanim licima putem informacionog servisa www.pravosudje.ba/csd bez naknade i korisničkih šifri. Baza se redovno dopunjava odabranim odlukama najviših sudova u Bosni i Hercegovini, te na današnji dan sadrži 13.590 pretraživih odluka.

Na aprilskoj sjednici Vijeće je usvojilo i novo Uputstvo za anonimizaciju sudskih odluka, s ciljem da se poveća razumljivost sudskih odluka za sve čitaoce i istraživače, uz istovremenu zaštitu privatnosti stranaka i svjedoka u postupku. Novina je da će se od sada objavljivati ime i prezime osuđenih lica u predmetima ratnog zločina, predmetima korupcije i organizovanog kriminala, te drugim predmetima od posebnog javnog interesa, jer u ovim slučajevima postoji opravdan interes da se zna ko je počinio i kakvo krivično djelo, te kakva je kazna izrečena. Na ovaj način Vijeće nastoji podići transparentnost rada pravosuđa na evropski standard, kao i odgovornost sudija i tužilaca u njihovom radu.

Na povećanju transparentnosti se radi i kroz niz drugih aktivnosti. Redovno se ažurira Mapa ratnih zločina, koja je preuzeta od OSCE Misije u decembru 2019. godine, a koja na jednom mjestu daje osnovne informacije o svim pravosnažno okončanim predmetima ratnih zločina u Bosni i Hercegovini. Intenzivirani su i pregovori s Evropskom komisijom da se inicira izrada mape sličnog tipa za krivična djela korupcije i organizovanog kriminala. U aprilu su započeti razgovori sa svim pravosudnim institucijama o tome na koji način koriste svoje internet stranice za informisanje medija i šire javnosti o tekućim predmetima i odlukama koje donose, kako bi se i u ovom segmentu unaprijedile prakse.

Nadalje, s najvišim sudovima u Bosni i Hercegovini kontinuirano se radi na pitanjima identifikacije, sistematizacije i ujednačavanja sudske prakse. Već treću godinu se radi na jačanju odjeljenja sudske prakse pri najvišim sudovima, a posljednjih mjeseci su intenzivirane aktivnosti da se u ovim sudovima stavi u upotrebu nova IT aplikacija za registraciju pravnih stavova iz sudskih odluka.

Radi se i na unapređenju rada panela za ujednačavanje sudske prakse na nivou najviših sudova, kao i na organizaciji pojedinačnih sastanaka. Posljednji sastanak iz građanske oblasti je održan 22.04.2021. godine, a svi sudovi su ohrabreni da nominuju pitanja u kojima postoji neujednačena sudska praksa radi raspravljanja na panelu. Vijeće će učiniti sve sa svoje strane da održavanje sastanaka iskoordinira na najvišem nivou i obezbijedi adekvatnu stručnu podršku.

Na sedmičnom nivou nastavljeno je informisanje pravosudne zajednice o aktuelnoj praksi Evropskog suda za ljudska prava u saradnji s Ustavnim sudom BiH, a pravosudna zajednica se redovno putem elektronskog letka informiše i o novousvojenim zakonima i sličnim temama.

Vijeće u kontinuitetu radi i na unapređenju sistema obuke nosilaca pravosudnih funkcija. Na martovskoj sjednici usvojen je i novi Pravilnik o načinu izbora i rada konsultativnih tužilaca s novoimenovanim i drugim tužiocima, čime se nastoji obezbijediti veća podrška mladim kadrovima unutar pravosudnih institucija, a istovremeno podizati kvalitet obuka koje provode entitetski centri za edukaciju i Pravosudna komisija Brčko distrikta.

Paralelan proces se razmatra i za nove sudije i stručne saradnike koji samostalno postupaju u predmetima, a u ovom procesu pomažu i sudije iz Nizozemske i Norveške, kroz pilotiranje u dva veća suda u Bosni i Hercegovini. U saradnji s najvišim sudovima radi se na identifikaciji najčešćih razloga za preinačenje i ukidanje nižestepenih odluka, kako bi se u tom pravcu inicirala potrebna obuka. U saradnji sa CEST-ovima uvode se nove višegodišnje specijalističke obuke na temu organizovanog kriminala i korupcije, gradacija obuka na temu primjene Evropske konvencije za ljudska prava, posebni programi za disciplinski postupak i praksu, etiku i integritet, i slično. Sve navedeno je i u skladu s međunarodnim i evropskim standardima.

U nastavku dajemo više informacija u vezi otvaranja baze sudskih odluka za javnost i načina na koji će se ubuduće vršiti anonimizacija sudskih odluka koje se objavljuju u bazi, te novog pravilnika koji reguliše način izbora i rada konsultativnih tužilaca s novoimenovanim i drugim tužiocima.

OTVARANJE BAZE SUDSKIH ODLUKA ZA JAVNOST BEZ NAKNADE

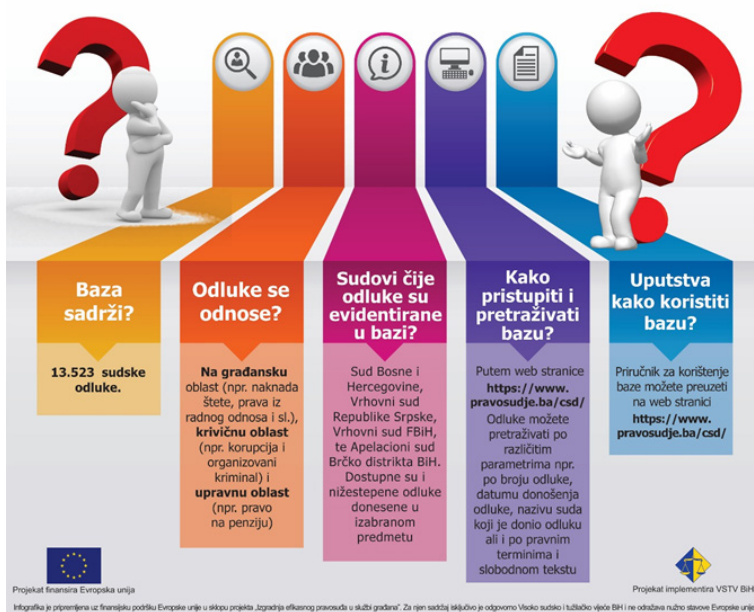
Shodno nadležnosti Viskog sudskog i tužilačkog vijeća Bosne i Hercegovine da „vodi, koordinira i nadgleda korištenje informacione tehnologije u sudovima i tužilaštvima da bi se u tom pogledu postigla i održala uniformnost u sudovima i tužilaštvima u cijeloj zemlji“, u dogovoru s nadležnim institucijama, od maja 2008. godine VSTV ažurira bazu sudskih odluka koja je dostupna putem Internet servisa www.pravosudje.ba/csd (baza je direktno dostupna na linku: <https://csd.pravosudje.ba/vstv/faces/simple.jsp?ins=142&modul=141>). Prvobitno kreirana isključivo za nosioce pravosudnih funkcija, baza je odlukom Vijeća ministara BiH iz 2012. godine na raspolaganju za korištenje i advokatima sa sjedištem u Bosni i Hercegovini. Pristup ovoj kategoriji korisnika je omogućen uz godišnju pretplatu u visini od 100 KM. Pored toga, odlukom Vijeća ministara BiH iz 2014. godine, pristup je omogućen i svim zainteresovanim pravnim i fizičkim licima pod istim uslovima (godišnja pretplata).

The screenshot displays the search interface for the 'Baza sudskih odluka' (Case Law Database) on the 'Pravosudje.ba' website. The page features a navigation menu with options like 'Sudska praksa', 'Biblioteka', 'Zakoni', 'Mapa ratnih zločina', 'Baza sudskih odluka', 'Vijesti', 'Kontakt', and 'Vaša pitanja'. The search form includes a search bar at the top left and a language selector for 'Bosanski jezik (Bos)'. The main search area is titled 'Jednostavna pretraga sudskih odluka' and contains several dropdown menus for 'Naziv suda / Institucije', 'Pravna oblast', and 'Pismo odluke'. Below these are radio buttons for 'Pretraga odluka po sadržaju' and 'Sortiraj prema'. The search results section is currently empty, showing a table with columns for 'Podaci o odluci', 'Sažetak / Sentenca', 'Primjenjeni propisi', 'Vezane odluke', 'Indeksni pojmovi', and 'Preuzimanje'. A note at the bottom of the results section reads: 'Za dobijanje rezultata pretrage molimo reducirajte ili izmijenite filtere pretrage.'

Slika 1. Prikaz prvog ekrana sa direktnim pristupom bazi sudskih odluka

**ŽELITE DA SE INFORMIŠETE O RADU BH. PRAVOSUĐA,
ISTRAŽITE KAKO SUDOVI ODLUČUJU U SPOROVIMA KOJI VAS ZANIMAJU,
ANALIZIRATE ODLUKE ZA POTREBE ISTRAŽIVANJA...?**

Posjetite i pretražite bazu sudskih odluka koja je **od marta 2021. godine dostupna svim građanima BiH** bez naknade i informišite se o odlukama u različitim sporovima.

U septembru 2020. godine VSTV je odlučio da se baza sudskih odluka otvori za javnost bez naknade. Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je na sjednici održanoj 28.01.2021. godine usvojilo Odluku o stavljanju van snage Odluke o visini naknade za pristup bazi sudskih odluka Centra za sudsku dokumentaciju VSTV-a BiH. Odluka je stupila na snagu danom objave u Službenom glasniku BiH, tačnije 5.03.2021. godine.

Dakle, baza sudskih odluka se sada prikazuje već na prvom ekranu internet stranice www.pravosudje.ba/csd, te nije potrebna prethodna registracija korisnika. Baza se sadržajno kontinuirano unapređuje odlukama najviših sudova, kao i njihovim vezanim nižestepenim odlukama. Između ostalog, baza se obogaćuje u skladu s opredjeljenjem VSTV-a iz septembra 2020. godine^[75], a poseban fokus se daje na objavu svih pravosnažnih predmeta ratnog zločina, organizovanog kriminala i korupcije. Značajni resursi sa anonimizaciju sudskih odluka, te njihov unos u bazu, obezbjeđeni su kroz sredstva Evropske unije, tačnije kroz projekat IPA 2017 „Izgradnja efikasnog pravosuđa u službi građana“.

Sve navedeno u skladu je sa zahtjevom iz izvještaja Evropske komisije o Bosni i Hercegovini za 2020. godinu^[76] radi približavanja standardima objave sudskih odluka u Evropskoj uniji, koji predviđa

[75] Vijeće ostaje opredijeljeno da se putem Odjela za sudsku dokumentaciju i edukaciju VSTV-a BiH nastavi ažuriranje Mape ratnih zločina, u skladu sa zaključkom VSTV-a BiH iz decembra 2018. godine, uz objavu odluka svih pravosnažno okončanih predmeta ratnih zločina putem baze sudskih odluka. Putem baze će se objedinjavati svi predmeti organizovanog kriminala i korupcije, u skladu s *Peer Review* preporukama za korupciju, dok će se prema mogućnostima Odjela za sudsku dokumentaciju i edukaciju VSTV-a BiH obezbijediti ažurnost baze u pravosnažnim privrednim predmetima, predmetima u vezi javnih nabavki, zločina iz mržnje, terorizma i slično, u skladu s prioritetima koji su u fokusu pravosuđa u BiH. Vijeće podržava prijedlog da se ostvari saradnja s kantonalnim i okružnim sudovima kako bi se baza sudskih odluka redovno dopunjavala pravosnažnim odlukama i s ovog nivoa sudova. Na taj način bi se u bazi obezbijedila veća zastupljenost odluka, koja se traži kroz EU preporuke, a naročito u predmetima koji po prirodi ne dolaze do vrhovnih sudova (izvršni, prekršajni, vanpamični, ostavinski), a koji su naročito značajni za novoimenovane sudije i stručne saradnike. Vijeće podržava prijedlog da je za određene oblasti potrebno uspostaviti saradnju i s općinskim/osnovnim sudovima, primarno radi objave pravosnažnih odluka vezanih za krivična djela organizovanog kriminala i korupcije.

[76] Bazu sudskih odluka VSTV-a, koja sadrži preko 12.500 odluka, potrebno je sistematski popunjavati ključnim presudama svih sudskih instanci kako bi se unaprijedila usklađenost sudske prakse u cijeloj zemlji. Baza sudskih odluka mora biti besplatno dostupna svim građanima.

da države trebaju obezbjediti besplatan pristup svim pravosnažnim sudskim odlukama. Evropska komisija snažno podržava navedene aktivnosti VSTV-a zbog njihove važnosti za jačanje vladavine prava, transparentnosti i povjerenja građana u rad pravosuđa u Bosni i Hercegovini.

UPUTSTVO ZA ANONIMIZACIJU SUDSKIH ODLUKA

Paralelno s procesom otvaranja baze sudskih odluka bez naknade za javnost pokrenuto je i pitanje načina anonimizacije sudskih odluka koje se objavljuju u bazi. Naime, anonimizacija sudskih odluka od 2008. godine vršena je u skladu s Uputstvom za anonimizaciju sudskih odluka od 14.02.2008. godine. Prema navedenom Uputstvu, vršila se rigorozna anonimizacija podataka kako fizičkih, tako i pravnih lica, uključujući upravne organe, institucije i slično, što je u konačnici dovelo do sakrivanja previše informacija, te je znatno uticalo na (ne)razumijevanje odluka.

Imajući u vidu da je baza od 05.03.2021. godine dostupna javnosti bez ikakvih ograničenja, bazu će pored stručne javnosti sve više koristiti i opšta javnost. Dakle, otvaranjem baze bez ograničenja, njena svrha više nije samo edukativna^[77], kako je prvobitno predviđeno, već i informativna, te će se sve više koristiti za postizanje veće transparentnosti rada BiH pravosuđa, uključujući informisanje javnosti o radu bh. pravosuđa na pojedinim predmetima.

Stoga se pri definisanju novih rješenja u Uputstvu VSTV rukovodio potrebom da se pri vršenju anonimizacije treba uspostaviti pravična ravnoteža između interesa javnosti za informisanjem o radu pravosuđa i potrebe zaštite privatnosti lica koja učestvuju u sudskim postupcima. U konačnici, novim rješenjima nastoji se prilagoditi način anonimizacije sudskih odluka, s ciljem postizanja što bolje razumljivosti odluka.

Novo Uputstvo je tokom 2020. i 2021. godine razmatrano na nekoliko sastanaka Stalne komisije VSTV-a za edukaciju i sudsku dokumentaciju. Prvi put je kao novo idejno rješenje predstavljeno na sjednici od 16.09.2020. godine, kada je VSTV ohrabrio Stalnu komisiju da nastavi aktivnosti na izradi novog Uputstva, te je u tom smislu podržao komunikaciju s Agencijom za zaštitu ličnih podataka BiH.

Zakon o zaštiti ličnih podataka objavljen u Službenom glasniku Bosne i Hercegovine br. 49/06, 76/11 i 89/11 predstavlja osnovnu legislativu koja definiše obradu ličnih podataka u Bosni i Hercegovini, te je primarno konsultovan u izradi novog uputstva. U obzir je uzet i odgovor Agencije za zaštitu ličnih podataka od 27.08.2020. godine^[78], kao i dokumenti i praksa na koje je uputila Agencija. Između ostalih, radi se o dokumentu „Anonimizacija sudskih i tužilačkih akata u BiH“, čiji je autor Analitika – Centar za društvena istraživanja, koji je predstavljao osnov^[79] da VSTV u septembru 2014. godine usvoji Smjernice za objavljivanje sudskih i tužilačkih odluka na zvaničnim internet stranicama.

Imajući u vidu važeći pravni okvir, kao i svrhu objave, VSTV je na sjednici održanoj 14.04.2021. godine usvojio novo Uputstvo za anonimizaciju sudskih odluka. Krucijalne razlike novog Uputstva u odnosu na prethodno odnose se na to što se novim Uputstvom neće anonimizirati podaci o pravnim

[77] Korištenje baze od strane sudija i tužilaca za rad na predmetima, te korištenje baze za pripremu pravosudnog ispita/kvalifikaciono testiranje, izradu naučno-istraživačkih, seminarskih i magistarskih radova, doktorskih disertacija, provođenje raznih istraživanja, i sl.

[78] Agencija je ponovila mišljenje da je „prilikom objavljivanja sudskih odluka koja ne zastarjevaju najbolje slijediti praksu Međunarodnog suda za ratne zločine počinjene na području bivše Jugoslavije“, a da je u slučaju „krivičnih djela organizovanog kriminala i korupcije, te drugih djela za koja postoji javni interes, neophodno slijediti praksu zemalja članica Evropske unije“.

[79] Na izradi smjernica radila je radna grupa koju je formirao VSTV, a u čijem sastavu su učestvovali i predstavnici tužilaštava, sudova, ministarstava, te USAID-a i NVO Analitika. Obzirom da Smjernice sadrže pregled navedenih standarda, iste su korištene i prilikom izrade prijedloga Novog uputstva.

licima (osim pojedinih podataka) i podaci o javnim ustanovama/ institucijama/ organima, jer ovi podaci ne predstavljaju lične podatke u smislu pomenutog Zakona o zaštiti ličnih podataka. Također se u odlukama neće anonimizirati ime i prezime osoba koje u postupku postupaju u službenom svojstvu (notari, advokati, pravobranioци, sudski tumači i vještaci, i sl.), po istom principu po kojem se sada ne anonimiziraju podaci o sudijama, tužiocima, daktilografima, i sl.

Prema Uputstvu neće se uklanjati ni brojevi službenih akata koji se pominju u sudskim odlukama, osim ako se preko takvog broja ili broja u kombinaciji s drugim informacijama može direktno izvršiti identifikacija lica čiji se podaci trebaju sakriti.

Također se neće anonimizirati podaci u sudskim odlukama gdje postoji nesumnjiv poseban javni interes za objavom istih, kao što su ime, prezime i nadimak osuđenog za krivična djela ratnih zločina i drugih krivičnih djela zaštićenih po međunarodnom pravu. Obzirom da se radi o krivičnim dijelima koja ne zastarijevaju, ovi podaci učiniće se trajno dostupnim kroz bazu sudskih odluka.

Neće se anonimizirati ni podaci o osuđenom licu za krivična djela organizovanog kriminala, korupcije, terorizma, trgovine ljudima, pranja novca, te ostala krivična djela gdje postoji poseban javni interes za objavom punih podataka, prema kriterijumima predstavljenim u Smjernicama VSTV-a. Imajući u vidu zakonske rokove koji se odnose na brisanje ovih podataka iz kaznene evidencije, odluke od posebnog javnog interesa će se anonimizirati po isteku određenih rokova.

PRAVILNIK O POSTUPKU ODREĐIVANJA I NAČINU RADA KONSULTATIVNOG TUŽIOCA S NOVOIMENOVANIM I DRUGIM TUŽIOCIMA

Prvi Pravilnik o postupku određivanja i načinu rada konsultativnog tužioca s novoimenovanim i drugim tužiocima donesen je krajem 2017. godine. Nakon tri godine nadzora nad njegovom primjenom u tužilaštvima svih nivoa, definisani su prijedlozi za njegove izmjene i dopune, a Pravilnik u novom tekstu usvojen je na martovskoj sjednici Vijeća. Novi Pravilnik podrazumijeva da će se konsultativni tužilac obavezno postaviti svim tužiocima koji se prvi put imenuju na ovu funkciju, bez obzira da li su prethodno radili kao stručni saradnici u sudu/tužilaštvu, dok drugi i treći stav ostavlja diskreciju glavnom tužiocu da postavi konsultativnog tužioca i drugim tužiocima, ukoliko mijenjaju referat ili im treba dodatni period prilagođavanja.

Uvodi se „minimalno 5 godina“ kao potrebno iskustvo za konsultativnog tužioca umjesto ranijih „minimalno 15 godina“, te mišljenje Ureda glavnog tužioca o dovoljnom stepenu stručnog znanja i iskustva u radu, kao opšteg preduslova za obavljanje funkcije. Time se omogućava prijavljivanje većeg broja tužilaca na liste. Poblize su definisani posebni uslovi u smislu sposobnosti za prenošenje znanja i vještina, kao i dostupnosti za rad s novoimenovanim/drugim tužiocem.

Izmijenjene su i odredbe koje omogućavaju kontinuiranu specijalističku obuku umjesto ranije jednokratne, što omogućava provođenje mentorstva bez prethodno provedene obuke. Pojašnjen je i način izvještavanja konsultativnog tužioca, te konkretizovano vrednovanje rada imenovanog konsultativnog tužioca za rad sa novoimenovanim/drugim tužiocem, čime se otklanja nerazumijevanje norme, odnosno primjećene prakse vrednovanja svih konsultativnih tužilaca s liste.

Donošenjem novog Pravilnika unapređuje se institucionalno pružanje podrške novoimenovanim tužiocima, kao jedan od reformskih zahvata u pravosuđu BiH. Također je u skladu s preporukama koje su date u segmentu unapređenja početne obuke za novoimenovani kadar u pravosudnim institucijama BiH (*Peer Review*).

Četvrta godišnja konferencija Pravosudnog foruma za Bosnu i Hercegovinu „Pristup javnosti i transparentnost pravosudnog sistema – Evropski standardi i praksa u BiH“

Pripremili: Organizatori Četvrte godišnje konferencije Pravosudnog foruma za Bosnu i Hercegovinu

AIRE Centar (*Advice on Individual Rights in Europe – The AIRE Centre*) i Ustavni sud Bosne i Hercegovine, kao suorganizatori, u saradnji s Visokim sudskim i tužilačkim vijećem Bosne i Hercegovine, organizovali su četvrtu godišnju konferenciju Pravosudnog foruma za Bosnu i Hercegovinu na temu „Pristup javnosti i transparentnost pravosudnog sistema – Evropski standardi i praksa u BiH“ (Konferencija). Pravosudni forum je dio širih aktivnosti AIRE Centra u Bosni i Hercegovini usmjerenih ka jačanju implementacije Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda (Konvencija) i njenih standarda u Bosni i Hercegovini, što pruža direktnu podršku jačanju vladavine prava i potpunijem poštovanju ljudskih prava u Bosni i Hercegovini. Organizovan je uz pomoć Britanske ambasade u Sarajevu kao podrška pravosudnom sistemu Bosne i Hercegovine u procesu pripreme za evropske integracije. Ciljevi Pravosudnog foruma za Bosnu i Hercegovinu jesu unapređenje saradnje među najvišim sudskim instancama i harmonizacija sudske prakse u Bosni i Hercegovini, kako bi ona bila ujednačena s evropskim standardima, kao doprinos pravnoj sigurnosti svih njenih građana. Konferencija je održana 25. maja 2021. godine u Sarajevu. Zbog epidemioloških mjera koje su na snazi u Bosni i Hercegovini broj učesnika koji su direktno učestvovali na Konferenciji je bio ograničen, s tim što je šira publika imala mogućnost da je prati putem Zoom platforme.

Imajući u vidu aktuelnost i posljedice koje je ostavila jedna od najvećih globalnih kriza nakon Drugog svjetskog rata, pandemija COVID-19, ove godine su u fokusu Konferencije bili izazovi koje je protekla godina postavila pred sudove u Bosni i Hercegovini, ali i sudove u drugim evropskim državama i Evropski sud za ljudska prava. Ovi izazovi su zahtijevali nužno prilagođavanje načina rada s ciljem zadovoljavanja zahtjeva koje su pred sudove u datim okolnostima postavili evropski pravni standardi. Ovakve okolnosti su se neminovno odrazile i na pristup javnosti i transparentnost rada pravosudnih organa.

Naime, u Bosni i Hercegovini je istraživanje koje je uz podršku AIRE Centra proveo Mediacentar pokazalo da su epidemiološke mjere na snazi donijele dodatne komunikacijske izazove pravosuđu, s obzirom na to da je najveći broj ročišta bio odložen, a sudovi su uvodili skraćeno radno vrijeme i posebni režim organizacije rada. Posebnu pažnju u pogledu obavještanja javnosti i transparentnosti u radu pravosuđa su u datom vremenu privukli predmeti koji su od izrazitog društvenog značaja, kao što su predmeti korupcije, organizovanog kriminala i ratnih zločina, a odlaganje ročišta je uticalo i na negativnu percepciju javnosti o radu pravosudnih organa. Izvještaj: „Transparentnost rada pravosudnih institucija tokom pandemije: Javna komunikacija i odnosi s medijima“ se može preuzeti na linku <https://bit.ly/3i9f7GY>, dok je izvještaj „Medijsko izvješćavanje o predmetima i radu pravosuđa tokom pandemije u Bosni i Hercegovini“ dostupan na linku: <https://bit.ly/3uIvlJQ>.

Konferencija je učesnicima pružila pravu priliku da diskutuju o iskustvima koja su stekli u suočavanju s navedenim izazovima, posebno u pogledu načina vođenja rasprava, donošenja sudskih odluka, provođenja obuke tokom pandemije, te omogućavanja pristupa javnosti suđenju i obavještanja javnosti o radu pravosuđa. Cilj diskusije je bio usmjeren na razmjenu iskustava te pronalaženje djelotvornih načina prevazilaženja poteškoća shodno obaveznoj primjeni Konvencije, kao i podsticanju saradnje između najviših sudova u kontinuiranom razvoju vladavine prava i ljudskih prava. Također, jedan od ciljeva diskusije je bio ocjena o tome jesu li pravosudni organi u BiH na adekvatan način odgovorili na komunikacije izazove, kao i utvrđivanje preporuka u pogledu povećanja transparentnosti pravosuđa tokom perioda krize kao što je pandemija COVID-19. Iz tog razloga su na Konferenciji bili prisutni i novinari koji izvještavaju javnost o radu pravosuđa. Učestvovanje predstavnika iz medija je dalo poseban doprinos Konferenciji, s obzirom na mogućnost njihove direktne diskusije i razmjene mišljenja s nosiocima najviših pravosudnih funkcija u Bosni i Hercegovini, što se ogledalo i u zaključcima s Konferencije.

Konferenciju su otvorili Zlatko Knežević, predsjednik Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, Biljana Braithwaite, direktorica za Zapadni Balkan iz AIRE Centra, Halil Lagumdžija, predsjednik Visokog sudskog i tužilačkog vijeća, i Matt Field, ambasador Britanske ambasade.

Učesnicima se *online* uvodnim obraćanjem obratio Robert Spano, predsjednik Evropskog suda za ljudska prava u Strazburu, koji je učesnike uveo u panel diskusiju na temu „Transparentnost i važnost jačanja povjerenja u pravosudni sistem“. Predsjednik Spano je istakao da smo svjedoci nazadovanja vladavine prava u evropskim zemljama, na što ukazuju i predmeti Evropskog suda za ljudska prava koji se tiču nezavisnosti pravosuđa i tenzija između grana vlasti. Predsjednik Spano je podsjetio da svi moraju uložiti napore kako bi se nezavisnost sudova očuvala, te da i druge grane vlasti moraju razumjeti svoju ulogu u tome. U odnosu na pandemijske izazove, jasno je istakao da su uz pomoć informacijskih tehnologija nadomještene mnoge aktivnosti koje se tiču pravosudnog dijaloga, kao i da danas sudovi moraju biti otvorene, transparentne institucije koje žive u skladu s modernim vremenima.

Također, o izazovima pravosuđa tokom pandemije, načinu rada i iskustvima, odnosno sudu i javnosti, putem *online* komunikacije se obratio i Lord Robert Reed, predsjednik Vrhovnog suda Ujedinjenog Kraljevstva, koji je detaljno i na vrlo jasan i praktičan način prikazao na koji način se odvija suđenje pred tim Sudom, a posebno kako se odvija obavještanje javnosti o toku suđenja i o presudama tog Suda. Saznanja o mogućnostima koja sudovi imaju na raspolaganju tokom perioda kriza kroz primjere koje je iznio Lord Robert Reed mogu biti inspirativna u organizaciji pravosuđa drugih država članica Vijeća Evrope, uključujući Bosnu i Hercegovinu.

Na Konferenciji su organizovane dvije panel diskusije na odabrane teme.

Prvu panel diskusiju na temu „Transparentnost pravosudnog sistema“ vodili su: Mato Tadić, potpredsjednik Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, Emira Hodžić, registrar Suda Bosne i Hercegovine, Vesna Antić, predsjednica Vrhovnog suda Republike Srpske, Vesna Ćorović-Stanković, predsjednica Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine, Damjan Kaurinović, predsjednik Apelacionog suda Brčko Distrikta BiH, i Admir Suljagić, direktor Sekretarijata Visokog sudskog i tužilačkog vijeća.

Drugu panel diskusiju na temu „Pristup javnosti u pravosudnom sistemu“ otvorio je uvodnim govorom Faris Vehabović, sudija Evropskog suda za ljudska prava. Učesnici drugog panela su bili: Dragoljub Reljić, direktor Agencije za zaštitu ličnih podataka u Bosni i Hercegovini, Jelena Radojević-Kapor, urednica informativnog programa BHRT-a, Vildana Selimbegović, glavna i odgovorna urednica

Oslobođenja, Sandra Gojković-Arbutina, glavna i odgovorna urednica *Nezavisnih novina*, Denis Džidić, direktor agencije BIRN, i Anida Sokol, istraživačica i projektna koordinatorica organizacije Mediacentar iz Sarajeva. Ukratko, tokom ove dvije panel diskusije, učesnici su se aktivno uključivali i iznosili svoje stavove s primjerima u vezi s poteškoćama na koje nailaze u radu sudova, a što se odražava na transparentnost i percepciju javnosti o tom segmentu. Istaknuto je da je pristup javnosti radu pravosudnog sistema ograničen i suočava se sa zahtjevima koji otežavaju izvještavanje, odnosno da je potrebno poboljšati komunikacijske prakse pravosudnih organa. Također, učesnici su otvoreno diskutovali i o pojačanom javnom interesu u pogledu određenih sudskih predmeta s osvrtnom na zaštitu privatnosti, posebno cijeneći i zakonodavne promjene koje se očekuju u propisima o zaštiti ličnih podataka. Konferencija je pružila priliku za iznošenje prijedloga za unapređenje komunikacijskih praksi u sudovima i obezbjeđivanje kvalitetnijeg medijskog izvještavanja.

I ova Konferencija obiluje značajnim zaključcima, među kojima je usvojen jedan generalnog karaktera, a u odnosu na ostale uključene aktere i pravosudne organe su usvojene posebne grupe zaključaka, i to kako slijedi:

Opšti zaključak

1. Učesnici Pravosudnog foruma za BiH su jedinstvenog stajališta da su javnost i transparentnost rada javnih institucija temelj moderne demokratije i da se to posebno odnosi na pravosudne institucije kao jedan od stubova vlasti, zbog čega je potrebno dodatno raditi na unapređenju javnosti i transparentnosti rada pravosudnih institucija na svim nivoima.

Visoko sudsko i tužilačko vijeće (VSTV)

2. Ujednačiti praksu sudova u pristupu informacijama kroz sveobuhvatnu i jedinstvenu Komunikacijsku strategiju pod pokroviteljstvom VSTV-a, koju bi slijedili svi sudovi.
3. Revidirati postojeće Smjernice VSTV-a za objavljivanje tužilačkih i sudskih odluka na službenim *internet* stranicama i donijeti smjernice koje će biti obavezujuće.
4. Razmotriti donošenje smjernica za javne istupe za sudije i tužioce, uključujući i korištenje društvenih mreža.
5. Obezbijediti da u procesu imenovanja nosioci pravosudnih funkcija u svoje planove rada uvrste i plan za unapređenje komunikacije i razvijanje odnosa s medijima.
6. Razviti interni okvir za praćenje komunikacija pravosudnih institucija.

VSTV/sudovi

7. Razmotriti mogućnost *online* praćenja suđenja.
8. Tehničko unapređenje zvaničnih internetskih stranica sudova.
9. Uspostavljati lako pretražive i javno dostupne baze sudskih odluka koje će biti objavljivane pravovremeno.

Redovni sudovi/Ustavni sud

10. Razvijati odnose s medijima (održavanjem više konferencija za štampu, proaktivnim objavljivanjem informacija na *internet* stranicama).
11. Organizovati obuke i edukativne materijale (poput vodiča ili video-sadržaja) za medije i novinare kako bi bolje razumjeli način rada različitih sudova (npr. razlike u radu između redovnih i ustavnih sudova) i način donošenja odluka u svakom od njih, te razlike u radu između tužilaštva i suda.

12. Organizovati edukaciju predstavnika pravosudnih institucija za odnose s medijima i komuniciranje s javnošću.
13. Osmisliti edukativne programe za različite kategorije (učenike osnovnih i srednjih škola, studente) kako bi se objasnili rad, uloga i značaj sudova u skladu s kapacitetima institucije.
14. Pisati jasnija saopštenja, koristiti jezik koji mogu razumjeti i oni koji nisu pravnici.

Ustavni sud BiH

15. Uvesti praksu održavanja sjednica Ustavnog suda BiH u gradovima širom BiH, te time promovirati ulogu i značaj Suda.

Donatori

16. Obezbijediti finansijsku podršku medijima da prate pravosudne teme.

Nevladine organizacije

17. Monitoring komunikacije pravosudnih institucija i medijskog izvještavanja.

Snimak konferencije dostupan je na linku <https://bit.ly/3i7EDfP>.

Transparentnost rada pravosudnih institucija tokom pandemije: Javna komunikacija i odnosi s medijima

Izveštaj „Transparentnost rada pravosudnih institucija tokom pandemije: Javna komunikacija i odnosi s medijima“ je pripremio Mediacentar Sarajevo uz podršku AIRE centara i Britanske ambasade u Sarajevu. Cilj ovog izvještaja bio je ispitati javnu komunikaciju i transparentnost rada pravosudnih institucija u BiH tokom pandemije COVID-19, te donijeti preporuke za povećanje transparentnosti rada pravosudnih institucija, naročito tokom kriznih situacija. U nastavku je sažetak izvještaja, a cijeli možete pročitati na ovom linku: bit.ly/3vBwR22.

Uvod

Prije pandemije COVID-19 pravosudne institucije nisu imale ujednačenu praksu komuniciranja s javnošću. Visoko sudsko i tužilačko vijeće (VSTV) je 2014. godine izdalo smjernice koje su trebale da ujednače praksu proaktivnog objavljivanja informacija u posjedu tužilaštava i sudova u Bosni i Hercegovini. Međutim, istraživanje je pokazalo da nisu sve pravosudne institucije u BiH u potpunosti i jednoobrazno implementirale smjernice koje je utvrdio VSTV. Doista, istraživanje je pokazalo da pravosuđe BiH prije pandemije nije bilo dovoljno transparentno i da u nekim slučajevima ne uspijeva obaviti čak ni najosnovnije informiranje javnosti i komunikacijsko djelovanje, kako bi podiglo nivo povjerenja javnosti i razumijevanje pravosuđa. Pandemija COVID-19 prekinula je redovni rad i funkcioniranje svih pravosudnih institucija BiH. Ovaj izvještaj, koji je sačinio Mediacentar Sarajevo, nastojao je da istraži djelovanje pravosuđa na planu informiranja javnosti, pri čemu je specifična pažnja posvećena periodu između marta i maja 2020. godine. Ovaj izvještaj je utvrdio kako su pravosudne institucije i njihove prakse informiranja javnosti bile pogođene pandemijom. Izvještaj također daje niz preporuka koje bi pravosudne institucije BiH mogle usvojiti kako bi poboljšale buduću praksu informiranja javnosti i transparentnost pravosuđa.

Istraživanje

Sarajevski Mediacentar proveo je istraživanje za ovaj izvještaj u septembru 2020. Ovo istraživanje uključuje 20 intervjua s glasnogovornicima u pravosuđu, novinarima, pravnicima i predstavnicima udruženja pravnika. Polovina tih intervjua je obavljeno s predstavnicima pravosudnih institucija, uključujući sudove i tužilaštva, dok je ostatak obavljen s novinarima koji se bave pravnim pitanjima, pravnicima, ekspertima i predstavnicima pravnih udruženja. Sagovornici su odabrani s različitih administrativnih nivoa i bh. entiteta. Dalje istraživanje uključilo je analize saopćenja za štampu i medijskih izvještaja.

Efekat pandemije na pravosudne institucije u BiH

Od 15. marta 2020. VSTV je počeo informirati pravosudne institucije u cijeloj BiH da će se funkcije sudova uskoro morati ograničiti zbog pandemije COVID-19. Dana 22. marta 2020. VSTV je donio odluku kojom je naložio sudovima i tužilaštvima da odgode većinu krivičnih suđenja i naredio pravosuđu da se počne pripremati za rad od kuće. U ovoj fazi, u okviru ovih mjera nisu izdane smjernice o informiranju ili komuniciranju s javnošću. Na dan 30. aprila 2020. VSTV je najavio ponovnu uspostavu funkcioniranja sudova i saslušanja u sudnici za maj 2020. Ponovno, nisu

date smjernice o komuniciranju s javnošću niti je spomenuto kako pravosudne institucije trebaju informirati javnost. Pandemija je različito utjecala na svaku pravosudnu instituciju u BiH. Zajednički efekti su bili skraćivanje radnog vremena i smanjen broj uposlenih koji su bili dežurni; otkazivanje ročišta; organizacija rasporeda rada i šeme rada od kuće; te ograničenja pristupa javnosti prostorijama sudova i tužilaštava. Pravosudne institucije počele su relaksirati te mjere krajem aprila 2020., a u tom trenutku od svih zaposlenih kao i javnosti i dalje je traženo da poštuju opće mjere javnog zdravstva koje su bile na snazi, uključujući potrebu za fizičkom distancom.

Informiranje javnosti tokom pandemije

To što VSTV nije izdao smjernice u vezi s informiranjem javnosti dovelo je do različitih odgovora pravosudnih institucija na potrebu da se tokom pandemije održi komunikacija. Neke institucije nisu objavile nikakve informacije o tome kako pandemija utječe na njihovu funkciju, dok su druge objavile detaljne planove vezane za svoje nove funkcije. Neke od njih su jednostavno dale osnovne najave da se restrikcije implementiraju ili ukidaju. Tamo gdje su informacije date, to je obično bilo ograničeno na informacije o institucionalnoj organizaciji, radnom vremenu, rasporedu dežurstava i otkazivanju ročišta koja nisu bila hitna. Važne informacije relevantne za strane u postupku, javnost i novinare obično nisu objavljivane. Dok su neki sudovi učinili napor da obavijeste strane u postupku da se njihova ročišta odgađaju i/ili su objavili takve odluke i druge važne vijesti na svojim oglasnim tablama ili internet stranicama, samo jedna institucija obuhvaćena ovim izvještajem objavila je informacije o početku restrikcija, relaksiranim mjerama i dala imena i detalje s kontaktom dežurnih uposlenika tako da su strane u postupku i javnost mogli provjeriti na koji način je na njihove predmete i ročišta utjecao novi sistem rada. Izvještaj je utvrdio kako većina pravosudnih institucija nije promijenila svojupravosudnu praksu komuniciranja i informiranja javnosti kao odgovor na pandemiju i većina anketiranih glasnogovornika u pravosuđu rekla je da usvojene mjere o suzbijanju pandemije nisu značajno utjecale na njihovo informiranje javnosti i medija. Većina pravosudnih institucija nastavila je komunicirati s medijima kao što je to činila i prije pandemije. Samo neke od institucija izvijestile su o usvajanju novih metoda komuniciranja, npr. putem društvenih mreža ili drugih medija. Ukupno gledano, aktivnost informiranja javnosti je bila na niskom nivou. Broj vijesti i saopćenja za štampu koja su objavile svaka od analiziranih institucija u dva mjeseca varirao je od 1 do 15. Samo jedna institucija objavila je najavu da su planirana ročišta reorganizirana. Gotovo polovna analiziranih institucija objavila je tek jednu vijest ili saopćenje za štampu u datom dvomjesečnom periodu. Nijedna institucija nije objavila nikakav oblik posebnih smjernica za novinare tokom pandemije.

Medijsko izvještavanje o pravosuđu tokom pandemije

Ovaj izvještaj je ustanovio kako je aktivni medijski interes za rad pravosuđa opao tokom pandemije i prvenstveno je bio usmjeren na sudske predmete vezane za pandemiju. Medijsko izvještavanje o pravosudnim institucijama uglavnom je bilo ograničeno na kratke izvještaje s informacijama koje su objavile same institucije i nije davalo daljnje detaljne informacije ili analizu. To je značilo da je razumijevanje javnosti o radu pravosudnog sistema BiH bilo ograničeno na informacije koje su objavljivale same pravosudne institucije. U izvještaju je zabilježeno da su novinari nezadovoljni nivoom transparentnosti pravosuđa i kvaliteta i kvantiteta informacija koje su objavljivale pravosudne institucije. Informacije koje su objavljivali sudovi nisu bile jednoobrazne. Institucionalnih procedura za informiranje i komunikaciju nije bilo, a smatra se da je kvalitet komunikacije između pravosudnih institucija i medija ovisio o kvalitetu pojedinaca odgovornih za ta pitanja u datoj instituciji. To je značilo da je zahtjevima novinara za osnovnim informacijama, pristupu ročištima, zahtjevima za informacijama na temelju Zakona o slobodi pristupa informacijama u BiH i pristupu *press* konferencijama često bilo nemoguće udovoljiti.

Informiranje pravne zajednice tokom pandemije

Za odvjetnike i pravnike-praktičare stav je da su informacije vezane za nova rješenja rada pravosuđa bile samo djelomično diseminirane od strane pravosudnih institucija, ako je to uopće bio slučaj. Odvjetnicima je često prepušteno da tragaju za detaljima o predstojećim ročištima u medijima. Drugi problemi s kojim su se suočavali profesionalci na polju prava uključivali su nemogućnost pristupa sudskim dokumentima, uključujući optužnice i presude, i propuštanje pravosudnih institucija da objave informacije jednoobraznog kvaliteta i opsega. Nedostatak koherentne komunikacijske strategije bio je očit.

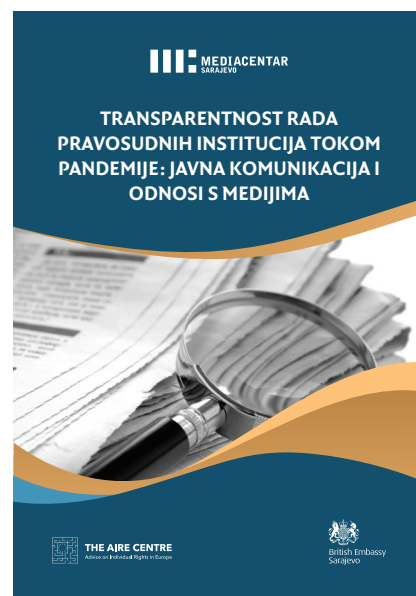
Sažetak

Iako je pandemija predstavljala izazov za pravosudne institucije BiH u pogledu informiranja javnosti i komuniciranja, ovaj izvještaj jasno ukazuje na to da neuspjeh tih institucija u provođenju učinkovitih aktivnosti informiranja javnosti nije bio izazvan pandemijom. Prakse informiranja javnosti varirale su tokom pandemije a učinkovito informiranje je ovisilo prvenstveno o spremnosti da pruže pomoć i marljivosti pojedinaca, a ne od bilo kakve politike ili strategije. Izvještaj je jasan u pogledu nalaza da ti neuspjesi znače da transparentnost pravosuđa u BiH nije bila zadovoljavajuća i da je to umanjilo te i dalje umanjuje povjerenje javnosti u pravosuđe.

Preporuke

Izvještaj daje niz preporuka kako bi se pomoglo bh. pravosudnim institucijama da unaprijede svoju praksu informiranja javnosti i povećaju transparentnost. Ukratko, te preporuke su:

- VSTV treba usvojiti sveobuhvatnu komunikacijsku strategiju. Ta strategija treba uključivati uputstva o tome kako, kada i gdje objaviti konkretne informacije; detaljne praktične smjernice o tome kako pristupiti medijskim događajima; te smjernice o praktičnim ulogama uključenih u taj proces, kao što su glasnogovornici, predsjednici sudova i glavni tužitelji. Ova strategija treba uključivati i smjernice o kriznom upravljanju koje sadrže instrukcije o tome koje informacije objaviti, kome, kada i kako. Te smjernice također trebaju specifično navoditi kako implementirati sisteme odlučivanja u kriznoj situaciji.
- Potrebno je uspostaviti pravne okvire kako bi se omogućilo sudovima da funkcioniraju i komuniciraju sa strankama korištenjem IT-a. Potrebno je pridržavati se postojećih pravila i propisa u pogledu objavljivanja informacija i sve se te prakse trebaju usaglasiti.
- Relevantne informacije vezane za pravosudne institucije, kao što su njihova ročišta, detalji o kontaktima njihovih službenika za odnose s javnošću, indeksni registri informacija, vodiči za pristup informacijama, itd., trebaju također biti objavljeni. Ključne informacije o aktivnostima pravosudnih institucija trebaju se objavljivati na sedmičnoj osnovi i takve se informacije trebaju prenositi medijima. Glasnogovornici u pravosuđu i odjeli za štampu trebaju odgovarati na medijske upite i prosljeđivati im informacije relevantne za javnost na dnevnoj bazi.
- Rukovodioci pravosudnih institucija i njihovi službenici za odnose s javnošću se trebaju obučiti da razumiju principe proaktivne i reaktivne transparentnosti. Svijest o značaju transparentnosti pravosuđa treba također podizati na tim kursevima.
- Trebaju se alocirati sredstva kako bi se uposlilo osoblje koje bi obavljalo dužnosti odnosa s javnošću u pravosudnim institucijama, tamo gdje takve dužnosti sada obavljaju sekretari suda.

Prikaz publikacije „Govor mržnje *online* i u drugom javnom prostoru” i zbornika radova „Izabrani segmenti iz oblasti zaštite ljudskih prava”

Pripremile: Ajla Bašić i Berina-Ina Alispahić, Centar za edukaciju sudija i tužilaca u Federaciji Bosne i Hercegovine

Centar za edukaciju sudija i tužilaca Federacije Bosne i Hercegovine (CEST FBiH) je 2020. godine, pored svojih brojnih redovnih programskih, ali i dodatnih vanprogramskih aktivnosti, počeo i s izdavačkom djelatnošću. U saradnji s Centrom za edukaciju sudija i javnih tužilaca u Republici Srpskoj (CEST RS) i Ženevskim centrom za upravljanje sigurnosnim sektorom (DCAF) te Centrom za sigurnosne studije Sarajevo (CSS), CEST FBiH publikovao je „Priručnik o posebnim istražnim radnjama“. Nakon toga, uslijedilo je izdavanje publikacije pod nazivom „Govor mržnje *online* i u drugom javnom prostoru“, te vrlo brzo i publikacija „Izabrani segmenti iz oblasti ljudskih prava” koju je priredio direktor Centra dr. sc. Arben Murtezić, a predstavlja zbornik različitih radova više autora iz oblasti ljudskih prava. CEST FBiH će svakako nastaviti svoje djelovanje i u ovom pravcu, te se u narednom periodu očekuje izdavanje još nekoliko knjiga, a o čemu će pravosudna zajednica i javnost svakako biti obaviješteni. Knjiga „Govor mržnje *online* i u drugom javnom prostoru” druga je knjiga za čije izdavanje je zaslužan CEST FBiH, pri čemu je značaj publikovanja i kvalitet iste prepoznao i AIRE Centar iz Londona, svjetski promotor ljudskih prava i prava Evropske unije, a koji je pružio, kao i mnogo puta do sada, svoju nesebičnu podršku. Knjigu potpisuju Sanja Tadić-Stojisavljević, tužiteljica Republičkog javnog tužilaštva Republike Srpske, predavač i edukator mnogobrojnih državnih i međunarodnih institucija, i Davor Trlin, stručni savjetnik u CEST-u FBiH i predavač na Fakultetu za ekonomske i društvene studije Univerziteta Burch na predmetima *Public administration* (Javna uprava) i *Constitutional law* (Ustavno pravo). Ujedno je edukator mnogobrojnih državnih i međunarodnih institucija. Autori su publikaciju sačinili korištenjem i opsežnim istraživanjem domaće i inostrane naučne i stručne literature, međunarodnih dokumenata, relevantnih zakonskih propisa, kao i odluka Evropskog suda za ljudska prava i odluka nacionalnih i regionalnih sudova.

Knjiga se sastoji od sedam cjelina, gdje se u prvoj cjelini prije svega na različite načine daje odgovor na pitanje šta je to „govor mržnje“ s obzirom da je, kako se navodi, „njegova definicija uvijek sporna“ (str. 12). Nakon što se kroz podnaslov „Karakteristike govora mržnje“ naglasak stavlja na ulogu interneta kada su u pitanju ispoljavanje i širenje govora mržnje, dat je prikaz pravnog okvira u kojem je definisan „govor mržnje“ (međunarodni principi, ostali međunarodni pravni instrumenti, regionalni odgovori). Iako „govor mržnje“ nije eksplicitno spomenut niti u jednom međunarodnom dokumentu i sporazumu o ljudskim pravima, akcentat se stavlja na Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima u čijoj se regulativi najčešće govori u raspravama o govoru mržnje (str. 22). Nakon uporedne analize „govora mržnje“ s pojmovima „genocid“ i „diskriminacija“ razrađen je historijski razvoj „govora mržnje“ u Sjedinjenim Američkim državama.

Poglavlje II knjige posvećeno je „slobodi izražavanja“ koja „je jedno od osnovnih ljudskih prava“ (str. 41). Autori su se u navedenom poglavlju osvrnuli na ograničenje prava na slobodu izražavanja, a što je поближе objašnjeno kroz primjere iz sudske prakse. Kroz poglavlje III knjige pod nazivom „Govor

mržnje u međunarodnom pravu i praksi“ autori su dali prikaz međunarodnog normativnog okvira govora mržnje te se navodi da su akti koji se direktno i indirektno odnose na zabranu govora mržnje „akti Ujedinjenih nacija, Savjeta Evrope i Evropske unije“ (str. 51). Nadalje, u ovom poglavlju su, kroz primjere prakse Evropskog suda za ljudska prava (npr. predmeti *Glimmerveen i Hagenbeek protiv Holandije*, *Vejdeland i drugi protiv Švedske*, *Delfi AS protiv Estonije*, itd.), odlično razrađeni pristupi Evropskog suda za ljudska prava govoru mržnje. Naime, Evropski sud za ljudska prava primjenjuje dva pristupa rješavanju predmeta koji se odnose na govor mržnje: „Prvi pristup se primjenjuje na ekstremne oblike govora mržnje koji negiraju temeljne vrijednosti EKLJP-a, naročito toleranciju, društveni mir i nediskriminaciju, koje ESLJP primjenom člana 17 EKLJP-a isključuje iz Konvencijske zaštite (zabrana zloupotrebe prava). Drugi pristup se primjenjuje u predmetima kada sporno izražavanje, iako ima karakter govora mržnje, nije takvog intenziteta da negira temeljne vrijednosti EKLJP-a.“ (str. 56). IV poglavlje posvećeno je „krivičnim djelima počinjenim iz mržnje“ i značaju njihovog procesuiranja (prevencija, povjerenje, smanjenje eventualne osвете manjinskih grupa; str. 78). Također, krivična djela počinjena iz mržnje sagledana su i kroz zakonsku regulativu Bosne i Hercegovine (regulisana su Krivičnim zakonom Brčko distrikta, Krivičnim zakonom Republike Srpske i Krivičnim zakonom Federacije Bosne i Hercegovine), te je dat i pregled sudske prakse Bosne i Hercegovine.

Autori su posebno poglavlje posvetili indikatorima predrasuda koji su, kako se navodi, „objektivne činjenice, okolnosti ili obrasci koji prate krivično djelo/a, a koje, same za sebe, ili zajedno s drugim činjenicama ili okolnostima, sugerišu da su djela počinioca bila motivirana, u cjelini ili djelimično, bilo kojim oblikom predrasuda.“ (U knjizi je obrađeno 9 indikatora predrasuda, str. 86-87). U istom poglavlju autori su prepoznali tri kategorije počinioca krivičnih djela: tražioc i uzbuđenja, reaktivni počinioci i počinioci misije (str. 88-90), te su obradili tok sudskog postupka nakon što se utvrdi da je djelo definisano predrasudama. Iako domaće zakonodavstvo ne poznaje eksplicitnu zabranu govora mržnje, autori su kroz poglavlje V obradili ustavno-pravnu zaštitu od govora mržnje, krivičnopravnu odgovornost, građanskopravnu odgovornost i upravnu odgovornost, iz čega se može doći do zaključka da nema adekvatne pravne zaštite od govora mržnje i da je on u praksi najčešće neadekvatno sankcionisan. Kako bi se lakše objasnio i čitateljima približio pojam „govor mržnje“ autori su uradili odličnu komparaciju i prikaz govora mržnje u državama regiona (Republika Hrvatska i Republika Srbija).

Posljednje poglavlje knjige nosi naziv „Regulacija i samoregulacija elektronskih medija i interneta“, u kojem su se autori detaljno osvrnuli na govor mržnje i način prijavljivanja istog. Govor mržnje u Bosni i Hercegovini nije adekvatno pravno regulisan. Također, sam pojam „govor mržnje“ je još uvijek neispitan i nedovoljno istražen. Knjiga nudi originalan i jasno koncipiran prikaz teorijskih postavki slobode izražavanja, te govora mržnje i krivičnih djela počinjenih iz mržnje, ujedno ih pojmovno razgraničavajući i dodatno obrazlažući kroz primjere sudske prakse, kako domaćih, tako i regionalnih sudova i ESLJP-a. Upravo na osnovu navedenog, i uvidjevši nedostatak literature na našim prostorima koja bi sadržavala teorijske odrednice slobode govora i govora mržnje, te sistematiziran prikaz pravnog reguliranja govora mržnje u BiH i praktičnih analiza odluka nacionalnih, ali i sudova iz regiona i ESLJP-a, autori su nastojali nadomjestiti pomenuti nedostatak i koncipirati

rukopis kao stručno djelo koje će pružiti nova, i svakako unaprijediti postojeća znanja i dati smjernice u vezi s govorom mržnje u elektronskim medijima, na društvenim mrežama i u drugom javnom prostoru, prije svega kod praktičara, ali i teoretičara i šire čitateljske publike i profesionalaca, te će kao takvo zasigurno naći svoje mjesto u pravnoj i akademskoj zajednici.

Na kraju možemo slobodno reći da su autori u knjizi „Govor mržnje *online* i u drugom javnom prostoru“ sumirali i definisali sve bitne pojmove koji u velikoj mjeri mogu pomoći u borbi za zaštitu ljudskih prava i u harmonizaciji domaćeg zakonodavstva BiH s međunarodnim dokumentima. <https://bit.ly/3gbLzXQ>

Zbornik „Izabrani segmenti iz oblasti zaštite ljudskih prava“ predstavlja još jedno stručno djelo čije izdavaštvo potpisuje Centar za edukaciju sudija i tužioca Federacije Bosne i Hercegovine. Urednik Zbornika je direktor Centra, dr. sc. Arben Murtezić, dok je izdavanje podržao ugledni AIRE Centar sa sjedištem u Londonu, čime je važnost ovog projekta podignuta na još veći nivo. Zbornik „Izabrani segmenti iz oblasti zaštite ljudskih prava“ sastoji se od ukupno 13 radova sudija, profesora prava te drugih stručnjaka za ljudska prava, vodećih edukatora i saradnika CEST-a FBiH. Teme koje su obrađene u Zborniku su raznovrsne i svaki rad u Zborniku predstavlja jednu zasebnu cjelinu. U smislu redoslijeda priloga struktura Zbornika prati tekst Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda. Intencija stvaranja Zbornika je bila dati određeni doprinos stalnom nastojanju ka približavanju visokom nivou akademskog i profesionalnog znanja, prije svega nosilaca pravosudnih funkcija, a što je svakako i jedan od zadataka i strateških ciljeva CEST-a FBiH.

Autorima priloga je data sloboda pri izboru teme koju će obrađivati u svom radu, a Zbornik predstavlja kompilaciju naučnih, stručnih, edukativnih materijala te relevantnih zakonskih odredbi i sudske prakse domaćih i međunarodnih sudova. Autorica Aleksandra Babić-Stanković, sudija Vrhovnog suda u Federaciji Bosne i Hercegovine, uradila je rad na temu „Aktuelna pitanja sudske prakse Federacije Bosne i Hercegovine u upravnoj oblasti“. U radu je kroz primjere iz sudske prakse ukazano na neka pitanja povrede pravila postupka i na neka pitanja materijalno-pravne prirode u praksi Vrhovnog suda (što je u radu razdvojeno kroz dva zasebna podnaslova). Nadalje, autorice Vanesa Jusufbegović i Ivana Matijević (pravne savjetnice u Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine) dale su prikaz prakse Ustavnog suda BiH s krivičnopravnog aspekta. Tako je poseban naglasak stavljen na zakonitost pritvora, koji je jedan od čestih razloga za veliki broj apelacija koje rješava Ustavni sud Bosne i Hercegovine, u vezi s članom 5 (pravo na slobodu i sigurnost) i članom 6 EKLjP-a (pravo na pravično suđenje). S druge strane, fokus na građansko-pravni aspekt prakse Ustavnog suda Bosne i Hercegovine prikazan je kroz radove Emine Dumanjić i Franje Dragičevića (šef odjeljenja za ustavnosudsku praksu i pravni savjetnik u Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine). Njihovi radovi obuhvataju pravo na obrazloženu odluku („ključni element za pravično suđenje“, str. 54), jednakost strana u postupku i dužinu trajanja postupka te pravo na imovinu, privatni i porodični život, dom, slobodu izražavanja i nediskriminaciju, prava koja su zagarantovana Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda. O još jednom aspektu u vezi s građanskopravnom odgovornošću za govor mržnje svoje viđenje je dao i mr. sci. Adnan Baručija, sudija Kantonalnog suda u Zenici, uz navođenje odredbi pozitivno-pravnih propisa po kojima je moguće zasnovati građanskopravnu odgovornost za govor mržnje (neposredna primjena standarda zaštite prava na privatni život iz člana 8 EKLjP-a, mogućnost postavljanja imovinsko-pravnog zahtjeva od strane oštećenog u toku krivičnog postupka, antidiskriminacijske tužbe propisane odredbama Zakona o zaštiti od diskriminacije, primjena općih odredaba Zakona o obligacionim odnosima). Kada je riječ o kriminalizaciji govora mržnje u Bosni i Hercegovini, u našem zakonodavstvu ista je regulisana kroz krivična djela izazivanja mržnje sadržana u četiri krivična zakona.

Zbog složenosti pravnog sistema, i samim tim sadržaja zakonskih odredi, profesorica Pravnog fakulteta Univerziteta u Sarajevu, prof. dr. Amila Ferhatović, u svom tekstu bazirala se na prikaz

pravnog okvira govora mržnje u bh. krivičnom zakonodavstvu, razgraničavajući ih „kako u odnosu na radnju, način, objekat ili sredstvo učinjenja, tako i u odnosu na mogućnost nastanka posljedice“. Osim toga, prof. dr. Ferhatović je ponudila i analizu sudske prakse, podcrtavajući neka sporna pitanja u sudskoj praksi. Dr. Haris Halilović, profesor Fakulteta za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije Univerziteta u Sarajevu, analizirao je pravo na odbranu i njegovo ostvarivanje u krivičnom postupku Bosne i Hercegovine kao jedno „od esencijalnih prava koje osumnjičene i optužene osobe uživaju u savremenom krivičnom postupku“ (str. 85). Autor je, između ostalog, kroz detaljan prikaz važećih zakonskih odredbi i sudske prakse obradio vrlo značajne aspekte prava odbrane, kao što su materijalna i formalna odbrana osumnjičenog, odnosno optuženog, te prava i dužnosti branitelja. S druge strane, o položaju i pravima žrtava krivičnih djela, odnosno oštećenih, u krivičnom postupku, kao i pozitivnim obavezama država u pogledu jamčenja i zaštite prava ili sloboda sadržanih u EKLJP-u, detaljnije u svom radu je pisala sutkinja dr. Ljiljana Filipović, predsjednica krivičnog odjeljenja Vrhovnog suda Federacije BiH. O pozitivnim obavezama države, ali u pogledu slobode izražavanja, detaljniji prikaz je dala Monika Mijić, vd. zastupnica Vijeća ministara BiH pred Evropskim sudom za ljudska prava, ističući da su se ovakve obaveze u praksi ESLJP-a pojavile najprije u kontekstu člana 3 (zabrana mučenja) i člana 8 EKLJP-a (pravo na privatnost), da bi se kasnije one proširile i na druga prava i slobode, uključujući i slobodu izražavanja, gdje je Sud nametnuo pozitivnu obavezu državama da u određenim okolnostima štite ovo pravo. Kada govorimo o slobodi izražavanja, pojam koji se uz nju veže je pojam klevete.

Dr. sc. Muhamed Cimirotić, sudija Kantonalnog suda u Bihaću, u svom radu pod nazivom „Odgovornost za klevetu“ je predstavio poveznicu između pojmova „sloboda izražavanja“ i „kleveta“, te dao zakonsku definiciju klevete i analizu njenih elemenata. Također, autor se u radu osvrnuo i na odgovornost za klevetu, odnosno za štetu nanесenu ugledu oklevetanog lica, kao i propisane izuzetke od odgovornosti za klevetu, a dat je i presjek stanja kod pravnih i kod fizičkih lica u pogledu obrazlaganja osnova naknade štete za klevetu, uz osvrt na sam sudski postupak. Ono što svakako čini ovu publikaciju značajnijom jesu prilozi o temama koje nisu tako često problematizirane, a to su medijski sporovi u BiH i dokazivanje diskriminacije na osnovu invaliditeta. Stručni savjetnik u Centru za edukaciju sudija i tužilaca u Federaciji BiH, dr. sc. Davor Trlin, u svome radu je ukazao na „važnost pravljenja razlike između iznošenja činjenica, iznošenja mišljenja i iznošenja vrijednosnih sudova“, te istakao jačanje broja i kvaliteta obuka nosilaca pravosudnih funkcija i novinara u okviru projekta „Sloboda izražavanja i sloboda medija u Jugoistočnoj Evropi (JUFREX)“, kojeg implementiraju Vijeće Evrope i Evropska unija. Kada je riječ o dokazivanju diskriminacije na osnovu invaliditeta, nezavisni stručnjak za ljudska prava i zabranu diskriminacije mr. Adnan Kadribašić osvrnuo se na pojam diskriminacije i pravni okvir za zaštitu od svih oblika diskriminacije, te ključnu ulogu sudova u uspostavljanju i jačanju međunarodnih standarda u oblasti zabrane diskriminacije osoba s invaliditetom, sadržanih prije svega u Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom, a čiju obavezu primjene je Bosna i Hercegovina preuzela ratifikacijom, ali i kao pretpristupnu obavezu u procesu pridruživanja Evropskoj uniji. Zbornik je strukturalno zamišljen kao zbirka članaka u kojima autorice i autori predstavljaju različite aspekte sudske prakse vezano za pitanja zaštite ljudskih prava i sloboda u oblastima upravnog, krivičnog i građanskog

prava, pri čemu su na jednom mjestu sabrani najvažniji elementi ovih pojmova. Čitaocima su kroz multidisciplinarni pristup i analizu zaštite ljudskih prava i brojne primjere iz sudske prakse pruženi široka lepeza i pregled problematike sudske zaštite ljudskih prava, kako u evropskom, tako i u nacionalnom pravnom sistemu. Većina radova bavi se praksom ustavnog sudstva u našoj zemlji, koja slijedi praksu Evropskog suda za ljudska prava, ali i problematikom različitih oblika govora mržnje i diskriminacije kao relativno novih kategorija u domaćem pravu. Sve navedeno upućuje da je riječ o zborniku od posebne važnosti. Imajući u vidu da su u Zborniku dobrim dijelom sadržani i radovi praktičara, on predstavlja i svojevrsnu istraživačku bazu kako za praktičare, tako i za akademsku zajednicu i studente pravnih i srodnih nauka na području Bosne i Hercegovine, te će isti bez sumnje imati veliki značaj i upotrebu, prije svega kod nosilaca pravosudnih funkcija pri tumačenju brojnih pojmova i instituta, te i u praktičnoj primjeni u pravosudnoj praksi. <https://bit.ly/3cydfnC>

Edukacija sudija i javnih tužilaca u Republici Srpskoj u 2021. godini

Pripremio: Tomislav Čavić, Centar za edukaciju sudija i javnih tužilaca u Republici Srpskoj

Centar za edukaciju sudija i javnih tužilaca u Republici Srpskoj (CEST RS) je za prva tri mjeseca 2021. godine realizovao ukupno 32 edukativne aktivnosti putem *online* platformi, a prema utvrđenom Kalendaru aktivnosti iz Programa stručnog usavršavanja i početne obuke nosilaca pravosudnih funkcija u Republici Srpskoj za 2021. godinu, što je jako dobar rezultat ako se ima u vidu da se s održavanjem seminara započelo tek početkom mjeseca februara zbog velikog broja praznika i neradnih dana u mjesecu januaru 2021. godine.

Prvi seminar u ovoj godini koji je održan *online* putem *Cisco Webex* platforme je „Pravo na naknadu štete zbog neispunjenja ili neurednog ispunjenja ugovora“ iz Programa zajedničkih aktivnosti centara za edukaciju sudija i javnih tužilaca u Republici Srpskoj i Federaciji BiH i Pravosudne komisije Brčko distrikta BiH, a u okviru projekta Svjetske banke pod nazivom „Unapređenje poslovne klime kroz brže rješavanje privrednih sporova u Bosni i Hercegovini“, koji implementira Visoki sudski i tužilački savjet BiH uz finansijsku podršku Vlade Ujedinjenog Kraljevstva, a odnosi se na kontinuiranu obuku sudija iz privredno-pravne oblasti. Edukatori ovog seminara, u kojem je učestvovao 41 nosilac pravosudne funkcije iz Republike Srpske, bili su eksperti angažovani od strane projekta Svjetske banke. U zaključnim analizama ovog seminara raspravljalo se o pravnim posljedicama pandemije COVID-19 na ugovorne obaveze i o uticaju pandemije na ispunjenje ugovora, pri čemu je zaključeno da sud u konkretnom slučaju može da utvrdi da je uslijed pandemije COVID-19 izvršenje ugovorne obaveze postalo otežano, subjektivno ili objektivno nemoguće i da sudbina ugovora zavisi od te pravne kvalifikacije.

U okviru ovog projekta koji implementiraju Svjetska banka i Visoki sudski i tužilački savjet BiH, u mjesecu februaru je organizovan i seminar na temu „*Online* ročišta“. Tokom analize stanja istaknuto je da se u sudovima u Bosni i Hercegovini ni u vrijeme pandemije ročišta ne održavaju na daljinu (*online*), te je ukazano kako u doba pandemije rukovođenje parnicom uglavnom podrazumijeva odgađanje zakazanih ročišta, a sam rad je dodatno otežan zbog skraćenog radnog vremena pojedinih sudskih službi. Istaknuti su problemi s aspekta digitalizacije pravosuđa, te da bi tehniku i procesna pravila u sudu trebalo prilagoditi procesnim potrebama učesnika u sudskom postupku. Napravljena je paralela prakse održavanja *online* ročišta koja je uobičajena u sporovima pred međunarodnim arbitražama s mogućnostima održavanja *online* ročišta u parničnom postupku u BiH.

Iz krivičnopravne oblasti, prema Programu zajedničkih aktivnosti oba CEST-a, a u okviru aktivnosti i saradnje s Međunarodnom organizacijom za migracije (IOM), te u sklopu projekta „Kratkoročna i srednjoročna podrška jačanju napora u borbi protiv trgovine ljudima“ kojeg finansiraju USAID i Ured za međunarodne poslove i provedbu zakona u borbi protiv narkotika (INL), u Banjaluci je uživo održana dvodnevna obuka na temu „Trgovina ljudima – Izazovi u otkrivanju i procesuiranju složenih krivičnih dijela protiv ljudskog dostojanstva“, uz prisustvo 20 učesnika iz reda sudija, javnih tužilaca i predstavnika policijskih agencija u BiH, a ostalim prijavljenim je bilo omogućeno da prate obuku putem video-konferencijske platforme. Seminar je ocjenjen kao izuzetno uspješan uz tendenciju da se edukacije iz ove oblasti nastave.

U okviru projekta „EU4Justice“, koji se provodi u BiH, u nizu planiranih radionica koje će biti organizovane kao zajedničke aktivnosti CEST RS-a i CEST F BiH, organizovana je radionica pod

nazivom „Obuka za sudije i tužioce o digitalnim medijima, tehničkim vještinama i korištenju društvenih medija“ koja je trajala tri dana, a koja se fokusirala na podizanje svijesti javnih tužilaca, sudija i komunikatora u tužilaštvima o digitalnim medijima i značaju proaktivne komunikacije putem digitalnih medija i etičkom korištenju tih medija, kako bi se nastojalo omogućiti komunikatorima u pravosuđu da steknu vještine koje su im potrebne za učinkovitu komunikaciju s vanjskom publikom putem digitalnih platformi.

Prema Planu edukativnih aktivnosti u 2021. godini, uz podršku OPDAT-a i Fondacije „Udružene žene“ Banjaluka, organizovan je seminar iz krivičnopravne oblasti na temu „Zaštita od rodnozasnovanog nasilja kroz Zakon o zaštiti od nasilja u porodici i kroz Krivični zakonik Republike Srpske“, tokom kojeg se vodila produktivna diskusija o primjeni navedenih rješenja iz Zakona o zaštiti od nasilja u porodici u praksi, te usklađenosti njegovih odredaba s Krivičnim zakonikom RS-a i Zakonom o krivičnom postupku, kao i o izazovima u praksi kada je u pitanju izricanje hitnih i zaštitnih mjera u krivičnom i prekršajnom postupku. Cilj ovog seminara je predstavljanje trenutnog stanja i ukazivanje na značaj i mogućnosti za povećanje nivoa zaštite žrtava rodnozasnovanog nasilja u Republici Srpskoj.

CEST RS je takođe organizovao online seminar iz krivičnopravne oblasti, na temu „Krivična djela protiv izbornih prava“, tokom kojeg je analizirana ova vrsta krivičnih djela u krivičnom zakonodavstvu Republike Srpske, kao i primjeri iz prakse domaćih sudova i tužilaštava. Istaknuto je da izborna krivična djela prvenstveno krše osnovna izborna prava čovjeka, kao subjekta političkog odlučivanja, kao što su pravo kandidovanja, te aktivno i pasivno pravo glasanja, odnosno sloboda izjašnjavanja.

U okviru programa stručnog usavršavanja i početne obuke iz krivičnopravne oblasti organizovan je seminar na temu „Sporazum o priznanju krivice“ na kojem je učestvovalo 37 nosilaca pravosudnih funkcija u RS-u. Učesnici seminara su upoznati o pojmu, istorijskoj pojavi i opravdanju sporazuma o priznanju krivice, te o uvođenju ovog sporazuma u krivični postupak Republike Srpske i BiH, kao i o osnovnim karakteristikama njegove praktične primjene. Učesnici seminara su takođe upoznati o pregovorima koji se vode o uslovima priznanja krivice i zaključivanju sporazuma o priznanju krivice, kao i sudskoj kontroli ovog sporazuma, presude na osnovu sporazuma i pravnim lijekovima protiv takve presude. Istaknuto je da se u Republici Srpskoj značajan broj predmeta završava na osnovu sporazuma o priznanju krivice, što znači da se ovaj institut relativno često primjenjuje u sudskoj praksi.

CEST RS-a i CEST FBiH, uz podršku projekta Savjeta Evrope u BiH „Inicijativa za pravnu sigurnost i efikasno pravosuđe u BiH (Faza II)“, organizovali su dvodnevni seminar na temu „Obrazloženje presude u krivičnom postupku“, tokom kojeg su edukatori prezentovali učesnicima osnovna pravila i formu izrade presude i zahtjeve na koje presuda treba odgovoriti, standarde obrazloženja presude prema Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima, te obavezan sadržaj izreke i obrazloženja presude u krivičnom postupku, kao i obavezan odgovor u presudi na navode o povredi Evropske konvencije o ljudskim pravima, uz analizu mnoštva primjera iz prakse različitih sudova.

Iz krivičnopravne oblasti, CEST RS-a je organizovao i seminar na temu „Krivična djela protiv zdravlja ljudi“, na prijedlog više pravosudnih institucija iz Republike Srpske imajući u vidu aktuelna dešavanja uslijed epidemiološke situacije u svijetu izazvane pandemijom COVID-19, a koji je pratilo 27 nosilaca pravosudnih funkcija u Republici Srpskoj. Cilj seminara je upoznavanje nosilaca pravosudnih funkcija s krivičnim djelima propisanim u Glavi XVII Krivičnog zakonika Republike Srpske, koja nosi naziv „Krivična djela protiv zdravlja ljudi“. Učesnici su upoznati s opštim karakteristikama ove vrste krivičnih djela, te posebno o svakom propisanom krivičnom djelu iz navedene grupe, a najviše o krivičnom djelu iz člana 194 KZ-a RS-a „Prenošenje zaraznih bolesti“ i člana 195 „Nepostupanje

po zdravstvenim propisima za vrijeme epidemije“. Uz podršku projekta „TRIAL International“, koji podržava Ambasada Ujedinjenog Kraljevstva u BiH, održan je treći po redu okrugli sto javnih tužilaca koji rade na predmetima ratnih zločina, pod nazivom „Unapređenje prakse ostvarivanja imovinskopravnih zahtjeva oštećenih u predmetima ratnih zločina“. Cilj sastanka je bio razmjena iskustava u vezi unapređenja prakse ostvarivanja imovinskopravnih zahtjeva oštećenih preživjelih žrtava ratnih zločina u krivičnom postupku u okviru kojeg imaju pravo tražiti naknadu nematerijalne štete. Pošto je strateški cilj Revidirane državne strategije za procesuiranje ratnih zločina upućivanje sve većeg broja manje složenih predmeta koji se odnose na ratne zločine na pravosudne organe entiteta i Brčko distrikta BiH, iz tih razloga je održan ovaj radni sastanak tužilaca, radi upoznavanja s praksom i dosadašnjim iskustvima u vezi odlučivanja o imovinskopravnom zahtjevu u okviru krivičnog postupka.

Osim toga, takođe uz podršku projekta „TRIAL International“, organizovan je i *online* seminar iz krivičnopravne oblasti na temu „Odmjeravanje kazni za ratno seksualno nasilje u krivičnim postupcima u BiH“, čiji je cilj predstavljajući trenutnog stanja u sudskoj praksi kako bi se kroz praktične primjere edukovali nosioci pravosudnih funkcija o primjeni otežavajućih i olakšavajućih okolnosti, te kriterijumima po kojima se mogu voditi sudije prilikom odmjerenja kazni, kao i metodama procjene okolnosti relevantnih za odmjerenje kazni prema počinocima krivičnih djela ratnog seksualnog nasilja. Istaknuta je nedosljednost u odmjerenju kazni za ova krivična djela, što je praćeno različitim primjerima iz sudske prakse i smjernicama za pravosudne aktere, kao i problemi koji odvrću preživjele od prijave zločina, kao što su strah kod žrtve od sveprisutne stigme, psihološki problemi zbog nezaliječene traume, nedostatak informacija o tome kako da se kreću kroz sudski proces i nedostatak sredstava za pravnu pomoć u toku postupka.

U okviru specijalističke obuke sudija, tužilaca i prestavnika policijskih agencija, CEST RS-a i CEST FBiH su organizovali *online* tri specijalističke radionice u saradnji s projektom „Save the Children“ UK, UNICEF-om i projektom EMMAUS na veoma aktuelnu temu „Seksualno iskorištavanje i zlostavljanje djece u digitalnom okruženju“, čiji je cilj da se kroz edukaciju koju će provesti domaći edukatori i strani eksperti unaprijedi znanje jedne grupe učesnika sastavljene od sudija, tužilaca i OSL-a, koji će proći sve tri radionice kao specijalističku obuku iz domena nasilja nad djecom u digitalnom okruženju, o procesuiranju slučajeva seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja djece, te provođenje obuke kroz studije konkretnog slučaja.

U okviru programa kontinuirane obuke nosilaca pravosudnih funkcija iz privrednopravne oblasti, a uz podršku Kancelarije Ministarstva trgovine SAD-a za provođenje Programa razvoja privrednog prava (CLDP), u mjesecu februaru održan je seminar „Pravo intelektualne svojine“, koji je predstavljao nastavak prve sesije o pravu intelektualne svojine, koja je održana u decembru 2020. godine. Nakon toga, u martu je održana treća sesija iz ovog Programa CLDP-a, pod nazivom „Presuđivanje u predmetima kršenja prava intelektualne svojine“, koja je obuhvatila krivičnopravne aspekte prava intelektualne svojine, a na kojoj su prezentovani presuđivanje u krivičnopravnim predmetima kršenja prava intelektualne svojine u Bosni i Hercegovini i krivičnopravna zaštita ugroženih prava intelektualnog vlasništva u BiH.

U okviru projekta „Unapređenje poslovne klime kroz brže rješavanje privrednih sporova u BiH“ koji implementira Svjetska banka u saradnji s VSTS-om BiH i u saradnji s projektom Međunarodne finansijske korporacije (IFC), CEST RS je organizovao seminar na temu „Procjena vrijednosti stečajnog dužnika“, u kojem je učestvovalo 19 nosilaca pravosudnih funkcija koji su kroz praktične primjere i studije slučaja upoznati s ključnim pitanjima u vrednovanju stečajnih dužnika prilikom reorganizacije ili bankrota, pretpostavkama vrijednosti stečajnog dužnika, elementima pristupa u procjeni vrijednosti stečajnog dužnika, te potvrdi plana reorganizacije i procjeni vrijednosti.

U saradnji s udruženjem „Arbitri“ Sarajevo, a u okviru programa kontinuirane obuke za sudije iz privrednopravne oblasti, organizovan je *online* seminar na temu „Arbitraža“. Značaj ovog seminara se ogleda u tome što su učesnici imali priliku da se pobliže upoznaju s postupkom arbitraže, te da se kroz izvode iz prakse domaćih sudova i analize odredaba domaćih zakona koji regulišu ovu materiju razriješe sporne situacije vezane za ovu pravnu tematiku.

CEST RS-a je, u skladu s Programom stručnog usavršavanja i početne obuke u 2021. godini, organizovao putem komunikacijske platforme seminar iz privrednopravne oblasti na temu „Atrakcija stvarne, mjesne i međunarodne nadležnosti u sporovima u vezi sa stečajem i proisteklim iz stečaja“, koji je pratilo 30 učesnika, a čiji je cilj razjašnjavanje aktuelnih praktičnih pitanja u vezi s razgraničenjem nadležnosti između okružnih privrednih sudova i sudova opšte građanske nadležnosti, te prezentacija i analiziranje sudske prakse pojedinih sudova i stavova Vrhovnog suda Republike Srpske, po ovom pitanju i na ovu temu.

U okviru programa kontinuirane obuke iz građanskopravne oblasti, a uz podršku stranog partnera IRC fondacije iz Njemačke, organizovan je seminar na temu „Naknada štete - Podijeljena odgovornost kod naknade štete“, koji je pratilo 55 učesnika iz sudova u Republici Srpskoj i Federaciji BiH. Tokom seminara je izvršena analiza instituta doprinosa oštećenog vlastitoj šteti i predstavljena je razlika između instituta „podijeljene odgovornosti“ i instituta „doprinosa oštećenog šteti“, sve potkrijepljeno primjerima iz sudske prakse domaćih sudova i sudova u regionu. Takođe u okviru programa kontinuirane obuke iz građanskopravne oblasti, a uz podršku partnera IRC fondacije iz Njemačke, organizovan je *online* seminar na temu „Aktuelna pitanja iz Zakona o stvarnim pravima Republike Srpske“, koji je pratilo 50 učesnika. Tokom izlaganja su istaknute specifičnosti zaštite državnine kao faktičke vlasti zaštićene pravom, kao i pretpostavka za sticanje određenih prava i o pravu građenja u duhu Zakona o stvarnim pravima. Istaknut je i problem u vezi s pravom nadogradnje u praksi, a u drugom dijelu seminara je obrađena tema koja se odnosi na susjedska prava, s posebnim akcentom na štetne imisije i među između susjednih nepokretnosti.

Iz dijela Programa stručnog usavršavanja CEST-a RS-a za 2021. godinu, koji je uvršten na prijedlog VSTS-a BiH a koji se odnosi na izvršnu oblast, organizovan je *online* seminar „Aktuelna pitanja iz izvršnog postupka s posebnim osvrtom na izvršenje na nekretninama“, na kojem se raspravljalo o izvršenju na nekretninama koje nisu upisane u zemljišne evidencije, analizirane su odredbe članova 113 i 50 ZIP-a RS-a i vodila se rasprava o principu srazmjere u izvršnom postupku prilikom izvršenja na nekretninama i o prekomjernom oštećenju izvršenika kao posljedica neprimjenjivanja ovog principa.

Iz vanparnične oblasti CEST RS je organizovao *online* seminar na temu „Oduzimanje i vraćanje poslovne sposobnosti s osvrtom na zadržavanje lica u zdravstvenoj ustanovi“, na kojem je nakon analize domaće prakse i prakse sudova u okruženju zaključeno da sudovi u većini slučajeva udovoljavaju podnesenom prijedlogu za oduzimanje poslovne sposobnosti, iako su lica kojima je oduzeta poslovna sposobnost po zakonu ovlaštena da mogu izjaviti žalbu na rješenje suda, ali im se ista ne dostavljaju, što i dovodi do podnošenja apelacija i pred Evropskim sudom za ljudska prava. Osim toga, prilikom odlučivanja suda o zadržavanju lica u zdravstvenoj ustanovi, na osnovu analize domaće sudske prakse redovnih sudova, kao i prakse Ustavnog suda BiH i Evropskog suda za ljudska prava, preporučeno je da određivanje instituta „prinudne hospitalizacije u zdravstvenoj ustanovi“ lica od strane suda treba biti samo izuzetno, budući da se time uskraćuje pravo lica na njegovu ličnu slobodu i slobodu kretanja.

CEST RS, zajedno s CEST-om FBiH, u saradnji s projektom „EU4Justice“, organizovao je obuku za sudije, tužioce i prestavnike državnih agencija za sprovođenje zakona na temu „Etika u javnom

sektoru, kontrola sredstava javnih službenika i sukob interesa, iskustvo HATVP-a”, koja za cilj ima da informiše, sudije, tužioce i predstavnike agencija za sprovođenje zakona o tome kako i zašto je važno kontrolisati sredstva i sukobe interesa u modernoj demokratiji. Ova radionica je zamišljena kao prostor za razmjenu iskustava s francuskim Visokim tijelom za transparentnost javnog života, institucijom čija je nadležnost provjera sredstava javnih službenika i sukoba interesa, kroz međusobnu diskusiju o konkretnim slučajevima. Iznesen je veliki broj konkretnih primjera, a preko 40 učesnika radionice je iskazalo interes za etička pitanja vezana za ovu oblast.

U okviru početne obuke za novoimenovane sudije i javne tužioce prema Programu stručnog usavršavanja i početne obuke za 2021. godinu, CEST RS je u mjesecu martu organizovao seminare koji su obavezni za novoimenovane nosioce pravosudnih funkcija, na sljedeće teme: „Primjena Zakona o prekršajima Republike Srpske i Zakona o prekršajima Bosne i Hercegovine u Republici Srpskoj“, „Odnos opštih i posebnih odredaba u Zakonu o izvršnom postupku“, „Sudska nagodba“, „Profesionalna etika sudija i tužilaca“, „Disciplinska odgovornost sudija i tužilaca u pravnom sistemu Republike Srpske“ i „Predstavljanje baze sudskih odluka CSD-a VSTS-a BiH i osnove CMS/TCMS“.

U okviru početne obuke za sudijske pripravnike CEST RS je organizovao seminar na temu iz građanske oblasti pod nazivom „Metodologija izrade sudske odluke u građanskom postupku“, kojem je prisustvovalo 68 prijavljenih učesnika koji su upoznati s teorijskim aspektima pojedinih vrsta presuda u građanskom postupku i s bitnim elementima presude, kao i s praktičnim aspektima i tehnikama izrade presude, uz analizu primjera iz prakse vezano za metodologiju izrade presude. U okviru posebnih tema koje su planirane u Programu stručnog usavršavanja i početne obuke za 2021. godinu, CEST RS je u saradnji s AIRE Centrom iz Londona organizovao seminar za sudije kao ciljnu grupu, na temu „Sloboda govora i savremene tehnologije kroz praksu Evropskog suda za ljudska prava“, na kojem se edukator osvrnuo na opšte pojmove: sloboda govora, pravo na privatni život, horizontalno dejstvo ljudskih prava, pravo na zaborav, kao i na praksu Evropskog suda za ljudska prava i Evropskog suda pravde u pogledu savremenih tehnologija i internet platformi, s osvrtom na praksu sudova u Bosni i Hercegovini. Kroz prezentaciju i analizu pojedinih odluka evropskih sudova, kao i kroz zanimljivu diskusiju nakon prezentacije, učesnici su iznijeli svoja mišljenja i stavove u vezi s ovom temom.

Pošto je učenje na daljinu (*online*) zaživjelo i postalo svakodnevna praksa u obukama nosilaca pravosudnih funkcija, a organizacija ovakvog načina edukacije od strane CEST-ova je u 2020. godini ocijenjena najvišom ocjenom od strane nosilaca pravosudnih funkcija, CEST RS će i u 2021. godini, sve dok traje pandemija virusa COVID-19, nastaviti s ovim načinom rada i na ovom planu i dalje ulagati još veće napore da poboljša organizaciju učenja na daljinu i nosiocima pravosudnih funkcija učini dostupnim *online* što veći broj tekućih tema i edukacija iz aktuelnog Programa stručnog usavršavanja i početne obuke sudija i javnih tužilaca u 2021. godini.

Lista korištenih skraćenica

Brčko distrikt Bosne i Hercegovine – BD BiH

Centar za edukaciju sudija i javnih tužilaca RS – CEST RS

Centar za edukaciju sudija i tužilaca FBiH – CEST FBiH

Evropska konvencija o ljudskim pravima – EKLjP

Evropski sud za ljudska prava – ESLjP

Organizacija za sigurnost i saradnju u Evropi – OSCE/OEBS

Sud Evropske unije – Sud EU

Vijeće Evrope - VE

Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH – VSTV BiH, VSTS BiH

Najava sljedećeg broja *Pravne hronike*

Sljedeći broj *Pravne hronike* (broj 14) će biti objavljen na jesen 2021. godine.

Praksa Suda Evropske unije, novine u praksi Evropskog suda za ljudska prava, Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, Suda Bosne i Hercegovine, Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine, Vrhovnog suda Republike Srpske i Apelacionog suda Distrikta Brčko BiH, sve za prvu polovinu 2021. godine će biti obuhvaćene u sljedećem broju.

Elektronsko izdanje *Pravne hronike* je dostupno na internet stranici www.pravnahronika.org.

Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine
Visoko sudbeno i tužiteljsko vijeće Bosne i Hercegovine
Високи судски и тужилачки савјет Босне и Херцеговине
High Judicial and Prosecutorial Council of Bosnia and Herzegovina

THE AIRE CENTRE

Advice on Individual Rights in Europe

British Embassy
Sarajevo